

Novikogude **KOOL**

2 · 1985

40 AASTAT TAGASI

3. veebruariks oli lõppenud Nõukogude armee suurimaid pealetungioperatsioone Suures Isamaasõjas, s. o. Visla—Oderi operatsioon. Punaarmee jõudmisega Oderi vasakule kaldale ning Berliini lähistele oli katkenud vaenlase strateegiline kaitse, üksikute väegrüpeeriingute vaheline koostöö ja julgestus oli raskendatud. Lisaks sakslaste Kuramaa grüpeeriingule oli hitlerlaste maa-vägedest isoleeritud armeedegrupp «Nord». Jaanuarikaotused sundisid Berliini suunal tegutsevat vaenlast kiires korras taganema Oderi taha ja Lõuna-Pommerisse. Kolmel korral ettevõetud pealetung Budapesti deblokeerimiseks ei toonud meie vastasele edu. Veebruari alguseks oli Wehrmachi ülemjuhatus ammandanud peaaegu kõik reservid. Olid vaid 12 formeerimisel ja korrastamisel olevat diviisi ning läänest toodud 6. SS tankiarmee 4 diviisi.

Vaenlane püüdis palavikuliselt kindlustada Oderi taga ning maksimaalselt kasutada armeedegrüpeeri «Kurland» ja «Nord», Ida-Preisimaal ja Poolas sissepiiratud garnisone, sidumaks maksimaalselt meie diviise. Sellega taheti takistada meie väekoondiste kasutamist Berliini suunal. Ida-Pommeris ja Sileesias valmistus vaenlane andma tiiblööke Oderi äärde jõudnud Nõukogude armeele.

Punaarmee olukord rindel oli mitmeti erinev ja seda arvestaski Kõrgema Ülemjuhataste Peakorter edasise tegevuse planeerimisel. Nimetagem seda, et hiiglasliku kiiluna Saksamaa territooriumile tunginud 1. Valgevene ja 1. Ukraina rinde väed olid pealetungil ja ajutisel kaitset mitmesaja kilomeetri ulatuses. Vaenlase löökide puhul Ida-Pommerist ja Sileesiast oleksid meie väed olnud ebasoodsas olukorras. Hitlerlastel oli Balti merel veel võimalik kontrollida merekommunikatsioone, kasutada suuri sadamaid [Danzig, Steffin jt.]. Lisagem, et 1. Valgevene ja 1. Ukraina rinde hoogsa pealetungi järel olid ajutiselt nõrgenenud ning maha jäänud tagalaüksused ja asutused.

Mõningatele raskustele vaatamata olid Punaarmee põhiaktioonid 1945. a. veebruaris ja märtsis suunatud vastase grüpeeriingute vastu Ida-Pommeri, Alam- ja Ülem-Sileesia ning Ida-Preisimaa territooriumil. Jätkusid lahingud Oderi läänekaldal hõivatud platsdarmide hoidmiseks ja laiendamiseks. Osa meie vägesid jõudis Neisse (Lääne-Neisse) jõe äärde.

Peakorter vabastas 2. Valgevene rinde lahingutegevusest Ida-Preisimaal ja tegi selle rinde vägedele ülesandeks purustada vaenlase Ida-Pommeri grüpeeriing, kus hitlerlastel oli 2 armeed armeedegrüpeeri «Weichsel» koosseisust.

10. veebruaril alanud 2. ja 1. Valgevene rinde Ida-Pommeri operatsioon (kestis 4. aprillini) arenes algul visalt, ent uuesti pealetungile minnes andsid Nõukogude väed 2 võimsat lööki: ühe 24. veebruaril 2. Valgevene rinde jõududega Linde piirkonnast Köslini suunas, teise 1. märtsil 1. Valgevene rinde jõududega Stargardist kagu poolt Kolbergi suunas. Vaenlase grüpeeriing killustati, meie väed jõudsid mere äärde. Veel enne seda, 23. veebruaril olid 1. Valgevene rinde väed Poola patriootide abiga likvideerinud ümberpiiratud vaenlase väeüksuse Poznanis ja vabastasid linna.

Samal ajal lahingutega Pommeris käisid lahingud Alam- ja Ülem-Sileesias. 1. Ukraina rinde väed pidid purustama Sileesia grüpeeriing, jõudma Lääne-Neisse jõe äärde ning hõivama soodsamad lähtepositsioonid järgnevateks löökideks Berliini ja Dresdeni suunas. Sama rinde väed pidid põhja poolt ümber haarama Tšehhoslovakkias tegutsevad vaenlase väed. Rinde vastas oli vaenlasel 18 jalaväe-, 4 tanki- ja 2 motoriseeritud diviisi ning 10 muud väekoondist ja väeosad.

8. veebruaril alustasid 1. Ukraina rinde parema tiiva väed [3. kaardiväearmee, 13. ja 52. armee ning 4. ja 3. kaardiväe-tankiarmee] Breslaust põhja pool asuvalt platsdarmilt Alam-Sileesia operatsiooni (rinde vasema tiiva väed alustasid Ülem-Sileesia operatsiooni 15. märtsil). Glogaust lõuna pool anti löögid Gottbusi ja Penzigi suunas. Vaenlase kaitsest murti läbi juba esimestel pealetungipäevadel. 24. veebruariks olid meie armeed 100—120 km edasi liikunud ja jõudnud Neisse äärde 100 km pikkuses lõigus. Julge manöövriga piirati sisse Breslau kindluse ligi 40 000-meheline ja Glogau ligi 18 000-meheline garnison. Nendes piirkondades oli sakslaste kaitsest Oderi ääres läbi murtud.

Punaarmee pealetungi ajal tegid komandörid ja poliitöötajad vabastatud piirkondade elanike hulgas suurt selgitustööd. Peeti meeles V. I. Lenini sõnu 5. mail 1920. a. lääneringidele minevatele punaarmeele: «Tõestagu seal teie käitumine poolakate suhtes, et te olete tööliste ja talupoegade vabariigi sõdurid, et te ei lähe nende juurde kui rõhujad, vaid kui vabastajad.» Eriti tähtis oli Nõukogude armee vabastustegevust selgitada natsliku propaganda poolt mürgitatud Saksamaa elanikele. Viimased veendusid varsti, et Punaarmee ei pea sõda saksa rahva hävitamiseks, vaid tahab likvideerida fašistlikku armeed, hitlerlikku valitsust ning rahvaste poolt vihatud nn. uut korda Euroopas.

Veebruari alguseks olid 2. ja 3. Valgevene rinde väed Balti mere äärde jõudnud, vastase Ida-Preisimaa grüpeeriing oli lõhutatud kolmeks osaks, kuid mitte veel purustatud.

9. veebruaril andis peakorter 3. Valgevene rindele [2. Valgevene rinne tegutses Ida-Pommeris] käsu hävitada Königsbergist lõuna pool asuv vaenlane hiljemalt 20.—25. veebruariks. Balti laevastik pidi andma oma lennuväega hoopet Liepaja, Pillau [Baltiiski] ja Danzigi sadamale, igati takistama Kuramaa ja Ida-Preisimaa grüpeeriingut varustamist. Rinde peamised jõud koondati Königsbergist edela pool tegutseva tugeva Heilsbergi grüpeeriingut hävitamiseks. Heilsbergi kind-

Nõukogude Kool

2 . 1985

LAINES LINNUS,
Eesti NSV Noorte
Turistide Maja direktori
asetäitja.

Lõpetanud Tallinna
Õpetajate Instituudi aastal 1953 ja E. Vilde
nim. Tallinna Pedagoogilise
Instituudi ajaloo-
keeleteaduskonna ajaloo-
osakonna 1956. Tõotanud 1955. aastast Eesti
NSV Noorte Turistide
Majas, algul metoodikuna,
hiljem osakonnajuhatajana,
nüüd direktori asetäitjana.
On kodu-uurimise eestvõtjaid
Eesti NSV-s, TA Kodu-uurimise
Komisjoni liige. 1980. aastal
autasustatud rinnamärgiga
«Haridustöö eesrindlane».

PARTEI OTSUSED ELLU

- 4 **K. LUTS** Koolireform, klassi- ja kooliväline töö ●
8 **M. SORMUS** Koolivälised lasteasutused ja nende ülesanded ●
9 Saagem tuttavaks: noort juhendaja Peeter Lorents ●
11 **T. HAIMRE** 30 aastat Eesti NSV Noorte Turistide Maja ●
13 **L. LINNUS** Oleliiduline pioneeride ja koolinoorte ekspeditsioon «Minu kodumaa NSV Liit» ja kooli kodu-uurimine ●
16 **V. MILLER** Kodu-uurimine ja matkamine kasvatusvahendina ●
17 **J. LASSUR** Komsomoli- ja pioneerorganisatsiooni ajaloo uurimisest koolis ●
18 **V. TARMISTO** Õpilaste kodu-uurimistöde kogumikud aastail 1972—1984 ●
21 **A. VALGMA** Traditsiooniliste matkade eesmärke ●
23 **U. ROOSIMAA** Eesmärk on loodusearmastuse ja loodushoiu kasvatamine ●
25 Saagem tuttavaks: noort juhendaja Vello Denks ●
26 **T. MELTSAS** 25 ENSV Noorte Meremeeste Klubi tegevusaastat ●
28 **D. TEDER** Huvialaks tehnika ●
31 **V. RAAGMETS** Pioneeripälee eile, täna, homme ●
32 **I. STANOVAJA** Iga päev ja igas koolis ●
33 **V. BASOVA** Rahvaste sõpruse klubi pioneerimajas ●
35 **M. ULP** Vaid ühistöö tagab edu ●
38 **M. SALK** Õppetund pioneerikuulsuse muuseumis ●
39 **V. ETVERK** Haapsalu rajooni pioneerijaloo lehekülgedelt ●

KOOLIEELNE KASVATUS

- 41 **R. REINASTE** Talvemängud ●

AJALOO LEHEKÜLGEDÉLT

- 44 **H. PIIRIMÄE** Eeldused talurahvakoolide asutamiseks ja B. G. Forseliuse tegevus

KOOLIMUUSIKA

- 49 **H. KALJUSTE** Nõuandeid 3. klassi uue lauliku puhul ●
52 **I. RANNAP** «Kukulinnust» ●

KROONIKA

- 53 300 aastat Forseliuse seminarist ●

AUTOREID

UUDO ROOSIMAA, Eesti NSV Noorte Loodusesõprade Maja direktor. Lõpetanud Türi keskkooli 1955., TRÜ bioloogia osakonna zooloogina 1960. aastal. Töötanud muuseumiteadurina Viljandi Koduloomuuseumis ja ENSV Riiklikus Loodusmuuseumis. Aastatel 1964—1977 ENE bioloogiaosakonna teadustoimetaja, 1977—1981 ajakirja «Horisont» bioloogiaosakonna toimetaja. Jaanuarist 1981 praegusel töökohal. Haridusministeeriumi bioloogiakomisjoni liige, võistluse «Kaitseme loodust» vabariikliku komisjoni aseesimees.

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUMI PEDAGOOGILINE AJAKIRI XLIII AASTAKÄIK

TOIMETUSE KOLLEEGIUM:

A. EGLON, **V. EKSTA** (toimetaja asetäitja), **F. KUPP** (vastutav sekretär), **E. LAANYEE**, **L. LIIVA**, **O. NILSON**, **J. ORN**, **V. RATASSEPP**, **H. RAUK**, **K. REI**, **H. ROOTS** (toimetaja asetäitja), **J. SEPP** (toimetaja), **I. UNT**

Keeletoimetaja M. RANDE

Kunstiline toimetaja M. OLEP

Tehniline toimetaja O. LEIDMAA

РЕШЕНИЯ ПАРТИИ. — В ЖИЗНЬ

- 4 **К. ЛУТС.** Школьная реформа, внеклассная и внешкольная работа ●
8 **М. СЫРМУС.** Внешкольные детские учреждения и их задачи ●

9 Будьте знакомы: наставник молодежи Пезтер Лорентс ●

- 11 **Т. ХАЙМРЕ.** 30 лет деятельности Республиканского дома юных туристов ●
13 **Л. ЛИННУС.** Всесоюзная экспедиция пионеров и школьников «Моя родина — СССР» и школьное краеведение ●
16 **В. МИЛЛЕР.** Краеведение и походы как средство воспитания ●
17 **Е. ЛАССУР.** Об исследовании истории комсомольской и пионерской организации в школах Эстонской ССР ●
18 **В. ТАРМИСТО.** Сборник краеведческих работ учащихся 1972—1984 гг. ●
21 **А. ВАЛГМА.** Цели традиционных походов ●

- 23 **У. РООЗИМАА.** Цель — воспитание любви к природе и бережного отношения к ней ●
25 Будьте знакомы: наставник молодежи Велло Денкс ●
26 **Т. МЕЛЬТАС.** 25 лет деятельности Клуба юных моряков ●
28 **Д. ТЕДЕР.** Интерес молодежи к технике ●

- 31 **В. РААГМЕТС.** Дворец пионеров вчера, сегодня, завтра ●
32 **И. СТАНОВАЯ.** Клуб интернациональной дружбы в каждой школе Таллина ●
33 **В. БАСОВА.** Клуб интернациональной дружбы в Доме пионеров ●
35 **М. УЛЬП.** Только совместный труд гарантирует успех ●
38 **М. САЛК.** Урок в Музее пионерской славы ●
39 **В. ЭТВЕРК.** По страницам истории пионерской организации Хаапсалуского района ●

ДОШКОЛЬНОЕ ВОСПИТАНИЕ

- 41 **Р. РЕЙНАСТЕ.** Зимние игры ●

СТРАНИЦЫ ИСТОРИИ

- 44 **Х. ПИЙРИМЯЭ.** Предпосылки создания крестьянских школ и деятельность Б. Г. Форселиуса ●

ШКОЛЬНАЯ МУЗЫКА

- 49 **Х. КАЛЬЮСТЕ.** Советы учителю по работе с песенником для III класса ●
52 **И. РАННАП.** Об ансамбле «Кукулинд» ●

53 ХРОНИКА

Koolireform, klassi- ja kooliväline töö

KALJU LUTS,
ENSV haridusministri asetäitja

NLKP Keskkomitee hüüdlausest Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 67. aastapäevaks on öeldud: «Haridustöötajad! Täius-tage sirguva põlvkonna õpetamist ja kommunistlikku kasvatamist! Õpetage koolinoori armastama ühiskasulikkude tööd! Osalege aktiivselt üldharidus- ja kutsekooli reformi elluviimises!»

Tõepoolest, haridustöötajaile, kogu meie rahvale on lähematel aastatel üks kõige tähtsamaid ülesandeid viia koolireform ellu moonutusteta. Oma töös «Pahempoolsuse lastehaigus kommunismis» kirjutas V. I. Lenin, et noorsoo kasvatamisse, õpetamisse, igakülgsest arenenud ja ettevalmistatud inimese kujundamisse tuleb suhtuda kui inimeste ettevalmistamisse, kes oskavad kõike teha (autori sõrendus).

Tänase kooli ülesanne on lasta oma seinte vahelt välja igakülgsest haritud inimesi, kes on saanud hea kommunistliku kasvatusena. Ja kuigi me arvame teadvat, mida need mõisted tähendavad, ei ole siiski üleaurne ikka ja jälle rõhutada, et haridus on teadmised, oskused ja vilumused. Kommunistliku kasvatusena mõõdupuu aga ei saa olla midagi muud, kui kõik kommunistliku kasvatusena komponendid: poliitiline ja esteetiline kasvatus, intellektuaalne ja töökasvatus, kehaline kasvatus, mida kõiki läbib kõlbluskasvatusena nõuetekohasest korraldusest kujundatud kodanikutunne. Nende suurte ülesannete täitmisel on koolile tõhusaks abiliseks koolivälise asutuste süsteem. Nüüdisajal tuleb kooli vaadelda nii konkreetse ühetähendusliku kui ka üldmõistena. Kooli üldmõiste on hariduse süstemaatiline omandamine, kusjuures tänapäeval saadakse süstemaatiline haridus sageli konk-

reetsele koolile lisaks veel paljudest koolivälisest laste- jm. asutusest ning organisatsioonidest, samuti massikommunikatsiooni vahendusel. Juba nõukogude võimu algaa-statest peale pidasid meie partei- ja riigijuhid, revolutsiooniliikumise silmapaistvad tegelased äärmiselt tähtsaks luua koolide kõrvale ka koolivälised lasteasutused. N. Krupskaja on kirjutanud oma töös «Hoolitseda laste igakülgse arengu eest» (venekeelsed koguteosed 5. k., lk. 591), et kooliväline töö on äärmiselt tähtis, sest see võib aidata kaasa laste õigele kasvatamisele, luua tingimused nende igakülgseks arenguks.

Nõukogudemaa esimene hariduse rahvakomissar A. Lunatšarski käsitles koolivälise hariduse küsimusi pikemalt artiklis «Mis on haridus?» (vt. teos «O vospitanii i obrazovani», M., 1976. lk. 361—362). A. Lunatšarski arvates seisneb kooliväline haridus niisuguste kultuurikeskuste loomises ja kasutamises, mis aitavad inimestel teha oma elu lihtsast olemusest. Selles seisnebki ja sellele püüdlevadki Lunatšarski arvates kooliväline haridus, muuseumid, raamatukogud, teatrid, rahvaülikoolid, kursused, võimlemisühingud jms. Lunatšarski arvates tuleb see kõik teha rahvale kättesaadavaks, tõmmata rahvas kõige selle juurde, et tal oleks võimalik õppida ja teada saada, kuidas peab õppima, et ta võiks anda oma hinge, kõik väärtusliku üldisse varumusse. Lunatšarski lisab, et teaduslike teadmiste ja kunsti populariseerimine, sotsiaalpoliitiline propaganda on koolivälise hariduse ülesanded.

Muidugi pidas Lunatšarski koolivälisest kasvatusena rääkides silmas elanikkonna kogu kontingenti, sest too aeg nõudis seda eriti. Oli ju sisuliselt vaja panna enamik rahvast kiiresti mõistma kultuuri väärtust ja kultuuri omandamise vajalikkust teatud tasemel. Eri-line osa oli aga siis ja on antud ka praegu noorsoole. Tema peab teadlikuks töömeheks saamise ajaks olema läbi teinud igakülgse arenguperioodi ja saama lapsena kätte kõik selle, millest revolutsioonieelsel ajal enamik täiskasvanuid oli ilma jäänud. Sellepärast nõukogude võimu esimestel aastatel loodigi suur osa koolivälise kasvatusena asutusi kõigi jaoks. Ja muidugi, kõik kultuuriasutused on kõigi jaoks tänagi, aga juba mõneti teistel alustel. Enam ei ole vaja hästikasvatatud (-õppinud ja -õpetatud) täiskasvanule selgitada kultuuri algmõisteid. Seetõttu saavad üha suurema osatähtsuse spetsiaalselt lastele loodud koolivälise kasvatusena asutused. Seda aga, et laste jaoks on tingimata vaja ka eraldi koolivälise kasvatusena asutusi, mõisteti Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni järel samuti üsna pea. Moskvas, Sokolnikis asutati juba 1918. aastal noorte naturalistide jaam, Leningradis Putilovi tehaste tööliste poolt 1918. aastal laste kunstistuudio. Neile järgnesid peagi laialt integreeritud kommunistliku

kasvatusega pioneerimajad, lasteraamatukogud. Kõik see on ajalugu, aga niisugune ajalugu, millele on rajatud tänane päev ja mis on homse alus.

Ajalooliselt oli asi nii, et kool üksinda ei olnud veel suuteline pakkuma kõigile noortele igakülgset haridust ja kasvatust. Nõukogude võimu algusest peale on olnud noorsoo õpetus- ja kasvatusideaaliks igakülgne haridus, kommunistlik kasvatus selle sõna kõige täielikum as mõttes. Oktoobrirevolutsiooni järgsed tingimused võimaldasid aga anda kõigile hariduse vaid kõige üldisemas mõttes. Ei saa ka unustada vajadust kiiresti haarata noori rahvamajandusse. Selle kiirustamise vastu pidi sõna võtma isegi Lenin, hoiatades noorte liiga varase spetsialiseerimise eest. Sealjuures tuleb mõistagi rõhutada, et Lenin toetas kindlalt poliitteenilist ja ka õigeaegset noorte kutseharidust. Täienduseks niisugusele rõhutatult praktilisele haridusele rajatigi hulk kooliväliseid lasteasutusi, kus töö ja tegevuse põhirõhk oli noorte niisuguste annete väljaarendamisel nagu muusika, kujutav kunst, bioloogia, kirjandus jne, jne. Seda kõike muidugi läbi ja kõrvuti poliitilise õppe, laste- ja noorteorganisatsioonide tegevuse korralduse õppimisega.

Kõige selle tulemusena ei läinud korda revolutsiooni vaenlaste salasoovid, et hukkuks kultuur ja kunst, et hääbuksid anded, et jääks välja arendamata meie noorsugu igakülgsetelt haritud töölisklassi, talurahva ja intelligentsina. Koolivälisesse lasteasutustesse olid õppejõududena koondatud silmapaistvate võimetega spetsialistid ja pedagoogid. See oli kaadri ainuõige kasutamise tee tookordsetes väga kitsastes oludes.

Kool ei suutnud üldjuhul vastata kõigile vajadustele, koos kooliväliste lasteasutustega aga tuldi edukalt toime kõige mitmekülgsemate annete väljaarendamisega. Maailma kuulsad teatriinimesed Galina Ulanova ja Nikolai Tšerkassov, helilooja Dmitri Sostakovitš ning teadlased Andrei Kolmogorov ja Igor Kurtšatov olid kõik revolutsioonijärgsetel aastatel eas, mil oluks kerge saada lihtsalt heaks lukksepaks, selle asemel et viia hiljem nõukogude teadus ja kultuur maailma tippasemele. Meie partei ja revolutsiooni juhid mõistsid õigesti, kui oluline on annete igakülgne väljaarendamine. Ja on väga hea, et juba sellest ajast on kooli kõrvale kindlalt asunud koolivälise lasteasutuse, täitmaks suurt ühiskondlikku tellimust — kindlustada meie noorsoole igakülgne areng ja annete varajane avastamine ning ande kui suurima ühiskondliku rikkuse väljaarendamine. Seda kõike kõrvuti organisatsioonilise ülesandega anda noortele keskused, kus nad varakult õpiksid valitsemise (omavalitsuse), organiseerimistöö ja inimestega tehtava töö kunsti, sõnaga kunsti olla juht ja aktivist.

Täna kujutab klassi- ja koolivälise töö süsteem endast põhimõtteliselt ühtset organisat-

siooni. Siia kuuluvad õpilasingid, pikapäevaõpe koolides, õpilas- ja lasteringid ametiühinguklubides, majavalitsuste juures, ALMAVÜ jt. organisatsioonide juures ning majandites ja ettevõtetes. Põhimõtteliselt samasse süsteemi kuuluvad ka laste muusika-, kunst- ning spordikoolid. Täielikult erinevad eespool nimetatutest oma komplekssete funktsioonide poolest pioneerimajad ja -paleed. Kui revolutsioonijärgsetel aastatel loodi pioneerimajad laste igakülgse arengu ja poliitilise kasvatuse huvides, korvamaks kooli tookordseid tagasihoidlikke võimalusi, siis praegu tuleb näha pioneerimajades oma rajooni (piirkonna) kasvatusasutuste integraatorit, suunajat ja koordinaatorit, kes ei asenda, vaid täiendab kooli ning muude kasvatusasutuste tegevust. Seda funktsiooni tuleb näha kõige laiemal kujul. Pioneerimajade-paleede kõrval on eriline koht klassi- ja koolivälises kasvatustöös ka mitmesugustel keskmajadel (uue nomenklatuuri järgi vabariiklikel majadel), nagu ENSV Noorte Loodusesõprade Maja, ENSV Noorte Turistide Maja, ENSV Noorte Tehnikute Maja ja ENSV Noorte Meremeeste Klubi. Milles seisab õieti selle koha erilisus?

Lühidalt öeldes on pioneerimaja väikeses keskuses või rajooni pioneerimajana see kasvatusasutus, kus kõige täielikumal kujul juhitakse piirkonna laste ja noorte igakülgset haridust. Õige töökorralduse ja materiaalsete võimaluste korral ei ole pioneerimaja kõrvale väiksemates linnades vaja ei kunstiega muusikakooli. Meie vabariigi eespool nimetatud majad (keskmajad) on aga erilised selle poolest, et nad juhivad mingeid tööloike kogu vabariigi ulatuses, olles samal ajal nende tööloikude n-õ. näidiskeskused.

Enne aga, kui asuda käsitlema keskmajade töid ja ülesandeid, peatun siiski kogu klassi- ja koolivälisel süsteemil lähemalt.

EKP Keskkomitee ja ENSV Ministrite Nõukogu määrus 8. 05. 84. a. nr. 269 teeb Eesti NSV Haridusministeeriumile ülesandeks rakendada koos Eesti NSV Kultuuriministeeriumi, Heliloojate Liidu, Kunstnike Liidu, Kirjanike Liidu ja Kinoliiduga abinõusid klassivälise töö parandamiseks muusika, kirjandus- ja kunstiloomingus ning filmikunsti alal.

Sama määrusega kohustatakse Eesti NSV Haridusministeeriumi ja kohalikke haridusorganeid laiendama pikapäevakoolide ja -rühmade võrku ning parandama nende tegevust, tagades, et lapsed tegeleksid seal süstemaatiliselt tehnika ja kunstiloominguga, põllumajanduslike katsetuste, spordi ja turismiga, võtaksid osa kodulooringide tööst ning harustaksid muid huvialasid.

Määrus kohustab Eesti NSV Haridusministeeriumi ja Eesti NSV Kultuuriministeeriumi rakendama meetmeid laste ja noorukite koolivälise kasvatustöö täiustamiseks. Samuti on vaja linnade ja rajoonide täitevkomiteedel parandada õpilastega tehtavat elukohajärgset

tööd. Põratta erilist tähelepanu huviklubide, tehnika- ja kunstiringide ning spordisektsiooni arvu suurendamisele.

See määrus kavandab kooliga koos koolireformi elluviimise, mille üks põhiseisukohti on, nagu varem korduvalt oleme rõhutanud, kompleksne kasvatus, s.o. kommunistlik kasvatus kõigis tema komponentides.

Mida siis praegu tehakse, mida tuleb parandada ja millest alustada? Klassiväline töö koolis kujutab endast väga erinevalt tasemel tegevust. Meil on suurepäraseid koole, kus klassiväline tegevus on mitmekülgne ja huvitav. Nimetades neist mõningaid, nagu Rakvere 1., Valga 1., Pärnu 1., Tartu 2., Tallinna 20., Põltsamaa ja Röpina keskkool, rõhutan nende koolide klassivälise tegevuse mitmekülgset. Eraldi tahan aga peatuda Nõo keskkoolil, kus klassivälise tegevust korraldades peetakse silmas eesmärke, millest õieti igas koolis peaks juhinduma. Esimene neist on, et klassivälise tegevusega avardatakse ja süvendatakse õppeainetes omandatavat ning võimaldatakse huve rahuldada. Selle pinnal töötavad koolis väga hästi nii reaalkui humanitaaraineringid. Kuigi Nõo on matemaatikafüüsikakool, on väga hästi korraldatud töö ka ühiskonnateaduste ringides ja lisaks olümpiaadiedule reaalinetes võidetakse ka keele-, muusika- ja komsomolikonkurse. Kõik see on väga hea, selle eest väärib tänu kool ja tema direktor Enn Liba. Kool on rõhutatult intellektuaalne, kuigi ka töös tugev. Õpilased ei otsi iseseisvalt seltskondlikku suhtlemist, sellepärast korraldab kool kõigile soovitatavaid peotantskursusi. Tulemuseks on õpilaste kõrge käitumis- ja suhtlemiskultuur ning lisaks tõesele ja intellektuaalsele ka rõõmsustavalt emotsionaalne kollektiiv.

Õigesti mõistetakse selles koolis ka rajooni pioneerimaja rolli, õpilasi suunatakse ringidesse ja ollakse pioneerimajaga pidevas kontaktis. Nii kujunebki klassi- ja koolivälise töö süsteem ning niisugune peaks see olema igas koolis, vähemalt keskkoolis.

Koolis peavad olema õpilasingid, mis aitavad tagada õppeainete süvendatud omandamist. Peavad olema poliitilise kallakuga ringid, eri vanuseastmetele erinevad, tehnika- ja esteetikaringid oma paljudes vormides, tööõppimise ja töötegemise ringid ning spordiringid, ökoloogiaringid selle mõiste kõige laiemas tähenduses. Kõik see peab olema suures koolis, kus on piisav potentsiaal ringitegevuse korraldamiseks, võttes appi pikapäevarühma ja lastevanemate kulul töötavate mitmesuguste klasside võimalused. Seda sellepärast, et lapsed ja noorukid oleksid jäägitult haaratud huvitava, arendava ja kasuliku tegevusega, et kool tõepoolest saadaks välja inimesi, kes Lenini määratluse järgi «...oskavad kõike teha». Iga õpetaja peab olema lisaks põhitegevusele aineõpetajana tunnis tegev ka klassivälise tööd korraldades. On ju pedagoogi edukuse ja aineõpetaja edukuse esimene

loomulik kriteerium see, kui tema juurde tahtakse ootusrikkalt tulla ka pärast tunde, teades, et niiviisi muututakse rikkamaks.

Eelöeldul rajanebki koostöö koolide ja koolivälise lasteasutuste vahel. Iga kooli lähim kooliväline lasteasutus on rajooni (linna) pioneerimaja. Koostöö aluseks on ühine hool laste (noorukite) igakülgse kasvatamise eest. Pioneer- ja komsomolitöö on ju kogu töö vastavaealise õpilaskontingendiga, millele lisandub organisatsiooni spetsiifika. Viimast tuleb õpida ja kooli abistab selles pioneerimaja. Seega on täiesti loomulik, et iga kool suunab oma aktiivi väljaõppele ja täiendust saama pioneerimaja juurde. Aga pioneerimaja korraldab õpilaste annete edasiarendamist ka oma tippkollektiivide kaudu, seepärast saadab iga kool oma parimad muusikud ja tantsijad, lauljad ja kunstiharrastajad pioneerimaja juurde. Seal saadud oskused kuluvad kooli juures marjaks ära. Näiteks meie koolide kujundus võiks olla suuresti pioneerimajade juures õpitu teokstegemine. Aga pioneerimaja peab võimaldama ka seda, mida iga kool ei suuda. Kui mitte mujal, siis vähemalt pioneerimaja juures peab laps saama rahuldada oma tehnikahuvi. Pioneerimaja avab oma ukseid koostöös koolidega ka nendele, keda n.-õ. rasketeks peetakse ja kellega õieti keegi tegemist teha ei taha.

Seega pioneerimaja kui klassi- ja koolivälise töö juhtiv keskus saab oma kontingendi koolist ning suunab oma teadmised-oskused kasvandike kaudu kooli tagasi. Sellepärast on tingimusteta tarvis, et pioneerimaja oma ringid, klubid ja seksioonid komplekteeriks peamiselt koolide suunamise alusel. Koolid on kohustatud seda tegema. Kontaktide tugevdamiseks on pioneerimajad kui koolivälise kasvatustöö juhtivad keskused omakorda kohustatud kooli aktiivi õpetama ja juhendama. See käib muidugi eelkõige õpilaskaktiivi, aga ka pedagoogide ning koolide juhtkondade kohta. Me kõik teame, et õpetajagi vajab õpetamist, ja mitte ainult aines, mida ta õpetab ja mida ta kõige rohkem oskab.

Omapärased lülid kooli- ja klassivälise kasvatustöö süsteemis on keskmajad: ENSV Noorte Loodusesõprade Maja, ENSV Noorte Tehnikute Maja ning ENSV Noorte Meremeeste Klubi. Nende asutuste ülesanne on eelkõige kogu meie vabariigis vastavasisulise töö suunamine. Näiteks on Noorte Turistide Maja aastate jooksul suurepäraselt juhtinud kodu-uurimistööd noorte hulgas. Hästi on korraldatud matkajate väljaõpet ja tööd noorgeoloogidega. Need majad täidavad otseselt Haridusministeeriumi juhtkonnalt saadud ülesandeid ja suunavad operatiivselt vajalikke tegevusi. Nii näiteks tegi Noorte Turistide Maja suurt tööd ENSV vabastamise 40. aastapäevaks valmistumisel. Noorte Loodusesõprade Maja on aastate jooksul juhtinud haridussutuste maa-alade kujundust, looduskasutuse probleemide lahendust ja

noorte metsameeste kasvatamist. Nende majade teine põhifunktsioon on organiseerida õpilasingide tööd oma maja juures, et heal tasemel anda noortele täiendav väljaõpe aladel ja ainetes, mida koolis vähe on ja millega ka pioneerimajade juures üldjuhul ei tegelda. Seetõttu on mõistatav, miks õpilasingide liikmete arv nende majade juures on suur.

Mida tuleb teha edaspidi, et täiustada klassi- ja koolivälise töö süsteemi, noori paremini kasvatada ja niiviisi realiseerida koolireformi ülesanded?

Esiteks on tarvis organisatsioonilist selgust. Iga rajooni (linna) hariduse koordineerimise komisjoni klassi- ja koolivälise kasvatuse alamkomisjon peab vaatama läbi koolides planeeritu ja täiendama seda kõigis koolivälistes lasteasutustes, eelkõige pioneerimajades kavandatuga, et tööpoolest tagada noorte mitmekülgne arendamine. Seda tuleb teha haridusosakonna klassi- ja koolivälise töö meetodiku ning pioneerimaja direktori suunamisel (mitte unustada ka laste muusika-, kunsti- ja spordikoole ning õppe-tootmiskombinaate).

Teiseks on vaja kõigile koolivälistele lasteasutustele määrata head šeffettevõtted ja soovitatavalt ka mõni funktsionäär rajooni (linna) juhtkonna hulgast.

Kolmandaks on vaja kõikjal kavandada koolivälise lasteasutuste materiaalbaasi tugevdamine rajooni (linna) hariduse arengu viisaastakuplaanis.

Neljandaks tuleb kõigil koolivälistel lasteasutustel sõlmida lepingulised kontaktid loominguliste liitudega, ATK, ALMAVÜ ja teiste organite ning asutustega. Täiesti loomulik, et kõrvale ei saa jätta teatreid ega Raamatusõprade Ühingut. Õpetades tööd ja andes oskusi, peame igal juhul kaasa andma lapsele nii koolist kui koolivälisest lasteasutusest loomingulise mõtlemise ja töö lõpptulemuste kavandamise oskuse.

Viiendaks on vaja hoolikalt valida koolivälise lasteasutuste kaadrit ja saavutada olukord, et hea spetsialist saab lastega töötamise eest vastava tasu. See on võimalik ainult kontaktide kaudu direktorite nõukogudega, ATK rajooniorganitega ja mõnel juhul ka otse ettevõtte või majandiga. Selle vastastikuse kasulikkuse põhjendus on olemas. See on tõeline kutsevalik ja kutsesuunitlus. Just nii saaks iga ametkond, ettevõtte ja majand tööpoolest varakult hoolitseda oma tulevase hea kaadri eest.

Kuuendaks tuleb tunduvalt tõsta koolivälise lasteasutuste õppekasvatustöö taset, viia see programmide kindlale alusele, nii et me lasteasutuses õppinud noorukile saaksime anda peale oskuste kaasa ka veel neid oskusi tõendava dokumendi.

Seitsmendaks tuleb eelmisest lähtuvalt asuda kiiresti välja andma kirjandust klassi- ja kooliväliseks tööks. Praegu on seda vähe.

Kaheksandaks tuleb õpetajaid ettevalmistavate kõrg- ja keskeriõppeasutuste õppe-

plaanidesse ning -programmidesse võtta klassi- ja kooliväliseks tööks oskuste andmine.

Üheksandaks tuleb meie täienduskoolitus korraldada nii, et iga pedagoog mõistaks vajadust arendada oma kasvandikke ka klassi- ja koolivälise tegevuse kaudu, selleks omandada vastavad oskused.

Kümnendaks ja võib-olla kõige tähtsamaks: viia iga pedagoog, iga lapsevanem veendumuseni, et konstitutsiooniline nõue vanematele — kasvatada häid nõukogude kodanikke — ja koolireformi nõue — tõsta hariduse kvaliteeti ning otsustavalt parandada töökasvatust — on saavutatav ainult juhul, kui me ühendame kogu kasvatustöö kodus, koolis ja väljaspool kooli ning korraldame iga noore kasvatamise tööpoolest kommunistliku kasvatuse kõiki komponente arvestades.

Meil seisab koolireformi elluviimisel ees suur töö, aga optimismiks on põhjust, sest me teame, mida on vaja teha. Koolireform saavutab oma lõppeesmärgi alles XIII viisaastakul ja on täiesti kindel, et kõik eespool öeldugi selleks ajaks realiseerub, kinnitamaks koolivälise kasvatuse kindlat kohta meie üldises kasvatussüsteemis.

Koolivälised lasteasutused ja nende ülesanded

MARJO SÖRMUS,
ENSV Haridusministeeriumi klassi-
ja koolivälise töö osakonna juhataja

Täitmaks Eesti NSV haridusseadust, pööras meie vabariigi Haridusministeerium X ja XI viisaastakul suurt tähelepanu kooliväliste lasteasutuste arvu suurendamisele. Selle tulemusena saame käesoleval ajal rääkida enam-vähem väljakujunenud kooliväliste lasteasutuste võrgust.

1983/84. õppeaastal töötas Haridusministeeriumi süsteemis 65 koolivälise lasteasutust, hõlmates üle 51 000 üldhariduskoolide õpilase.

Tabel annab ülevaate õpilaste haaratusest koolivälistes lasteasutustes.

Lisaks Haridusministeeriumi kooliväliste lasteasutustele tegutseb meie vabariigi Kultuuriministeeriumi süsteemis 40 lastemuusikakooli ning 7 lastekunstikooli kokku umbes 7700 õpilasega.

Nii olemegi täitnud (1985. a. avavad oma pioneerimajad ka Pärnu rajoon ja Oktoobri rajoon) Haridusministeeriumi juhtkonna

poolt X viisaastaku alguses esitatud nõude, et igas linnas/rajoonis peab olema vähemalt 3 koolivälise lasteasutust.

Paremini on haridussüsteemi kooliväliste lasteasutustega kindlustatud Tallinn. Siin paikneb neid 13, lisaks veel 3 Kultuuriministeeriumi oma, nende töös osaleb 30,3 % Tallinna koolide õpilastest. Kooliti on aga õpilaste haaratus koolivälisesse lasteasutusse suuresti erinev, mis viitab asjaolule, et mitte kõikide Tallinna koolide pedagoogid ei tee sihipärast tööd noorte suunamisel nendes. Parem on olukord Oktoobri rajoonis.

Kuigi olemasolevate kooliväliste lasteasutuste materiaalbaasi parandamiseks on tehtud mõndagi, leidub siin veel kitsaskohti küllaga. Mõned täitevkomiteed ei ole piisavalt tähelepanu osutanud pioneerimajade tööks vajalike normaalsete tingimuste loomisele (raskusi on eriti katuste remondiga, majades paiknevad ka teised asutused, kuigi ruume on vaja lastele). Lootus on, et koolireformi elluviimisel saame tõepoolest jagu ka nendest muredest.

Ehitusplaanide täitmise venitamise tõttu on tänini ehitamata hulk kooliväliseid lasteasutusi (Võru pioneerimaja, Tallinna Pioneeride Palee saalidekorpus, Oktoobri ja Kalini rajooni spordikool jt.).

Uute kooliväliste lasteasutuste avamine peaks parandama ka töötingimusi, kuigi see alati nii ei ole. 15-l laste ja noorte spordikoolil ei ole arvestatavaid treeningubaase õppetöö korraldamiseks. Kasutatakse üldhariduskoolide võimalaid (see aga takistab koolide klassiväliseid tööd) ning teiste spordiühingute ja asutuste-ettevõtete baase (küllalt kõrge üüri eest). Mitmel spordikoolil ning enamikul pioneerimajadest puuduvad statsionaarsed suvebaasid. Koolimajade kasutamine selleks otstarbeks on vaid hädaabinõu.

Tabel 1

	1976	1980	1984
1. Pioneerimaju neis õpilasi	18 18 376	22 21 502	25 25 150
2. Vabariiklike maju neis õpilasi	4 1 835	4 3 023	4 3 573
sealhulgas Noorte Turistide Majas	453	592	740
Noorte Loodussõprade Majas	822	1 260	1 500
Noorte Tehnikute Majas	200	420	336
Noorte Meremeeste klubis	360	746	997
3. Rajoonide tehnikute ja loodusesõprade maju neis õpilasi	3 1 125	4 1 554	5 1 595
4. Laste ja noorte spordikoole neis õpilasi	25 13 609	25 15 487	25 19 500
5. Lastestaadione neis õpilasi	4	4 1 094	4 956
6. Matemaatika-füüsika kaugõppekoole neis õpilasi		1 480	1 450
7. Kooristuudiod neis õpilasi			1 250

Vaatamata eespool nimetatud probleemidele saame rääkida koolivälisest lasteasutustest kui väga olulisest lülist kommunistliku kasvatus korraldamisel.

Kasvatussüsteem koolivälises lasteasutuses (nagu kooliski) peab tagama ideelis-poliitilise, kõlbelse, töö-, esteetilise ja kehalise kasvatus ühtsuse ning looma võimalused õpilastes aktiivse eluhoiaku kujunemiseks, aita kaasa õigele kutsevalikule. Sellest tulenevalt peab iga koolivälise lasteasutuse juhtkond, iga metoodik ja ringijuht loovalt suhtuma õppe-kasvatustöösse. On ju õpilase isiksuse mõjutamisel ning kasvatustöö efektiivsuse tõstmisel tervikuna oluline nii lasteasutuste kasvatustöö planeerimise süsteem kui ka läbimõeldud organisatsiooniline tegevus.

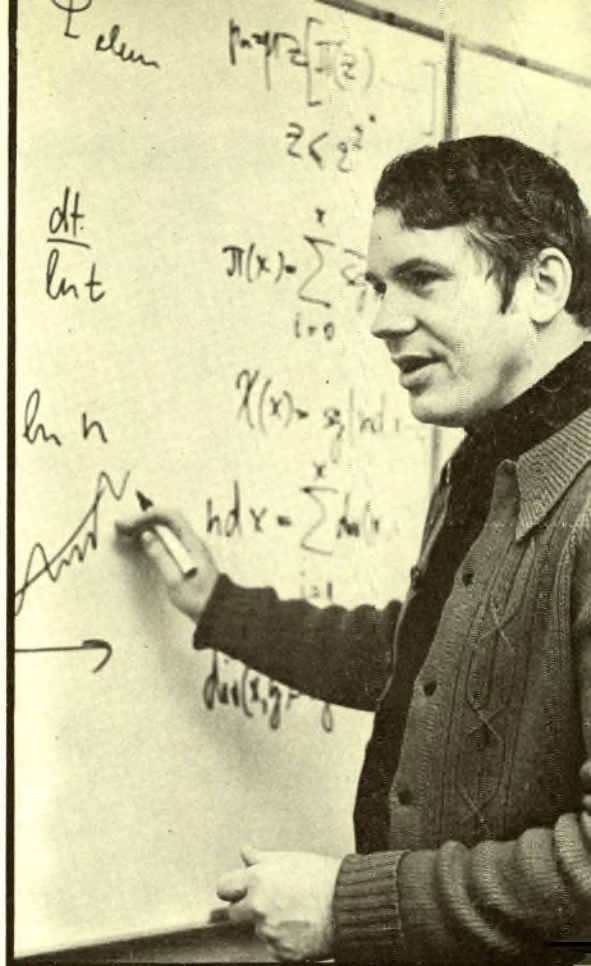
Loomulikult lähtutakse kasvatustöö vormide ja meetodite valikul eakohasusest ja arvestatakse õpilaste individuaalseid iseärasusi. Eesmärgiseade aga tuleneb ringi tegevuse spetsiifikast, laskmata seejuures silmist lõppeesmärki — kindla marksistlik-leninliku maailmavaatega, õigete ühiskondlik-kõlbeliste ja käitumise väärtushinnangutega, tööd teha tahtva ja oskava nõukogude kodaniku kasvatamist.

Selle ülesandega on tänaseni suhteliselt paremini toime tulnud Tartu, Pärnu, Kohtla-Järve linna pioneerimaja, Tallinna Pioneeride Palee, Mere-, Paide, Haapsalu, Võru rajooni ja Nõmme pioneerimaja. Vabariiklikest majadest on silmapaistvaid tulemusi saavutanud ENSV Noorte Turistide Maja, mille juurde on koondatud teadlastest juhendajate ring. Viimasel on oma osa kultuurilooliselt ja internatsionalistliku kasvatus seisukohalt olulise õpilaste kodu-uurimistegevuse suunamisel ekspeditsiooni «Minu kodumaa NSV Liit» raames. Tulemusrikkalt töötavad ka ENSV Noorte Loodusesõprade Maja ja Pärnu Loodusesõprade Maja koolide looduskaitsetöö suunamisel.

Küllap oleks aga kõikide meie koolivälise lasteasutuste tegevus veelgi efektiivsem, kui meie pedagoogikateadlased neid rohkem abistaksid meetodiliste materjalide ja tänapäeva nõuetele vastavate ringitegevuse programmidega. Koolireformi elluviimisel küllap saadakse lahendus ka sellele murele.

Seni aga jätkavad meie koolivälise lasteasutuste töötajad, entusiastid, noorte kommunistlikku kasvatamist tulenevalt NLKP Keskkomitee 1984. a. aprillipleenumi suunistest ning NLKP Keskkomitee otsusest komsomoli parteilise juhtimise edasiarendamise kohta.

Kasvatustöös on vaja kirge ja kutsumust, pidevat eneseületamist ja kustumatut optimismi. Niisuguse suhtumisega inimesed töötavadki meie vabariigi kõigis koolivälises lasteasutustes.

Saagem tuttavaks: noortejuhendaja Peeter Lorents

1980. a. novembrikuus rajatud Eesti NSV Õpilaste Teaduslikus Ühingus töötab praegu 20 sektsiooni, liikmete arv on ületanud 200 piiri. Mullu aprillikuus peeti juba 4. teaduskonverents. Küllalt suur on liikmete arv, kes on saanud ÕTÜ soovitusel kõrgkooli teatud erialale astumiseks. Üks edukamalt töötavaid on matemaatika-küberneetikasektsioon, mida juhatavad Peeter Lorents (TA Küberneetika Instituut) ja Gennadi Olenov (TRÜ).

Palusime füüsika-matemaatikakandidaat P. Lorentsil vastata järgmistele küsimustele:

1. Kuidas laabub matemaatika-küberneetikasektsiooni töö?
2. Mida võib loota ÕTÜ kasvandikest?
3. Mida annab ÕTÜ juhendajatele?

1.

Matemaatika-küberneetikasektsioon on töötanud ÕTÜ rajamisest peale, liikmeid on olnud veerandsada. Hetkel on neid 11, lisaks liikmeks pürgijad. Juhendajad on enamasti TRÜ-st (Ü. Kaljulaid, G. Olenev, J. Kaasik, U. Hämarik, L. Kivistik, M. Meriste) või Küberneetika Instituudist (J. Vain, P. Lorents). (Jälgides viimase kolme aasta teaduskonverentsi teeside kogumikke selgus, et viimane juhendas koguni 11 ÕTÜ liikme uurimust — A. R.)

ÕTÜ on õpilaste vabatahtlik ühendus. Meile tulevad õpilased ise, omal soovil. Siin ei nõuta kõige kõrgemat tunnistusehinnet ega olümpiaadivõitu. Ka edasine osavõtt tööst on vaba. Käib see, kes tunneb, et teisiti ei saa elada.

Esimeses vestluses püütakse välja selgitada õpilase huvi, kutsumus ja võimekus. Liikmeks saamiseks peab iga õpilane uurima kui tahes lihtsat probleemi, midagi ise päris lõpuni tege-ma. Vähemalt veendume, et see valdkond õpilasele ei sobi ja vahetame teemat. Ka 5. klassi õpilasele leiame jõukohase probleemi. Tõsi, on neid, kes asja katki jätavad, lihtsalt kaovad. Nendele püüame võimalikult vähem haiget teha.

Teisel aastal on uurimused juba tõsisemat laadi. Põhitöö teevad õpilased iseseisvalt. Neile antakse lugeda kõrgema matemaatika õpikuid, lahendada ülesandeid. Lisaks sobiv kirjandus ja publikatsioonid uurimisteemal. Esitsa on kirjanduse leidmine juhendaja hool, hiljem teeb seda õpilane ise. Üsna pea harjub noor inimene erialakirjandust lugema vene, aga ka inglise keeles. Kokkusaamistel (toimugu need siis vastavalt kokkuleppele kord nädalas või kuus) arutame loetut, tehtut, kavandame edaspidist.

2.

ÕTÜ juhendajana loodan, et suudame anda noortele teadustöö kogemusi, selekteerida potentsiaalseid kolleege. Ülikoolis õppijale ei ole sugugi kerge ligi pääseda, sageli võib juhtuda, et siis on juba hilja teadlasele vajalike iseloomujoonte kujundamiseks.

Eriti palju me oma sektsiooni liikmete arvu suurendada ei saa. Siis võib-olla ei jätkuks entusiaste juhendajateks. Püüame leida looduse poolt andekad. Aga kas neid ongi rohkem? Kõik meil edukalt töötanud pole olnud kaugeltki tipud, aga midagi on juurde saanud nemandki. Küll aga oli meeldiv ühel teadusseminaril tõdeda, et meil alustanud Ott Kõstner (TRÜ matemaatikateaduskonna 4. kursus) oli võimeline teadlasi arvutiga suhtlemises juhendama.

3.

Praegu on mul kaks juhendatavat — Tallinna 1. keskkooli abiturient Mati Pentus ja Tallinna 44. keskkooli 9. klassi õpilane Tarmo Uustalu, kellega võin kõnelda kui kolleegidega. Oma valdkonnas on nad sedavõrd kompetentsed. Teist aastat osalevad nad meie instituudi matemaatilise loogika loengutes, seminar-väljasõitutes. 1985. a. maikuu toimub Kutaisis üleliiduline konverents teemal «Intellektuaalse tegevuse semiootilised aspektid». Küberneetika Instituudist läkitasime sinna viie ettekande teesid, nende hulgas ka poiste omad. Me ei kommenteerinud, et tegemist on koolipoiste uurimustega. Huvitav, kas töid peetakse ettekandmise vääriliseks? Võib-olla pakun üle, aga arvan, et tööd on julgesti matemaatika-tudengite diplomitöödega võrreldavad.

Arvan, et minu jaoks on oluline olnud õppimine Nõo keskkoolis Valdo Väinaste käe all. Seal nägin, kui võrd noori huvitavad kooliprogrammist laiemad teadmised. Ka kõrgkooli vahetus (tuln TRÜ 3. kursusele TPedI-sse) on vist asjale kasuks tulnud. Seal ja Valgjärve 8-kl. koolis õpetamisel saadud pedagoogikateadmised on marjaks ära kulunud. Praegu täidavad koolipoisid suurema osa mu vabast ajast ja olen võinud nende üle uhkust tunda. Arvan, et kaugel ei ole aeg, mil töötame tõeliste kolleegidena.

Vahendas
AIME RUUBEL

MEILT JA MUJALT

■ 17 aasta eest istutasid Volgogradi oblasti Nikolajevi 2. keskkooli õpilased ühisel jõul asulasse esimesed oma puud ja põõsad. Nüüd on koolimetskonna «Pälike» maa-ala 535 ha suurune puiestik, sellest 60 ha harivad õpilased ise. Kevaditi istutavad lapsed uusi taimi. Uue kooli õuel on neil taimeaed ja dendraarium. Taimeaias on koha leidnud vaher, sealsetes paikades harva esinev aprikoos, sõstar. Dendraarium aga kujutab endast tervet teaduslikku laboratooriumi. Seal kasvab lehtmänd (Volgogradi oblastis seda mujal ei esine) ja teisigi haruldasi puuliike.

Koolimetskonnas tegutseb praegu 78 õpilast, kõik vabatahtlikult. Neil on oma metsaülem ja metsatehnikud, kes õpivad tundma puuliike, seemnekasvatust, taimehaigusi. Väiksemad lapsed hoolitsevad kevadel ja suvel I. Sivko nimelises pargis puude eest, mida nad ise on istutanud, rohivad ja kasvatavad taimi kahel seflusalusel tänaval. Samad lapsed koguvad ravimtaimi, söödavad talvel linde. Töötatakse ka rajooni agrotööstuskoondise huvides: katsetatakse odrasorte, mis varem neis paigus pole kodunenud. Nende katsetulemusi kasutatakse põllumajanduses.

Ajakirjast «Narodnoje Obrazovanije»

Tõhustada õpilaste kasvatamist nõukogude patriotismi, sotsialistliku internatsionalismi ja NSV Liidu rahvaste vennaliku sõpruse vaimus. Aktiviseerida poliitklubide, muuseumide, ringide ja lektoriumide tegevust. Korraldada regulaarselt ekskursioone ja matku revolutsiooni-, töö- ja lahingukuulsuse paikadesse.

(Õldharidus- ja kutsekooli reformi põhisuundadest.)

30 aastat Eesti NSV Noorte Turistide Maja

TIIT HAIMRE,
Eesti NSV Noorte Turistide Maja
direktor

Patriotismi kasvatamine algab kodumaa süvendatud tundmaõppimisest.

M. KALININ

Kolme aastakümnega on koolinoorte matkakeskusest kujunenud omanäoline kooliväline lasteasutus, mille mitmepalgeline tegevus pakub rohkesti analüüsi- ja üldistamisvõimalusi. Seda eriti koolireformi põhisuundadest lähtudes, vaagimaks, kuidas õpilaste harrastustegevus saab kaasa aidata igakülgsest arenenud isiksuse kasvatamisele. Põhjalikumalt on vaja ka mõelda, kuidas aktiveerida komsomoli osa kooli matka- ja kodu-uurimistegevuse juhendamisel ning organiseerimisel, lähtuvalt EKP Keskkomitee esimese sekretäri Karl Vaino ettekandest «Vabariigi parteiorganisatsioonide ülesannetest, mis tulenevad NLKP Keskkomitee otsusest «Komsomoli parteilise juhtimise edasisest parandamisest ja tema osatähtsuse suurendamisest noorsoo kommunistlikul kasvatamisel»».

Noorte Turistide Maja eri tööloikude eesmärk on oma kodukoha tundmaõppimise kaudu kasvatada õpilastest kodumaa-armastust, nõukogude patriotismi. Kodukoha tundmaõppimise mõttest on kantud ka kogu koolinoorte matkategevus. See algab nooremates klassides lühimatkadega, jätkub kesk- ja vanemas astmes 2—3-päevaste ning sportlike matkadega. Seejuures on kolmekümne tegevusaasta jooksul mitmed matkaüritused saanud õppe-kasvatustöö lahutamatuks osaks. Alates 1955/56. õa. korraldatakse järjekindlalt matku «Tere, sügis», «Jäljed lumel» ja «Kohtumine kevadega» kodulooduse tundmaõppimiseks eri aastaaegadel. Ühtlasi tähistatakse nende matkadega ka ühiskondlik-poliitilisi sündmusi, nagu võidupüha, Nõukogude armee ja sõjalaevastiku päev, kodukoha vabastamise tähtpäevad. Matkadel külastatakse neid sündmuspaiku, kus korraldatakse kohtumisi sõja- ja töö-

veteranidega, partei- ja nõukogude töötajatega, majandite esindajatega. Nimetatud ja mitmed teisedki matkad on saanud traditsioonilisteks ning nendel on oluline osa õpilaste ideelis-poliitilisel, kõlbelisel, esteetilisel, töö- ja kehalisel kasvatamisel.

Suure väärtusega on sportlikud matkad. Nende laialdaseks propageerimiseks on Noorte Turistide Maja korraldanud matkakonkurse, kaugmatku ja alates 1978. aastast vabariiklikke ühismatku ning turiaade, kus õpilased on täitnud raskuskategooria matkanõudeid ja spordijärke.

Sportlike matkade korraldamisega on seotud mitmeid probleeme: vähe on õpetajaist entusiaste, kes võiksid olla matkajuhtideks, vaja on tõhustada nende matka-alast ettevalmistust, ei jätku spetsiaalset matkavarustust.

Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse suuniste kohane kooli ümberkujundamine, mis nõuab kogu üldsuse mõistvat kaaslust, peab ka matkategevuse, sealjuures sportlike matkade hoogustamisele koolis kaasama kohalikke spordiorganisatsioone, senisest aga veelgi enam linnade ja rajoonide turismiklubisid. Hea propaganda on matkajate vabariiklikud kokkutulekud. 30 aasta jooksul on neid korraldatud 14. Kokkutulekute parimad on saanud õiguse esineda üleliiduliste matkavõistluste finaalis. 1982. a. esinesid seal edukalt Jüri ja Kohtla-Järve 1. keskkooli noormatkajad, eeloleval suvel sõidavad Ukraina NSV-sse, kus toimub V üleliiduline matkavõistluste finaali, Luunja keskkooli ja Vastse-Kuuste 8-kl. kooli õpilased.

Märkimisväärne on paljude koolide koostöö kultuuri- ja teadusasutuste ning majanditega kodu-uurimise valdkonnas. Selle tööloigu propageerimiseks ja süvendamiseks on Noorte Turistide Maja korraldanud konkursi «Õpi tundma oma kodumaad» (1957—1959), suunanud koole osalema üleliidulistes ekspeditsioonides «Seitse-aastaku radadel», «Lenini nõuandel», «Minu kodumaa NSV Liit».

Osavõtt üleliidulisest pioneeride ja koolinoorte ekspeditsioonist «Minu kodumaa NSV Liit» on kodu-uurimishaaret tublisti laiendanud. Sellest on saanud oluline klassi- ja koolivälise töö loik, mis aitab süvendada kodutunnetust, patriotismi ning suunab õpilasi iseseisvale tööle.

Selle töö tulemuslikkusest kõneleb ka õpilastööde trükis avaldamine. Aastatel 1972—1984 on

ilmunud seitse kogumikku «Õpilaste kodu-uurimistöid», mis annavad ülevaate õpilaste kodu-uurimisharrastusest, temaatikast ning tööde tasemest.

Nimetada tuleb ka teisi trükiväljaandeid: 1957 ja 1959 ilmunud «Koduümbruse uurimine matkadel ja ekskursioonidel», «Õpilasekursioonide korraldamisest» (1971), «Metoodilisi juhendeid tööks koolimuseumis» (1972), «Juhendmaterjale matkaalaseks tegevuseks koolis» (1973), «Juhendeid üleliiduliseks pioneeride ja koolinoorte ekspeditsiooniks «Minu kodumaa NSV Liit»» (1975, 1978, 1980, 1984) jt. metoodilisi materjale.

Koostöös geoloogiliste matkade komisjoni suunab Noorte Turistide Maja ka noorgeoloogide huvitegevust. Tähelepanu on pööratud geoloogiarühmade tööle, koostatud ja avaldatud nende tegevuse suunamiseks programme, korraldatud aktiivõppusi. Populaarsed on noorgeoloogide kokkutulekud, kus tuntud teadlaste juhendamisel toimuvad erialaõppused, ekskursioonid, võistlused, kohtumised väljapaistvate geoloogidega. Eeloleval suvel on plaanis neljas vabariiklik kokkutulek, mis korraldatakse Viljandi rajoonis. Spetsialistide heatahtlik abi aitas kaasa meie koolinoorte edukale esinemisele üleliidulisel noorgeoloogide kokkutulekul Irkutskis 1983. a. suvel, kus saavutati üldkokkuvõttes IV koht.

Noorte Turistide Maja ülesannete hulka kuuluvad ka õpilasekursioonide korraldamise küsimused: ekskursioonid koduvabariigis ja väljapoole Eesti NSV-d ning teistest liiduvabariikidest saabunud õpilasgruppide vastuvõtu organiseerimine. Hästi ettevalmistatud ja heal tasemel ekskursioonidel on suur õpetuslik ning kasvatuslik väärtus. Kahjuks ei ole veel kõikides koolides vajalikku tähelepanu pööratud ekskursioonidele, mis edukalt saaksid kaasa aidata nüüdisaegse tööstuse ja põllumajandusega tutvumiseks, kutsealaseks ettevalmistuseks. Tõhustamist vajab ekskursioonide planeerimine, eesmärgistamine, marsruudi koostamine, ettevalmistamine, läbiviimine ning ka kaasatoodud materjalide kasutamine õppe-kasvatustöös. Käesoleval õppeaastal peaksid tähelepanu keskmes olema temaatilised ekskursioonid «40 aastat võidust Suures Isamaasõjas».

Paremat lahendamist vajavad majutamisküsimused. Teatavasti avatakse õppevaheaegadel koolimajades õpilasekursioonide vastuvõtuks ajutised turismibaasid, mis aga sageli ei vasta tänapäeva nõuetele: puudub majutamiseks vajalik inventar, pesemise ja sooja söögi saamise võimalus. Baaskoolis peaks-olema välja pandud ümbruskonna vaatamisväärsusi tutvustav materjal, õpperadade skeemid ja kirjeldused. Koostöös kohalike organitega tuleb otsustavalt parandada õpilasgruppide vastuvõtutingimusi, asutada turismibaase.

Populaarsed on ekskursioonid vennasvabariikidesse. Nende puhul tuleb eriti esile tõsta sõprusühenduste loomist, vene keele kui suhtlemiskeele oskuse arendamist. Kuid siingi jätkub probleeme. Väljapoole koduvabariiki lubame õpilasekursioone alates 8. klassist ning sedagi alles

siis, kui õpilased Eestiga põhjalikult tutvunud. Nende nõuetega ei taheta alati arvestada. Ka majutamisküsimused, eriti suuremates linnades, teevad muret. Heaks lahenduseks on siin sõpruskoolid, kes võimaldavad sügavamaid ning järjepidevamaid kontakte luua.

Matkadel, ekskursioonidel ja kodu-uurimistöös kogutud materjale säilitatakse koolimuseumides ja koduloonurkades. 97 koolimuseumis on arvel üle 57 500 säilitusühiku. Koolimuseumide tegevus on suunatud õpilaste ideelis-poliitilisele ning sõjalis-patriootilisele kasvatamisele, nende teadmiste süvendamisele klassi- ja koolivälises töös.

Matka- ja kodu-uurimistöö suunamiseks on Eesti NSV Haridusministeerium moodustanud aktiivi, rajoonis, linnas ja koolis tegutseb õpetajast matkaorganisaator. Seal, kus õpetaja oma ühiskondlikku ülesandesse suhtub vastutustundega, on matka- ja kodu-uurimistegevus vajalikul tasemel.

Matkaorganisaatorite, kodu-uurimis- ja koolimuseumide tegevust juhendavate õpetajate teadmiste täiendamiseks korraldab Noorte Turistide Maja koos VÕT-iga seminare ja nõupidamisi.

Tösis muret teeb aga noorte, tulevaste õpetajate ettevalmistus. Koos kõrgkoolidiplomiga peaks noor pedagoog kaasa saama ka teadmise matkade kasvatusväärtusest ning oskuse olla matkajuht.

Koolireformi põhisuundades rõhutatakse õpilasingide töö osa ühiskondlikus kasvatuses. 1983/84. õa. töötas Eesti NSV koolides 134 matka- ja 155 kodu-uurimise ringi. Häid saavutusi matkarühmade töös on Kohtla-Järve pioneerimajas, Haapsalu pioneerimajas töötab tulemuslikult kodu-uurimising. Matkarühmad on vaja tööle rakendada igas pioneerimajas ning nende tööle kaasata vanema astme pioneere.

Ka Noorte Turistide Maja juures töötavad õpilasingid. 1955/56. õa. alustati 10 matkarühmaga, käesoleval õppeaastal töötab 50 ringi 10 erialal (jalgsi-, vee-, jalgratta- ja mägiatka- ja alpinistid, noorgeoloogid, kodu-uurijad, ekskursioonijuhid, arheoloogid, matkajad-fotograafid). Ringide tööd juhendavad tublid spetsialistid A. Allpere, K. Tarand, L. Gronimova, E. Ilves, A. Kallavus, E. Ääro jt. Olulisel kohal on ringide töös ühiskondlik-poliitiliste sündmuste tähistamine, selleks korraldatakse ühismatku, võistlusi, ekskursioone, kohtumisi.

Koolireformi põhinõudeid arvestades on plaanis ringiprogrammide läbivaatamine ja õppebaasi täiendamine. 1985. a. on plaani võetud suvelaagri korraldamine ning matkad Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 40. aastapäeva tähistamiseks.

Kolm aastakümnet on Noorte Turistide Majas olnud tegevusrohked. Välja on kujunenud mitmeid kasvatuslikult väärtuslikke traditsioone, töökontakte, tubli ühiskondlik aktiiv. Olgu senitehtu eest kõigile öeldud südamlilikud tänusõnad.

Matkatehnika võistlustel tuleb osata pakkida seljakotti.

Eesti NSV Noorte Turistide Maja pedagoogide kollektiiv.

AIN PÖLDVERE fotod

Üleliiduline pioneeride ja koolinoorte ekspeditsioon «Minu kodumaa NSV Liit» ja kooli kodu-uurimine

LAINE LINNUS,
Eesti NSV Noorte Turistide Maja direktori asetäitja

Kodu-uurimine meie koolides on läbinud pika arengutee ning omandanud kaaluka koha nüüdis-koolis, et kasvatada igakülgsest arenenud inimest.

Eesti NSV Noorte Turistide Maja on tegevuse algaastatest peale, lähtudes kodukohta kompleksse tundmaõppimise printsiibist, pööranud tähelepanu klassi- ja koolivälise kodu-uurimise propageerimisele. Selleks on välja antud meetodilist kirjandust, korraldatud konkursse, temaatilisi matku, näitusi, seminare õpetajatele, aktiivi-

õppusi õpilastele, tutvustatud parimate töö-kogemusi.

Alates II üleliidulisest pioneeride ja koolinoorte ekspeditsioonist, mis korraldati aastail 1958—1961, on meie vabariigi koolinoorte matkamine ja kodu-uurimine toimunud üleliiduliste suuniste alusel.

Ulatuslikuma haarde, organisatsiooni, ürituste süsteemi, temaatika ning meetodilised juhendid andis selleks üleliiduline pioneeride ja koolinoorte ekspeditsioon «Minu kodumaa NSV Liit». Käesolev kirjutis käsitleb ekspeditsiooni üht tööloiku — kodu-uurimist.

Ekspeditsioon, mis on pühendatud Nõukogude riigi ja rahva ühiskondlik-poliitilistele tähtsündmustele, toimub etappide kaupa. V etapiga (1984—1986) tähistatakse Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 40. aastapäeva.

Ekspeditsioon seab eesmärgiks «kasvatada aktiivseid kommunismiehitajaid, igakülgsest arenenud, kehaliselt tugevaid noori, kes on valmis kaitsma oma sotsialistlikku kodumaa, säilitama ja suurendama selle materiaalseid ning vaimseid väärtusi, hoidma ning kaitsma loodust» (2).

Ekspeditsiooni ülesannetes räägitakse vajadusest tundma õppida kodukohta ja täita ülesandeid, mida õpilastele annavad riiklikud, teaduslikud ja ühiskondlikud asutused ning organisatsioonid, ekspeditsiooni staabid, kohalikud

ettevõtted, kolhoosid ja sovhoosid. See on otse- seoses koolireformi põhisuundadega, kus soov- itatakse õpilastega tehtavasse töösse «tõm- mata kaasa lastevanemaid, üldsust ja töökol- lektiive, esmajoones tootiskollektiive». Meie koolide kodu-uurimistöö korraldus näitab, et üldsuse kaasamine on selle üksikute koolide harrastuslikust klassivälisest kultuuritööst muut- nud laialtlevikuks kodukoha tundmaõppi- miseks, millel on oluline tähtsus nõukogude patriotismi kasvatamisel.

Ekspeditsiooni elluviimiseks on moodustatud keskstaap Moskvas, kohtadel vabariiklikud, rajooni/linna ja koolistaabid. Staapide töösse on kaasatud haridus-, kultuuri- ja teadusasutuste ning komsomoli esindajaid.

Eesti NSV-s juhib vabariikliku staabi tööd haridusminister asetäitja Kalju Luts, kohtadel haridusosakondade töötajad. Koolistaap on õpi- laste omavalitsusorgan.

Kodupaiga tundmaõppimiseks soovitatakse kuit töösuunda: kodukoha revolutsiooniline minevik, majandus, Suur Isamaasõda, pionee- ri- ja komsomoli ajalugu, loodus, kultuurilugu.

Nendest töösuundadest valib ekspeditsiooni- rühm (pioneerirühm, aine-, kodu-uurimis-, mat- karing) huvikohase uurimisteema ning asub ko- guma materjali. Kogutud andmed süstematiseer- ritakse ja vormistatakse kodu-uurimistööna.

Kõik see suunab õpilasi iseseisvale tööle ning aitab kaasa koolireformi põhisuundades rõhuta- tud mõtete «suunata õpilasi töötama raamatu ja muude teadmiskollegitega ning aidata neil välja kujundada iseseisvat mõtlemist» elluviimisele.

Ekspeditsioonijuhendites peetakse oluliseks tutvustada töötulemusi võimalikult laiale kuula- jaskonnale, kaasõpilastele, ülesandeid andnud asutustele ja organisatsioonidele.

See on hoogustanud meie koolinoorte kodu- uurimispäevade ja konverentside korraldamist, andnud varasematele, üksikute entusiastide kor- raldatud üritustele laiema ja sügavama kõla- pinna.

Tore on, et ülerajoonilistest ja -linnalistest kodu-uurimispäevadest on saanud osavõturoh- ked ning sisutihedad õpilaskogunemised. Need pakuvad õppuritele esinemiskogemusi, kuulaja- tele uusi teadmisi oma kodupaigast, võimalusi tutvuda väljapanekutega koolimuuseumides, külastada vaatamisväärsusi, kohtuda sõja- ja töö- veteranidega, jälgida isetegevusetekandeid. Mitmetes rajoonides on nende ürituste läbi tek- kinud kasvatuslikult väärtuslikke traditsioone. Harju rajoonis on korraldatud kümme ülerajoon- ilist kodu-uurimispäeva. Need on toimunud iga kord eri koolis, olnud hästi ette valmistatud. Kodu-uurimispäevi on ilmestanud mitmed tradit- sioonid, lilledel panek Suure Isamaasõja mäles- tuspaikades, Harju rajooni noorte kodu-uurijate omaloomingulise laulu ühislaulmine, sümbool- ne kodu-uurimistöö edasiandmine koolile, kes järgmisena ülerajoonilise ürituse organi- seerib jne. Traditsioonide väljakujunemisel ja edasiarendamisel on tänuväärselt tegutsenud Elle Amor, Helga Vaino, Sirje Luide, Luule Org, Menda Kirsmaa jt.

1984. a. korraldati kohalikke kodu-uurimis- päevi 16 rajoonis ja linnas. Neist osavõturoh- kemad olid Põlvas, Võrus, Haapsalus, Raplas, Rakveres, Pärnus jm. Märkimisväärne on täis- kasvanute huvi. Õpilasuuringutes on osalenud partei- ja komsomolitöötajad, haridusjuhid, koha- likud kodu-uurijad, majandite esindajad, teadus- töötajad, ajakirjanikud jt. See on lisanud õpi- laste ettevõtmistele kaalu. Nende osa võiks veelgi suurendada ning sīn on probleem, kui- das õpilasuuringutele tõmmata kaasa lastevane- maid, aga ka kohalike kutseharidussüsteemi koolide õpilasi.

Kodu-uurimispäevadel ettekantud töödest saa- detakse paremik vabariikliku konverentsi žüriile. Selle tööd juhib alates 1971. a. suurte kodu- uurimiskogemustega ajaloolane Voldemar Mil- ler.

Tallinna saadetud tööd antakse retsenseeri- miseks vastava ala teadlastele, teistele spetsia- listidele, kodu-uurijatele, kes annavad õpilas- tööde kohta kirjaliku arvamuse. Sageli ei piirdu see lihtsalt arvamusega, vaid retsensendid näita- vad võimalusi teema jätkamiseks, jagavad sel- leks konkreetseid juhendusi. Mitmel puhul on sellest kujunenud sügavam ja pidevam kont- akt õpilaste, juhendavate õpetajate ning ret- sensentide vahel. Tulu on sellest olnud möle- mapoolne. Õpilaste kogutud andmed, fotod, kir- jandus jm. koduloolised materjalid on huvi pak- kunud teadustöötajatele, neid on säilitamiseks üle antud arhiivi- ja muuseumifondi.

Hea koostöö on Taebala, Pärnu 4., Pärnu- Jaagupi, Otepää, lisaku jpt. koolidel EKP Kes- komitee Partei Ajaloo Instituudi teadurite Jeka- terina Lassuri ja Rein Orasega, ENSV Teaduste Akadeemia Kodu-uurimise Komisjoni teadus- sekretäri Eva Maaringuga, TA Ajaloo Instituudi rahvaharidussektori juhataja Endel Lauluga, TA Majanduse Instituudi teadurite Alfred Kasepalu, Arvo Kuddo, Rita Erlich ja teistega. See on õpi- laste tegevust innustanud ning tõstnud nende töö teaduslikku väärtust, aidanud kaasa allikate õigele näitamisele, oskusele viidata kasutatud materjalile. Vajalik oleks tihedam koostöö ka kohalike keskraamatukogudega.

Vabariiklike koolinoorte kodu-uurimiskon- verentse korraldatakse alates 1969. a. Esimene neist toimus Tartus, kus kanti ette 19 õpilas- tööd.

Præguseks on korraldatud 16 vabariiklikku konverentsi, kus on tutvustatud 1283 õpilastööd. XVI konverents peeti 1984. a. Harju rajoonis Jüri keskkoolis. Seitsmes sektsioonis kuulati 150 ettekannet. Eelnevalt luges ja hindas noorte töid üle 60 täiskasvanu. Trükisena ilmus konve- rentsile ettekannete nimestik ning kogumik «Õpi- laste kodu-uurimistööd» 7.

16. konverentsile esitatud õpilastööd, nagu varasematelgi aastatel, äratasid üldsuse tähele- panu. See ilmnis õpilaste autasustamisel, kus tubli töö eest jagasid tunnustust Haridusminis- teerium, Kultuuriministeerium, Nõukogude Sõja- veteranide Komitee Eesti sektsioonid, Heliloojate Liit, TA Kodu-uurimise Komisjon, TPI Teadus-

lik Raamatukogu, Vabariiklik Turismiklubi, mitmed muuseumid ning üksikisikud. Ka raadio, televisioon ja ajakirjandus avaldasid konverentsi tööst ülevaateid. («Nõukogude Õpetaja» 19. mail, «Noorte Hää» 31. mail, «Kultuur ja Elu» septembris 1984, samuti mitmed rajoonilehed).

Hinnangud õpilastöödele on olnud kiitvad. Majanduskandidaat Alfred Kasepalu, kes konverentsidel on juhtinud majandussektiooni tööd, kirjutab: «Lugeses viimasel kümnel aastal õpilaste kodu-uurimistöid, võib öelda, et nende autorid on hakanud paremini lahti mõtestama majandi või ettevõtte kohta kogutud arvamusi, leides olulisema ja tuues välja loogilised seosed. (. . .)

Märgatav on majandite ja ettevõtete juhtide ning spetsialistide usalduslik suhtumine õpilaste kodu-uurimise püüdlustesse.» (3.)

Õpilaste kodu-uurimisharrastusele on tunnustust avaldanud mitmed erinevad väljaanded. Juba 1974. a. märkis tolleaegne TA Kodu-uurimise Komisjoni esimees Hans Kruus: «On tähelepanuväärne, et käesolevaks ajaks on oma küpsimate töödega jõudnud kodu-uurijate ridadesse ka paljud õpilased.» (4.)

Ajaloolane ja kodu-uurija Heino Gustavson, kes suure huviga on jälginud ja toetanud õpilaste kodu-uurimisharrastust, kirjutab: «Aastaid on Eesti NSV Noorte Turistide Maja innustanud kooliõpilasi osalema kodu-uurimises. On korraldatud huvitavaid koosolekuid, piirkondlikke kokkutulekuid, ekspeditsioone ning ülevabariigilisi koolinoorte kodu-uurimise konverentse. (. . .) Kohalik terviseluugu ilmus õpilastööde temaatikasse alles 1977. aastal.» (4.) Artikli autor annab ülevaate vastavateemalistest õpilastöödest ning nende autasustamisest Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi poolt.

EKP Kohla-Järve Rajoonikomitee instruktor Reet Mammon, rääkides koolide osast kodu-uurimises, märkis: «Viimastel aastatel on teadlased hinnanud õpilaste osa kodu-uurimistegevuses küllaltki kõrgelt, õpetajate juhendamisel kogutud andmed ja koostatud tööd on märkimisväärselt panuseks rajooni aja- ja kultuurilukku.» (5.)

Ekspeditsiooni ajal tehtava kodu-uurimistöö juhendamiseks on kirjastatud metoodilisi materjale, kus teadlased ja teised spetsialistid annavad õpilastele ülesandeid ning soovitusi. Need on ilmunud suurtes tiraažides ning kättesaadavad kõigile asjahuvilistele. Välja on kujunenud ka õppuste süsteem: õpilastele aktiivipäevad, õpetajatest juhendajatele seminar-ekskursioonid, preemiasõidud.

Omamoodi traditsiooniks on saanud seminar-ekskursioonid. Nende korraldamiskohaks on valitud omapärased saared (Ruhnu, Hobulaid, Vormsi, Kihnu, Abruha, Saarnaki, Hiiumaa, Vilsandi, Prangli, Muhumaa), kus lektoritena on esinenud teadlased, kultuuri- ja ühiskonnategelased.

Preemiasõitude eesmärk on olnud õpilaste ja õpetajate silmaringi laiendamine, sihiks Volgograd, Uljanovsk, Novorossiisk, Murmansk, Sevastopol jt.

Suure Isamaasõja mälestuspaigad. Kodu-uurimisaspekte on käsitletud ka matkaorganisatsioonide seminaridel, et anda matkadele suuremat õpetlikku ja kasvatuslikku väärtust.

Innustavalt on mõjunud osalemised üleilulistest parimate ekspeditsioonirühmade kokkutulekutes, kus on võimalus oma tööd võrrelda vennasvabariikide õpilaste tegevusega.

Viimati, 1983. a. lõpul, korraldati taoline üleiluline kokkutulek pioneerilaagris «Artek». Meie tublimad Värsk, Taebla, lisaku, Elva ja Mustla keskkooli ning Viru-Jaagupi 8-kl. kooli esindajad veetsid seal terve vahetuse. Kaasa toodi auhindu, töökogemusi, saadi uusi sõpru ning tubliit lisa vene keele oskusele.

Osavõtt üleilulisest pioneeride ja koolinoorte ekspeditsioonist «Minu kodumaa NSV Liit» on kaasa aidanud õpilaste individuaalsuse väljaarendamisele, kujundanud õiget suhtumist õpingutesse, töösse, ellu tervikuna. Koostatud kodu-uurimistöö on suur väärtus kõrgkooli astuja jaoks, kodumajandi või ettevõtte uurimiseks tundmaõppimine võib töö tegijale anda teadmise vajadusest töötada tulevikus just selles kodupaiga ettevõttes. Omalt poolt peaksid majandite ja asutuste juhid, lähtudes NLKP Keskkomitee otsusest «Eesti NSV juhtiva kaadri osavõttust töötajate hulgas tehtavast poliitilisest kasvatus-tööst», nägema õpilaste tegevuses ka tulevase kaadri ettevalmistust, võimalust tihendada sidemeid kooliga. Senisest enam on vaja õpilaste kodu-uurimistegevusele kaasata täiskasvanuid, lapsevanemaid. Selle tulemuslikkusest kõnelevad mitmed emotsionaalsed õpilastööd, milles räägitakse oma vanavanemate või vanemate võitlusest Suure Isamaasõja päevil, nende töömehe teest.

Tõhustamist vajab koostöö rajoonide ja linnade täitevkomiteede juurde moodustatud kodu-uurimise nõukogude ning kohalike looduskaitseorganisatsioonidega. Nende esindajad peaksid kuuluma kohalike staapide koosseisu, et koordineerida kodu-uurimistegevust, abistada õpilasi uurimisteemade valikul, juhendada nende ettevõtmisi.

Üks seni ühtselt lahendamata probleem on ekspeditsiooni ajal valminud kodu-uurimistööde säilitamine. Enamikul õpilastöödel on püsiväärtus, seda eriti kodukoha ajaloo ja tänapäeva jaoks. Aga ka koolis, kus neid kasutatakse näitlike vahenditena õppetundides, pioneeritöös, klassi- ja koolivälises tegevuses. Huvipakkuvat võrdlusmaterjali annavad kodupaiga ülevaate tööd, kui neid teatud ajavahemiku järel uuesti teha. Võrdlusandmetes ilmnevad kõige selgemalt kodukoha areng, selle perspektiivid.

Kodu-uurimistööde säilitamise ja kättesaadavaks tegemise eesmärgil on oma rajooni õpilastööde dublikaate asunud koguma Paide ja Pärnu koduloomuuseumid; Pärnu Linna Raamatukogus on linna ja rajooni õpilaste koostatud tööd bibliograaferitud; Pärnu-Jaagupi keskkoolis on majandeid käsitlevad tööd koostatud kahes eksemplaris, milledest üks on kooli kodu-uurimispäeval pidulikult majandi esindajale üle antud.

Ühtse nõudena on ette nähtud õpilaste kodu-

uurimistööde säilitamine koolis: koolimuuseumis, koduloonurgas, kooli raamatukogus. Seal tuleb need arvele võtta ning teha kättesaadavaks asjahuvilistele.

Ülevaate üleliidulise pioneeride ja koolinoorte ekspeditsiooni «Minu kodumaa NSV Liit» raames koostatud õpilaste kodu-uurimistöödest annavad kogumikes «Õpilaste kodu-uurimistöid» (1—7, Tallinn 1972—1984) avaldatud nimestikud.

Kodu-uurimine on koolides leidnud hea kõlapinna, see on kujunenud õppe-kasvatustöö arvestatavaks osaks. Võimalusi selle tegevuse laiendamiseks on mitmeid. Üks teid on kõigi koolide kaasamine üleliidulise pioneeride ja koolinoorte ekspeditsiooni «Minu kodumaa NSV Liit» ülesannete täitmisele.

Kirjandus

1. Juhendeid üleliiduliseks pioneeride ja koolinoorte ekspeditsiooniks «Minu kodumaa NSV Liit». Tln., 1984.
2. Gustavson, H. — «Nõukogude Eesti Tervishoid», 1981, nr. 4, lk. 311.
3. Kasepalu, A. Noorte kodu-uurijate kokkutulek — «Noorte Häälel» 1984, 31. mai.
4. Kruus, H. Meie kodu-uurimine möödani ja tuleviku vahel. Harju rajoonis. Kodu-uurijate seminar-kokkutulek 11.—14. juulini 1974. Tln., 1974.
5. Mammõn, R. Koolide osa kodu-uurimises Kohtla-Järve rajoonis. Kodu-uurijate seminar-kokkutulek 18.—21. aug. 1983. Tln., 1983.

Kodu-uurimine ja matkamine kasvatusvahendina

VOLDEMAR MILLER,
Tallinna linna kodu-uurimise ringi esimees

«Käesoleval etapil nõuavad majanduse ja kultuuri kiire ja harmooniline arendamine, sotsiaalsete suhete ja sotsiaalse pealisehituse täiustamise ning inimese enda kui peamise tootliku jõu ja ühiskonna kõrgeima väärtuse täiustamise huvid uut, laiahaardelisemat lähenemist sirguva põlvkonna õpetamisele ja kasvatamisele,» öeldakse koolireformi põhisuundades.

See vajadus on otseselt tingitud partei ja valitsuse viimaste aastate otsustest, alates juba tootlusprogrammiga ja töökollektiivide seadusega. Kõigi nendega taotletakse nõukogude inimeste ainelise heaolu ja kultuuritaseme tõstmist, Nõukogude Liidu majandusliku ja kaitsevõimsuse kasvu. Selle saavutamise abinõu on töövõime, ühtlasi aga ka töö ja toodangu kvaliteedi kasv. Viimase saavutamise üks peamisi vahendeid tootmise tehnilise taseme tõstmise kõrval on töötajate, kõigi inimeste teadlikkuse kasv.

Selle teadlikkuse kasvatamise üks võimalusi ongi kodu-uurimine, mille kaudu inimesed õpivad täielikult ja igakülgelt tundma oma kodu-

kohta, töökohta, ettevõtet, majandit, asustust ja selle osa kohalikus, vabariiklikus, üleliidulises majanduses ning kultuuris.

Poliitiline, sotsiaalne kui ka kultuuriline teadlikkus on tänapäeval muutunud majanduslikuks faktoriks, tootmisjõuks. Ilma selleta ei saa kollektiiv õigesti kaasa rääkida töö juhtimisel ja organiseerimisel. Uue suhtumise kujundamine peab algama koolis. Juba kooli kodu-uurimise see osa, mis õpib tundma oma kooli, komsooli, pioneeriorganisatsiooni, õpetajaid, lõpetajaid jne., on uue suhtumise ja suurema teadlikkuse kasvataja, sest sellest tuleneval oma kooli tundel on suur distsiplineeriv ja kasvav jõud. Ja selle «oma tunde» viib õpilane edaspidi kaasa ka oma töökohta — ettevõttesse, majandisse, asutusse. Nii tekib peremehtunne.

Seoses tootlusprogrammiga saab ikka selgemaks ka oma kodukohatunde tähtsus. Maa, põllumajandus vajab eriti püsivat kaadrit, inimesi, kes mõistavad maad ja maatööd, oskavad selles näha mitte ainult raskusi, vaid ka rõõmuallikat ja eneseteostamise võimalust.

Teadlikkust ei saa kasvatada ainult sõnadega. Sügavate veendumuste kujundajaid on kogemused. Niisugune kogemus saadakse, kui õpitakse uurivalt tundma oma eelkäijate, esivanemate, vanemate töökaaslaste elu ja tööd. Siis nähakse, et järjekindel, ettenägelik töö on iga edu ja edasiminek alus. Siit uus teadlikum suhtumine töösse, sagedasti ka kodukoha vajadusi arvestav kutsevalik.

Samal ajal on kodukoha ja tema arengu tundmaõppimine üks vahendeid marksistliku maailmavaate kujundamisel. Kodukoha ja tema inimeste arengu ning töö uuriv tundmaõppimine teeb selgesti tajutavaks kogu maailma, looduse ja inimühiskonna, ühiskonna ja üksikisiku, mineviku, oleviku ning tuleviku dialektilised seosed, kujundab veendumuse, et iga üksiku heaolu sõltub üldsuse, kogu kodumaa heaolust ja iga üksiku töö ning tegevus aitab kaasa ühiskonna üldise heaolu kujunemisele ja tõusule.

Suure lsamaasõja sündmuste uurimine, mälestuspaikade väljaselgitamine ja hooldamine kasvatavad nõukogude patriotismi, valmisolekut kodumaa ning sotsialismi saavutamise kaitseks.

Väga suurt osa võib etendada kohaliku kultuuriloo ja kohalike kultuuritegelaste uuriv tundmaõppimine, sest see loob kultuuri arengupidevuse tunnetuse. Noor inimene jõuab järkjärgult arusaamisele, et kultuur on pideva arengu tulemus. Siit ka kultuuriväärtuste säilitamise ning kaitsmise vajaduse mõistmine, millela pole võimalik täita kõigi Nõukogude kodanike kohust nende kaitsmisel.

Nõnda on kodu-uurimist ja sellega seotud matkategevust võimalik seostada kasvatusülesannetega. Seejuures on kodu-uurimisel üks eelis teiste klassivälise töö vormide ees — ta ei vaja erilisi ruume. Ka on võimalik sellega haarata õpilasi, kel ei ole eeldusi kunstiliseks isetegevuseks või spordiks, kellel aga on kalduvus intellektuaalseks tööks.

Komsomoli- ja pioneer- organisatsiooni ajaloo uurimisest koolides

**JEKATERINA LASSUR,
ELKNÜ ajaloo vabariikliku komisjoni
sekretär**

Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu ajalugu on iga tema liikme tegevuse ajalugu. Mõõdunud aasta detsembris tähistas ELKNÜ oma 64. aastapäeva. Need 64 aastat tähendavad ELKNÜ ajaloos organisatsiooni kujunemist, selle ideelist ja organisatsioonilist tugevumist, noorsoo kangelaslikku võitlust nõukogude võimu eest Eestis, meie kodumaa vabaduse ja majandusliku taseme tõusu eest. Eelkäijate traditsioone jätkavad kommunistlikud noored oma töös ka tänapäeval.

Tähtis samm Eesti komsomoli ajaloo teadusliku läbitöötamise teel oli ELKNÜ ajaloo vabariikliku komisjoni moodustamine 1966. aastal. Selle ülesanne on komsomolijaloo allikbaasi täiendamine, dokumentide, mälestuste ja fotomaterjalide kogumine.

Viimastel aastatel on ELKNÜ ajaloo allikbaasi täiendamisse aktiivselt lülitunud meie vabariigi koolide noored kodu-uurijad. Üleliidulise pioneeride ja koolinoorte ekspeditsiooni «Minu kodumaa NSV Liit» põhiülesannete hulka kuulub ka Leninliku Komsomoli ja V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Pioneerorganisatsiooni ajaloo, pioneeride, kommunistlike noorte ja noorte lahingu- ning töökangelaslikkuse tundmaõppimine, komsomoli ja pioneerorganisatsioonide kroonikate koostamine. Paljude koolide kodu-uurijad pööravad järjest suuremat tähelepanu oma kooli komsomoli- ja pioneerorganisatsiooni ajaloo tundmaõppimisele, kroonikate koostamisele. Uuritavad teemad on mitmekesised, õpitakse tundma oma kodukohta majandi, valla, rajooni või linna komsomoliorganisatsiooni ajalugu, kogutakse materjali Suures Isamaasõjas või sõjajärgsel perioodil bandiitide käe läbi hukkunud kommunistlike noorte ja pioneeride kohta jne. Omaette uurimisteema moodustavad pioneerimalevate nimikangelased, paljud neist on komsomolikasvandikud.

Kõrge hinnangu on pälvinud Otepää keskkooli kodu-uurijad (juhendaja H. Mägi), kes on andnud komsomolijaloo kohta hulga sisukaid uurimistöid, kogunud mälestusi, fotomaterjale. Uuritud on Otepää kommunistlike noorte tegevust aastatel 1940—1941, sõjajärgsel peri-

oodil, komsomoliorganisatsiooni tegevust aastail 1951—1958, kogutud andmeid 1941. a. juulis mõrvatud Otepää komsomoliorganisatsiooni sekretäri Edgar Tiruli ja teiste komsomoliaktivistide kohta. Ja kõige tähtsam — on olemas ülevaade ka oma kooli komsomoliorganisatsiooni tegevusest kuni tänapäevani.

Ulatuslikum on komsomoli- ja pioneerorganisatsiooni ajaloo teemade valik Haapsalu, Kingissepa, Kohtla-Järve, Paide, Põlva, Rakvere, Rapla, Pärnu, Viljandi ja Võru rajooni koolides. Nii on valminud tööd komsomoliorganisatsioonide loomise ja kommunistlike noorte tegevuse kohta aastail 1940—1941 Elva ja Taebla keskkoolis, Kaali, Palupera ja Suislepa 8-kl. koolis. Elva kodu-uurijad kogusid väärtuslikku faktilist materjali ja panid kirja palju uusi andmeid Elva kommunistlike noorte tegevuse kohta aastail 1940—1941. Õnnestunuks võib lugeda ka Taebla keskkooli kodu-uurijade töötulemusi, nad kogusid väärtuslikke andmeid Taebla valla esimese komsorgi Arnold Eilmaa kohta. Palupera 8-kl. kooli pioneeride kodu-uurimistöö on suunatud Aakre valla esimeste kommunistlike noorte Elmar Vaheri ja Felix Vaardi eluloole. Suislepa 8-kl. kooli kodu-uurijad pakkusid välja huvitava ja veenva ülevaate Suislepa valla ja Suislepa kolhoosi komsomolisekretäridest alates 1940. aastast kuni tänapäevani. Väga ulatusliku töö koostasid Kaali 8-kl. kooli pioneerid, kogudes andmeid esimese komsomoliorganisatsiooni loomisest Kaalis, kommunistlike noorte tegevuse ja nende edaspidise saatuse kohta. Nimetatud tööde väärtust tõstab see, et need pakuvad huvi peale oma kooli pioneerimaleva ja komsomoliorganisatsiooni ka kogu meie vabariigi komsomoliorganisatsiooni ajaloo uurijatele.

Vajalik uurimistöö on valminud Aseri keskkoolis. Selles käsitletakse komsomoli tegevust Suures Isamaasõjas. Kärü ja Tori endises 8-kl. koolis on kirja pandud Kärü valla komsomoliorganisatsiooni tegevus aastail 1940—1950 ja Tori valla kommunistlike noorte tegevus 1949. aastal. Mustla keskkoolis uuriti «Vambola» kolhoosi komsomoliorganisatsiooni tööd X viis-aastakul.

Hindamatu väärtus on komsomoli- ja pioneerorganisatsioonide kroonikail. Kroonikate koostamine peaks toimuma eranditult kõikides komsomoliorganisatsioonides, sest koosolekute protokollides ei kajastu ju kõik komsomolielu sündmused, kogu see töö, mida tehakse ühes organisatsioonis. Näiteks võib tuua mitmeid õnnestunud kroonikaid, nende hulgas Uulu 8-kl. kooli komsomoliorganisatsiooni kroonika. Selle koostamisest võtsid osa 8. klassi õpilased õpetaja Aino Peeli juhendamisel. Töö annab hea ülevaate komsomoliorganisatsiooni sisulisest tegevusest alates 1949/50. õppeaastast. Jäädvustatud on siseorganisatsioonilist tööd, traditsioone, õppetööd, matku, ekskursioone, kohtumisi huvitavate inimestega jne. Palju huvitavat pakkus Paide 3. keskkooli komsomoliorganisatsiooni kroonika.

Rikkalikult fakte sisaldavad Märjamaa, lisaku Kohila, Pärnu-Jaagupi, Türi, Vastseliina ja Vändra keskkooli komsomoliorganisatsioonide kroonikad ning ülevaated. Nimetatud töodes esitatud materjal on sisutihhe ja annab hea pildi komsomolielu peamistest sündmustest. Ka lisatud mälestused näitavad, et aktiivne komsomolitöö koolides andis noortele väga palju, aitas kaasa maailmavaate väljakujundamisele ning tekitas valmisoleku aktiivseks osavõtuks ühiskasulikust tööst ka järgnevatel aastatel.

Huvitavat materjali pakuvad õpetaja E. Lilienthali juhendamisel valminud «Käru 8-kl. kooli pioneerimaleva kroonika (1940—1980)» ning Türi keskkooli kommunistlike noorte kollektiivne töö «Türi Keskkooli komsomoliorganisatsiooni sekretärid (1940—1980)». Mõlema kroonika koostamisel lähtuti pioneerijuhtide ja komsomoliorganisatsiooni sekretäride tööst nende kronoloogilises järjekorras. Mõlemad tööd valmisid paljude endiste pioneerijuhtide, komsomolisekretäride, kommunistlike noorte kaasabil. Väga vajalikku tööd alustasid Haapsalu pioneerimaja kodu-uurijad V. Etverki juhtimisel. Kollektiivne töö «Haapsalu rajooni vanempioneerijuhtide kaader 1944—1982. aastail» on tänuväärne panus Haapsalu rajooni pioneerorganisatsiooni ajalukku.

Uurimistööga kogutud pioneer- ja komsomolialajaloo materjalid-mälestused, fotod ning dokumendid on sageli unikaalsed ja peaksid kuuluma säilitamisele muuseumides või EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudi juures töötavas ELKNÜ ajaloo vabariiklikus komisjonis ja edaspidi juba Eesti Komsomolimuseumis. Siit ka nõue suhtuda väga hoolikalt nende säilitamisse koolides.

Komsomoli- ja pioneerorganisatsioonide ajaloo uurimine kujutab endast õppe-kasvatustöö üht koostisosa. Selle kaudu on suudetud palju teha õpilaste kasvatamisel Kommunistliku Partei, nõukogude rahva revolutsiooni-, lahingu- ja töökuulsuse, Leninliku Komsomoli ja pioneerorganisatsiooni traditsioonide eeskujul.

Ootame ka edaspidi aktiivset osalemist selles tänuväärseis töös!

Õpilaste kodu- uurimistööde kogumikud aastail 1972—1984

VELLO TARMISTO,
Eesti NSV TA korrespondentliige,
TA Kodu-uurimise Komisjoni esimees,
professor

Üheks meie ühiskonnaelu häirivaks probleemiks on kujunenud inimese võõrandumine sellest keskkonnast, mida me nimetame kodu- ja tööpaigaks. Sellele vastuseisimine nõuab ühelt poolt materiaalselt alust nii elu-, töö- kui ka olmetingimustena, samuti vahendeid kultuuri- ja sotsiaalsete vajaduste rahuldamiseks. Teiselt poolt saame võõrandumisele vastu astuda kodutunde süvendamisega.

Selle ülesande täitmisel on tähtis koht koolidel, sest just seal peavad noored saama esimese töuke selleks, et neil tekiks kokkukuuluvustunne mingi kindla koha, kindla paigaga. Alles siis tekivad tuhanded niidid, mis loovad kodutunde. See laieneb teatud mõttes ka töökohale, muutudes peremehetundeks. Nii kodu- kui ka peremehetunne põhinevad austusel oma kodu- ja tööpaiga, oma vanemate ja töökaaslaste vastu. Sellest kujuneb välja nõukogude patriotism, armastus oma sotsialistliku kodumaa vastu.

Koolidel on nende tunnete ja nõukogude patriotismi kasvatamisel abiks mitmeid liitlasi. Üks nendest on kodu-uurimine, mis oskuslikes kätes, tänu oma haardeulatusele ja praktiliselt ammendamatu tegevusaladele (loodusest kuni sotsiaalse sfäärini), on võimeline pakuma igale inimesele, eriti aga noorele, piiramatu võimalusi eneseteostuseks. Seoses sellega on heameel öelda, et viimastel aastatel paljud meie rajoonide, ettevõtete ja majandite juhid mõistavad kultuuritööd, sealhulgas kodu-uurimist, meie elulaadi ja majanduselu lahutamatu osana. Ühe või teise paikkonna kultuuripildi rikastamisest ja mitmekesistamisest kõneldes märgitakse õigustatult, et kultuuritase saab alguse lapsepõlvest, kodust ja koolist. Seetõttu tuleb igati ühineda EKP Rakvere Rajoonikomitee esimese sekretäri Ülo Niisukese seisukohtadega, mis kõnelevad sellest, et parteiorganisatsioonid peaksid tundma oma kodumajandi või -ettevõtte ajalugu, teadma, kes revolutsiooni- ja Suure Isamaasõja veteranidest töötavad või on pärit nende kollektiivist, tunneksid kodurajooni kultuuritegelasi jne. See käib allakirjutanu arvates täiel määral ka koolide kohta. Siit koolide kodu-uurimise üks põhiülesandeid: korraldada oma töö selliselt, et noored saaksid kujundada oma kodupaiga kohta

objektiivseid väärtushinnanguid. Nende abil saavad noored veenduda oma kodupaiga väärtuses, kõiges selles, mis, alates looduse ja asulaga ning lõpetades töökollektiivides tegutsivate inimestega, moodustab selle kodu- ja töökeskkonna, kus inimene elab ja töötab. See kõik on vajalik noorte ettevalmistamisel loovaks tegevuseks, selleks et nad saaksid omandada eelnenud põlvkondade elu- ja töökogemusi ning viia edasi oma eelkäijate tööd.

Meie vabariigi nagu teistegi vennasvabariikide koolinoorte kodu-uurimistegevus toimub valdavas osas ekspeditsiooni «Minu kodumaa NSV Liit» kaudu. Kokkuvõtete tegemiseks korraldatakse koolides, rajoonides ning linnades kodu-uurimispäevi ja konverentse, kus kuulatakse ära sadu kodu-uurimisteemalisi õpilastöid. Parimad nendest kantakse ette vabariiklikel õpilaste kodu-uurimiskonverentsidel, mis toimuvad järjepidevalt juba üle kümne aasta.

Õpilaste kodu-uurimistööde paremik on tunduvas osas avaldatud ka trükkis. Siinkohal püütaksegi kokkuvõtlikult analüüsida ja iseloomustada ajavahemikul 1972—1984 ilmunud seitset kogumikku «Õpilaste kodu-uurimistöid», mis on saanud teoks Eesti NSV Haridusministeeriumi ja Eesti NSV Noorte Turistide Maja eestvõtmisel.

Valiku tegemine kogumikesse ei ole kerge, sest näiteks viimase, seitsmenda kogumiku jaoks oli tarvis läbi vaadata ja hinnata üle 280 14. ja 15. vabariiklikul kodu-uurimiskonverentsil ettekantud õpilastöö. Tööde hindamisel on silmas peetud õpilaste valitud teema aktuaalsust, ainestiku uudsust, selle seost õppe-kasvatustööga, koolide kodu-uurimistöö eri valdkondade kajastamist, kodu-uurimise kompleksust jne. Et kogumikes on ära trükitud ka kõigil vabariiklikel konverentsidel ettekantud tööde nimestik, võimaldab see saada hea ettekujutuse õpilaste kodu-uurimishuvideist ja temaatikast üldse.

Ilmneb, et noorte huvid ja nende tööde temaatika on kodu-uurimisele omaselt mitmekesine ja paljutahuline. Uurimise objektiks on kohalik loodus ja selle isepära, tööstus- ja põllumajandusettevõtete tegevus, kohaliku ajaloo sündmuste kirjeldamine, aga ka episoodid oma kooli ajaloost. Käsitlemist leiavad kultuurielu ja kultuuritegelased, folkloor, etnograafia, kodumurre jne. Eriti tuleb esile tõsta kodukoha revolutsioonivõitluse ja Suure Isamaasõja sündmuste uurimist, samuti ka komsomoli- ja pioneeriorganisatsioonide ajaloo tundmaõppimist. See kodu-uurimislõik, millele koolides pööratakse suurt tähelepanu, on erilise tähtsusega õpilastes nõukogude patriotismi ja sotsialistliku internatsionalismi kasvatamise seisukohalt.

Väärib märkimist majandusuurimuste tänuväärselt suur arv. Seda on põhjustanud kodumajandite huvi ja toetus ning vastavate andmete kasutada lubamine. Sellistest kodu-uurimist abistavatest majanditest olgu nimetatud «Edasi» ja Halinga kolhoos Pärnu rajoonist, Ed. Vilde nim. kolhoos ja Vinni näidissovhoostehnikum Rakvere rajoonist jt.

Kogumikus avaldatud tööde temaatika struktuur vastab seega kõigiti nõuetele. Selles on, nagu öeldud, oluline koht töödel, mis aitavad kaasa õpilaste maailmavaate kujundamisele, nende ideelisele ja esteetilis-lele kasvatusel. Küllalt palju õpilastöid käsitleb tänapäeva-probleeme ning seda mitte üksnes majanduse valdkonnas, vaid ka looduse kasutamise ja kaitse, haridus- ja kultuuriasutuste ning -tegelaste iseloomustamisel jne. Hea on ka see, et ligemale pooled vaadeldavates kogumikes avaldatud töödest on kollektiivsed, kas suurema arvu või vähemalt kahe õpilase ühislooming. Seda võiks rohkemgi praktiseerida, arvestades, et nii praktilises elus kui ka teadustegevuses sünnivad parimad saavutused ikkagi kollektiivse osavõtu tulemusel.

Tore on, et noored kodu-uurijad on põhiliselt leidnud oma töö teema kodumailt. Seda tuleb ka edaspidi soovitada ning töö hindamisel oluliseks pidada. Rõõmustav on seegi, et enamikus noorte töödes on pärast nende trükki toimetamist rohkemal või vähemal määral säilinud nende õpilaspärasus. See on tajutav materjali käsitlemises, esitamisiis, stiilis, hinnangutes ja järelduste tegemisel. Oleks hea, kui redigeerijad ja muud tööde läbivaatajad ei püüaks töid liialt suurte inimeste harjumustele ja kroonukeelele omaselt ringi teha.

Õpilastööde kogumikud sisaldavad mahu (ca 6,5 arvestuspoognat) piiratuse tõttu kõigest 9—11 uurimust (varasematel aastatel sama mahu juures 15—19). Tööde arvu vähenemise põhjuseks pole hoopiski vääriliste uurimuste nappus, vaid see, et on suurenenud nõudlikkus tööde suhtes ja teiselt poolt noorte materjalide kogumise, analüüsimise ning ka kirjapanemise oskused. Selle eest on seisnud head asjatundlikud juhendajad ning retsensendid, oma eriala spetsialistid kohapeal kui ka vabariigi paljudest keskasutustest, nende hulgas TA Kodu-uurimise Komisjonistki. Selle tulemuseks on õpilastööde kvaliteedi tunduv tõus süvauurimise suunas. See annab omakorda tunnistust ka sellest, et kodu-uurimise ideelis-poliitilisi eesmärgi, tema metodoloogilisi aluseid ning uurimismetoodika arsenalit tuntakse õpetajaskonna hulgas põhjalikumalt kui varem. Seetõttu suureneb järjepidevalt niisuguste kodu-uurimistööde arv, mis ikka enam vastavad uurimistööde nõuetele teema ja faktide valiku, andmete usaldusväärsuse, analüüsi sügavuse, järelduste argumenteerituse, algallikatele viitamise ning teiste uurimistöödele omaste elementide poolest.

Vaadeldavatesse kogumikesse pääsenud õpilastööd (kokku 90) jagunevad meie vabariigi rajoonide ja koolide lõikes järgmiselt. Kõige rohkem töid (12) on Rakvere, Valga (11) ja Rapla rajooni (10 tööd) koolidest. Seitsme tööga on esindatud Kingissepa ja Võru rajoon. Enamik meie vabariigi rajoone ja vabariikliku alluvusega linnu on pääsenud kogumikesse 2—5 õpilastööga. Kahjuks ei ole ühtki Kohtla-Järve linna ja Hiiumaa rajooni esindavat tööd. See muidugi ei tähenda, et seal kodu-uurimistööd

Talv kutsub suusamatkale.

ei tehtaks, kuid ilmne on, et selle töö tase-mele on vähe tähelepanu osutatud. Veelgi enam käib see Tallinna kohta, kust koolide suu-rele arvule vaatamata on kogumikes avaldatud vaid kaks tööd (!). Nimetatud olukorra eest Tallinna ja Kohtla-Järve linnas ning Hiiu-maa rajoonis vastutavad ka endised kodu-uuri-mistoimkonnad (praegused kodu-uurimisõu-kogud).

Koolidest on kogumikes avaldatud 11 tööga teistest kaugel ees Otepää keskkool, järgnevad 7 tööga Antsla, 6 tööga Märjamaa ja Pärnu-Jaagupi keskkool ning 3 tööga Ruila 8-kl. kool ja Kohila keskkool. Viis kooli (Jõgeva, Häädemeeste, Pärnu 4. ja Värskas keskkool ning Oru 8-kl. kool) on esindatud igaüks kahe tööga. Käsitletavates kogumikes on üldse töid 49 koolist, seega ülejäänud 36 kooli on pääsenud kogumikesse igaüks ühe õpilastööga. See nagu annaks tunnistust sellest, et meie vabariigis on kujunenud välja ühelt poolt suhteliselt väike arv kodu-uurimises silmapaistval tasemel seisvaid ja teiselt poolt küllaltki palju selliseid kooli, millede kodu-uurimislaku tegevuse tulemused ei võimalda neil tõusta keskmisest kõrgemale tase-mele. Muidugi on siin omajagu tõtt, kuid õnneks ei ole siiski päriselt nii. Asi seisab tegelikult ikkagi selles, et õpilaste kodu-uurimistöid sisaldavate kogumike maht on lootusetult väike, et ära mahutada kas või murdosagi kõigist avaldamist vääriivatest õpilastöödest. Siit järeldus, et kooli kodu-uurimine nagu kodu-uurimine Eestis tervikuna on pikkade sammudega edasi läinud, kuid võimalused luua **stiimuleid** õpilastele kodu-uurimises kaasa lüüa ning neile

vääriliselt **tunnustust** jagada nende tööde avaldamise läbi on kahjuks endiseks jäänud. See puudujääk on seda valusam, et üldhariduskoolide koguarv, kus tegeldakse kodu-uurimisega, on küllaltki suur. TA Kodu-uurimise Komisjoni ligikaudsetel andmetel on meil 350 **aktiivselt** kodu-uurimist harrastavat kooli. Nende hulgas on ka need koolid, kelle õpilased on esinenud ettekannetega üleliidulise pioneeride ja koolinoorte ekspeditsiooni «Minu kodumaa NSV Liit» vabariiklikel õpilaste kodu-uurimiskonverentsidel.

Kokku võttes tuleb õpilaste kodu-uurimise teadusharrastusele anda kõrge hinnang, sest asjatundlikult kogutud, analüüsitud ja vajalike andmetega varustatud kohalikud materjalid ning nende põhjal tehtud uurimistöid rikastavad omal viisil teadust, on panused nii kohaliku ajaloo teadmistesse kui ka kultuurivaramusse. Ning mis vahest kõige tähtsam — kodu-uurimine on üks neid tegevusi, mille kaudu luuakse noorele inimesele eeldused ja võimalused kujuneda NLKP 1983. aasta juuniplaanil öeldud sõnadega ideeliselt veendunud, harmooniliselt arenenud ja vaimselt rikkaks isiksuseks, kes ehitab elu sotsiaalse õigluse ja mõistuse ning teaduse ja ilu nimel.

Ühtlasi tahab autor tänuga ära märkida seda suurt, tulemusrikast ning eeskujuandvat tööd, mida Eesti NSV Haridusministeerium, konkreetselt aga Eesti NSV Noorte Turistide Maja on direktori asetäitja Laine Linnuse väsimatult osavõtul ja juhtimisel teinud kooli kodu-uurimise edendamisel, eriti aga õpilaste kodu-uurimistöde tulemuste trüki avaldamisel.

Noormatkajad orienteerumisõppustel.

AIN PÖLDVERE fotod

Traditsiooniliste matkade eesmäärke

AINO VALGMA,
PTUI nooremteadur

Meie vabariigis viimastel aastakümnetel üldhariduskooli õpilastele organiseeritavate tegevuste seast kerkib oma traditsioonilisuse ja osavõtkohkuse tõttu esile Eesti NSV Noorte Turistide Maja korraldatav matkatsükkel «Tere, sügis», «Jäljed lumel» ja «Kohtumine kevadega». Kõnesolevaid matku korraldatakse enamikus Eesti NSV üldhariduskoolides. Igast matkast võtab osa keskmiselt kuni 90 000 õpilast. Kuna osavõtjate arv on kujunenud käesolevaks ajaks küllaltki stabiilseks, võib siinkohal keskmiste näitajatena esitada 1982/83. oa. kõnesolevatest matkadest osa võtnud õpilaste arvu: «Tere, sügis» — 87 939, «Jäljed lumel» — 94 392 ja «Kohtumine kevadega» — 89 704 õpilast. Taolise arvuka õpilaspere regulaarne hõlmamine koolivälise töö korras organiseeritava tegevusega osutab kõnesoleva tööloigu tõsiselt arvestatavale rollile koolinoorsoo kasvatamisel.

Lähtuvalt õppe-kasvatustöö tänastest taotlustest, peavad klassi- ja kooliväliselt korraldatavad tegevused omandama üha suuremat sisu-

list kaalu. Intellektuaalselt, emotsionaalselt ja kehaliselt hästiarenenud aktiivsete noorte kasvatamine vastavalt koolitöö nüüdiseesmärkidele võib resultatiivseit toimuda üksnes protsessis, milles sulatatakse sisuliselt kokku kõikides õppekasvatustöö fülides organiseeritavad tegevused.

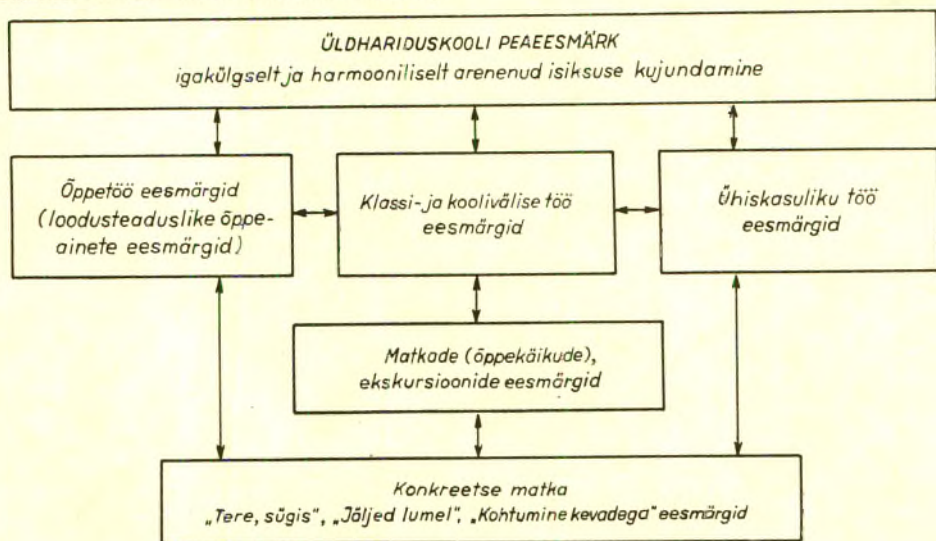
Tähelepanekud, mis pikema aja vältel on tehtud tutvumisel traditsiooniliste matkade korraldamisega koolis, ning nende käiku ja tulemusi iseloomustavate materjalide analüüs näitavad, et matkade efektiivsus õppe-kasvatustöös sõltub otsustavalt eesmärgiasetusest.

Eesmärkide konkretiseerimine eeldab kõigepealt selget ettekujutust üldeesmärkidest, sellest, mida ühe või teise ürituse korraldamisega taotletakse. Traditsiooniliste matkade organiseerimisega kooliväliselt taotletakse üheaegselt nii õpilaste kehalist karastumist kui nende kodukohateadmiste täiendamist. Vastavalt matkade nimetuses «Tere, sügis», «Jäljed lumel» ja «Kohtumine kevadega» peegelduvale põhiideele tuleb kooli õppe-kasvatustöö seisukohalt käsitleda neid sisuliselt õppekäikudena koduümbruse loodusesse selle iseärasuste tundmaõppimiseks eri aastaegadel.

Ülalnimetatud üldeesmärgid on konkreetse matka või üksiktegevuse tasandilt vaadeldavad aga üksnes tegevusvaldkonda määratlevate orientiiridena. Selleks et iga matk teeniks kogu koolitöö ette seatud isiksuse mitmekülgse arendamise eesmärgi kõige tulemusrikkamalt, on tarvilik kogu matkakorraldus iga tegevuseni õpetuskult ja kasvatuslikult täpselt eesmärgistada, seades mitmeid peaesmärgi konkretiseerivaid vahe-eesmärgi.

Kokku võttes rajaneb kogu organisatsiooniline ja sisuline töö traditsiooniliste matkadega eesmärkide terviklikul süsteemil, mille väljatöötamisel on sisuliselt ühitatud kõik matkadega

seotud tööloikude eesmärgid. Eelnimetatud süsteemi põhilülidest annab ülevaatlíkuma kujutluse alljärgnev skeem.

Nagu skeemilt nähtub, moodustavad peaeesmärgile järgneva tasandi kolme omavahel tihedalt põimuva põhilise koolitööloiku — õppe-, klassi- ja koolivälise töö ning ühiskusuliku töö eesmärgid.

Koolipraktikast selgub, et matkade eesmärgistamisel tekitab raskusi orienteerumine klassivälise töö eesmärkides. Seda põhjustavad mitmed asjaolud. Klassi- ja koolivälise tegevuse sfäär on ulatuslik, oma sisult ja töövormidelt mitmekesine. Võrreldes õppetööga on klassi- ja koolivälisele tööle seni tunduvalt vähem sisulist tähelepanu pööratud. Vastavates juhendmaterjalides antakse enamasti vaid töö üldsunnad, milles eesmärgid ja ülesanded väljenduvad väga üldisel kujul. Nii kerkibki iga konkreetse matka eesmärkide väljatöötamisel õpetaja ette küsimus, mida tuleks matka korraldamisel silmas pidada.

Eeltoodut arvestades püütakse käesolevas artiklis esitada lühikäsitava klassivälise töö eesmärkidest, mis autori arvates peaksid andma lähenemissuuna matkadel korraldatavate tegevuste täpsemaks eesmärgistamiseks.

Klassivälises töös, samuti nagu õppetöös, on eesmärkide süsteemi teljeks õpilaste varustamine eluks ja tööks vajalike teadmiste ja oskustega. Kui õppetundides langeb peaarhõk programmikohaste teadmiste süsteemi omandamisele, siis klassivälises töös asetub see eelnimetatud süsteemi täiustamisele.

Pidades seega klassivälise töö taotlustes keskeimaks teadmiste täiustamist, peaksid kõik töövormid, kaasa arvatud matkad, selles tööloikus kaasa aitama järgmiste eesmärkide saavutamisele:

- õpilaste maailmapildi täiustamine nende silmaringi avardamise teel programmivälise teadmiste ja oskustega;
- teadmiste iseseisva täiendamise ja nende loova rakendamise oskuse arendamine;

- praktilise töö kogemuste ja harjumuste kujundamine ühiskusulikus töös;

- ühiskondlikult hinnatavate isiksuseomaduste arendamine, suhtumiste ja suhtlemisoskuste kujundamine;

- ühiskondlikele käitumisnormidele vastava käitumiskogemuse ja -harjumuse kujundamine.

Esitatud eesmärkide sisust ilmneb üsnagi selgelt, kui tihedalt seostuvad klassi- ja koolivälise töö eesmärgid õppetöö ja ühiskusuliku töö eesmärkidega. Mõistagi saab ka klassivälises töös keskele kohale asetuv teadmiste andmine olla edukas vaid siis, kui see tugineb õppetundides tehtavale tööle. Traditsiooniliste matkade tegevuste põhisiksiks peaksid olema loodusevaatlused sügisel, kevadel ja talvel. Kuna need kujutavad otsest jätku looduslike õppeainete, eeskätt bioloogia ja geograafia õppimisel nõutavate vaatluste sooritamisele, on matka eesmärkide konkretiseerimisel sisuliseks lähtealuseks nimetatud õppeainete õpetuslikud ja kasvatuslikud taotlused ning veelgi konkreetsemalt loodusevaatluste eesmärgid. Et saavutada eesmärgi, on matkadel tarvis korraldada süsteemaatilisel praktilisel teel. Mitmekesine praktiline tegevus matkadel looduskeskkonnas on õpilastele meelepärane, see ergutab neid osalema ka ühiskusulikus töös. Regulaarsel ja sähipärasel tööloikude ümbruses matkates on suur väärtus õpilaste tahtemoaduste kasvatamisel ning vastavate käitumisharjumuste kujundamisel.

Arvestades erinevate töövormide spetsiifikat, tuleb rõhutada eriti matka korras organiseeritava tegevuse märkimisväärsust tähtsust õpilaste huvide ja aktiivse ellusuhtumise kujundamisel.

Kokku võttes iga tegevuse tulemus sõltub selle eesmärgistusest. Mida konkreetselt see on, seda efektiivsem on töö. Ka traditsiooniliste matkade «Tere, sügis», «Jäljed lumel» ning «Kohtumine kevadega» korraldamist tuleb alustada eesmärkide väljatöötamisest.

Kooliväliste lasteasutuste — pioneeride paleede ja majade, noorte tehnikute, loodusesõprade ja turistide majade — tegevus on igakülgset arenenud isiksuse kujundamise teenistuses.

Eesmärk on loodusearmastuse ja loodushoiu kasvatamine

UUDO ROOSIMAA,
Eesti NSV Noorte Loodusesõprade
Maja direktor

Eesti NSV Noorte Loodusesõprade Maja (edaspidi NLM) tegutseb juba 33. aastat. NLM-i üks põhieesmärke on kasvatada õpilastest ökoloogiliseid õigesti mõtlejaid ja innukaid looduse kaitsjaid. Seda saame teha põhiliselt kahel viisil: 1) ringitegevuses otseselt lastega suheldes, 2) vabariikliku meetodilise keskusena.

Noorte loodusesõprade tegevus sai Eesti NSV-s hoo sisse juba enne Suurt Isamaasõda. 1940. aasta lõpul asutati Tallinna Noorte Naturalistide ja Tehnikute Jaam. Kahjuks lõpetas sõda selle töö. Pärast vabastamist hakkasid koolides uuesti tekkima ringid ning ELKNU Keskkomitee suunamisel loodi naturalistide ringe kõige hoolsamalt 1940. aastate lõpul ja 1950. ndate algul. Loodusesõprade tegevust juhtisid ning korraldasid suurüritusi Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut ja Tallinna Õpetajate Instituut. Näitena nimetagem esimest vabariiklikku noorte naturalistide kokkutulekut (1950) ja ülevabariigilist omavalmistatud bioloogia õppevahendite näitust (1951). Nimetatud aastatel ei räägitud veel koolides looduskaitsest. Inimene pidi looduselt ainult võtma. Tänapäeval kurdetakse sageli, et vanemapoolsetel ja keskealiste põlvkonna paljudel tootmisjuhtidel ja ka pedagoogidel (pärastsõja-aegsed õpilased) jääb vajaka keskkonnahoiu teadmistest ja tahtestki. Ringitöö viis otseesse kokkupuutesse loodusega, mis tõi ka loodusearmastuse ning loodusesuhete õige mõistmise. Nimetagem tuntud nimesid sellest generatsioonist: Harry Ling, Erast Parmasto, Hans Trass, Arvo Rõõmusoks Tallinnast, Viktor Masing Tartust, Jaan Eilart ja Arvi Järvekülg Türitl.

1950. aastate teisest poolest koos looduskaitseliikumise arenguga sügenesid erialaringide töösse üha enam loodushoiuideed ning praktiline tegevus looduse heaks.

Tallinnas töötasid naturalistide ringi mitmesugused erialarühmad Vabariikliku Pioneeride Palee juures, mille baasil (Tõnismäel, Veetorni t. 3) avatigi 14. novembril 1952 Eesti NSV Vabariiklik Noorte Naturalistide Jaam (NLM-i tollane nimetus). Aasta pärast rajati samasugused jaamad Tartus ja Pärnus. Ringitöö kõrval on need olnud algpäevadest peale instruktiiv-metoodi-

lised keskused, kelle ülesandeks sai abi osutamine meie vabariigi koolidele. 21 aastat tegutseti Tõnismäel, kus alustati paarisaja lapsega ning jõuti poolteisetuhandlise õpilaspereni. Suur tähtsus looduse tundmaõppimisel ja tööoskuste omandamisel oli tegevusel aias, kasvuhooes ja elavnurgas. Vahepeal töötasid ringid majas olnud tulekahju tõttu linna koolide ja majavalitsuste juures. 1978. aasta sügisest tegutsetakse oma uutest ruumides Tallinna Pioneeride Paleega ühise katuse all.

Viimasel ajal püsib ringiliikmete arv 1500 ümber, tegevust jätkub 3.—11. klassini. Kõige arvukamalt (60 %) töötab õpilasi noorte loodusesõprade ringis (3.—6. klass). Tegutsetakse ökoloogilis-aastaajalise programmi järgi. Õpitakse tundma looma- ja taimeliike, looduses valitsevaid nähtusi. Suurt rõhku pannakse loodushoiu-mõtetele, õpitakse tundma looduskaitse alla kuuluvaid taimi ja loomi, looduskaitseobjekte ja -alasid. Erioluline tähtsus on õppekäikudel Tallinna lähimasse ümbrusse, sealhulgas Keila-Joale, Muugale, Jägalasse, Kostivere ja Kata karstialadele, Harku rappa. Meelikohad on loomaaed, loodusmuuseum ja botaanikaaed, bussiviõ rongiteed viivad Tartusse.

Loodusesõprade ringides saadud teadmiste, n.-ö. hariduse taseme mõõdupuuks peame pioneeeriinstruktori «Noor loodusesõber» nõuete omandamist. Aegade pikku on teadmiste andmise tase ringides olnud erisugune. Tegutsenud on ka erirühmad pioneeeriinstruktori nõuete täitmiseks. Peame seda võimalikuks edaspidigi. Meie majas saavad õpilased kooliprogrammist laiema teadmiste põhivara. Loodusesõprade ringi võime lugeda lõpetatuks ja selle programmi omandatuks, kui õpilane täidab pioneeeriinstruktori nõuded.

Üldisele programmile lisaks õpetame ringijuhid eriala. Noored õpetajad alustavad tööd põhiliselt loodusesõprade ringidega ja hiljem leiavad ka erialaringi kasvatades olulise osa selle koosseisust ise. Enamik põhikohaga ringijuhid on noored. Väljakujunenud huvidega lapsi jätkub ka erialaringide, nagu akvaristika, zoologia, entomoloogia jt. noorematesse rühmadesse.

7.—11. klassi õpilased käivad kindlasti erialaringides, mida juhendavad nii põhikohaga töötajad kui ka kohakaaslastest loodusteadlased. Probleeme tekitab see, et spetsialistidest juhendajate liikuvuse tõttu tuleb ka muuta ringide nomenklatuuri: lõpetada ringi tegevus, mis võiks püsiv olla, või mõne aja pärast see taas avada. Pole siis ime, et kolme aastakümne jooksul on NLM-is tegutsenud ringe umbes 40 eri nimetuse all. 1985. aasta alguses jaguneb sadakond rühma 17 erinevate ringi vahel. Huvitavaim tegevus toimub ökoloogia, zoologia, entomoloogia, ornitoloogia, botaanika ja mitmes

muus ringis. Mitmekesine on tegevus lilleseade, akvaristika ja loodusfoto ringis.

Meie ringidele on sageli ette heidetud akadeemilisust. Julgen arvata, et see on ühekülgne arusaam. Kahtlemata on noorele inimesele vaja otsest kokkupuudet maaga, eriti tööõhkkonnas. Pärast aia rajamist rikastub NLM-i tegevus vajalike tööloikudega, millest praegu tõsist puudust tunneme. Ent kõige parem loodusearmastuse kujundamise alus on otsene kokkupuude loodusega: taime- ja loomaliikide ning koosluste ja nende seaduspärasuste tundmaõppimine. See on vundament edaspidisele. NLM-is töötab tavaliselt 3—6 looduskaitseringi rühma ning peale spetsiaalringi on ka kitsamaid tegevusvõimalusi, näiteks osavõtt Eesti Looduskaitse Seltsiga kahasse organiseeritavast noorte looduskaitse rahvaulikoolist või Lahemaa klubist. Eriti linnalaps vajab looduses viibimist. Kahjuks ei suuda me seda küllaldaselt määral võimaldada. Oleme olnud sidemetes Läti ja Leedu ning Leningradi ja Minski loodusesõprade majadega. Võrreldes nendega oleme lapsi suutnud siiski rohkem loodusesse viia.

Teine NLM-i omapära, mille poolest oleme ainulaadsed NSV Liidu loodusesõprade majade peres, on õpilasteaduse massiline viljelemine. Juba varakult õpetame lapsi looduskirjandust lugema ja kasutama. Nooremale vanuseastmele korraldame traditsiooniliselt mitmevoorulisi ajakirjandus- või loodusviktoriine. Nende läbi omandatakse ajakirjade, ajalehtede või raamatute teabeallikana kasutamise kunsti. Kõige rohkem loetakse «Eesti Loodust», millest leitakse vastus enamikule küsimustele. Loetu põhjal koostatakse referaate või loodusobjektide kirjeldusi. Suure populaarsuse on võitnud ülemajalised viktoriinid. Osavõtjate arv ulatub vahel üle saja. Võitjad pääsevad kaugematele ekspeditsioonidele.

Traditsioonilised on majasisesed bioloogiaolümpiaadid kesk- ja vanemale vanuseastmele, uurimuste koostamine. Parimad tööd saadame edasi vabariiklikule etapile. Et see on viljakas tegevus, näitab pidevalt auhinnalistele kohtadele jõudmine vabariiklikel olümpiaadidel ja uurimistööde konkurssidel. Moskva Riiklik Ülikool korraldab igal aastal üleliidulise bioloogiaolümpiaadi. Meie vabariigi võistkond on tulnud mitmel aastal võitjaks. 1984. aastal jõudsid 12-liikmelisest võistkonnast auhinnaliste kohtadeni kaheksa. Nendest viis olid NLM-i ringide liikmed.

Loodushoiuõhete seeme peab idanema juba varases eas, kui loodustunnetusele ollakse kõige vastuvõtlikum. Siis jõuab see kunagi kõikidesse tootmis- ja elusfääridesse. Oma maja kasvandikke suuname esimestest ringitöö päevadest peale.

Tallinna koolidele korraldatakse ülelinnalisi üritusi, mille eesmärk on looduskaitsepõhimõtete tutvustamine. Aastaid toimuvad looduseteealine joonistusvõistlus ja kirjandivõistlus (mõlemad kahevoorulised, haarates laialdasi õpilashulki), konkurss pioneeriinstruktoreile «Noor

loodusesõber», linnuviktoriin 3. klasside õpilastele ning Looduskaitse Seltsiga koos organiseeritav looduskaitseviktoriin. Looduskaitse rahvaulikooli tegevust nimetasime juba varem.

Teise voo runa (esimene on koolisene) ligi kolmesaja osavõtjaga toimuv ühisjoonistamine kohapeal teatavat teemal on nagu suur kunstipidu. Aastaid juhib žürii tegevust ENSV Riikliku Kunstiinstituudi professor Märt Bormeister, teemad vahelduvad pidevalt. Noorimad (1.—4. kl.) joonistavad tavaliselt oma sõpru loomi ja nende abistamist. 5.—7. klassi õpilaste teemadering haarab enamasti laste tegevust looduse heaks. Vanemad lahendavad harilikult plakativormis juba tõsisemaid probleeme. Võistlusjoonised näitavad õpilaste looduskaitseteadmistes viimastel aastatel nihkumist paremuse ja üldistatuma arusaamade poole. Mõned aastad tagasi domineeris suitsevate korstnate, solgitorude ja prügimägede kujutamine. Nende kõrval tehti palju magusaid ilupilte. See aeg on möödunud. Rohkem on näha inimese ja looduse vahelkordade mõistmist. Sel aastal on taas suurem rõhk klassikalisel looduskaitsele, tähistatakse 75-aastast looduskaitsetegevust Eesti NSV-s seoses Vilsandi kaitseala samaväärse juubeliga. Hea on seda teha Suure Isamaasõja võidu 40. aastal. Looduskaitsekuu deviisi «Kaitsealused territooriumid korda!» pöörab tähelepanu maastikukaitsele. Võistumaalimisel jäädvustasid noored oma sõpra loodust, keskmine vanuserühm (teemad: «Kaitsemaad, kus elame rahu» ja «Mälestusi looduskaitsealal») tõi toredaid maastikupilte. Vanemate õpilaste töodes oli astunud elumiste aastatega võrreldes samm edasi, valmisid looduskaitseobjekte tutvustavad või teisi loodushoiuprobleeme käsitlevad plakatid (teemad: «Me kaitseme neid» (s. t. looduskaitseobjekte) ja «Kas inimene on looduse kuningas?»). Võistlus läks igati korda. Nagu varemgi, on parimatest tööd meie majas väljas näitus. Sellele lisaks eksponeerime võistlustöid kinode fuajeedes ja mujalgi.

Vabariiklikud bioloogiaolümpiaadid ja bioloogiuurimuste konkurssid toimuvad üle aasta. Nende võitjad kutsutakse igal suvel koos teiste tublimatega noortega kokkutulekuile, kus õpitakse tundma kohalikku taimestikku ja loomastikku, ollakse vahetult looduses.

NLM-i suunatavaist üritustest tähtsaim on koolidevaheline võistlus «Kaitsemaad loodust». See võistlus on tegudele suunav ja ühtlasi looduskaitsetegevust kokkuvõttev üritus. Alguse sai ta juba 1966. aastal. Võistluses arvestatakse kogu kooli looduskaitsepropagandat, sellekohaste teadmiste omandamist, praktilisi ettevõtmisi looduse heaks kooli maa-alal, metsatööl või ulukite eest hoolitsemisel ja palju muud.

Rõõm on tõdeda, et NLM-i direktori asetäitja õppealal Maris Laja, osakonnajuhataja Külli Kerge, põhikohaga ringijuhid Sirje Aher, Anne Kivinukk ja Reet Kristian ning metsanduse ringi juhendaja Urve Tiilen on meie oma maja ringides tegutsenud ja seal saadud sädet nüüd uuele põlvkonnale edasi andmas.

Saagem tuttavaks: noortejuhendaja Vello Denks

«See on väike, vaikne ja kõrvaline maanurk Eestimaa lõunarajal. See on kaunite künklike maastike ala, põline visade põllumeeste kodupaik...» Nende sõnadega algab Vello Denksi kirjutatud raamat Paganamaast. Sinnakaniti — Pähni — me sõidamegi. On novembrikuu lõpp. Esimesed lumekülvid looduses on tehtud, aga õiget talve veel pole. Kõige erksam ses valkjashallikas ümbruses on heleroheline Roosa metskonna silt. Jõuame metsaülem Vello Denksi juurde parajasti siis, kui tal pikk-pikk ametijutt metsamajandiga pooleli. Uudistad riulitele laotud metsarikkusi ja vanu metsatööriistu — kodulugu on Vello Denksi üks meelisalasid. Paratamatult saad osa jutujamamisest. Kõneleja ees on kaart, selle nurgal tekst: Võru Metsamajandi Roosa metskonna projekteeritud tööde plaan. Kõrvaltvaatajale ei ütle kaardi värvid, jooned ja muud märgid midagi. Vello Denks näeb nende taga eeskätt inimesi, sealsete külade elanike eluolu parandamist (jutt käib uue tee ehitusest). Ta soovib, et noort rahvast siiakanti rohkem elama asuks — ääremaad tikuvad tühjaks jääma. Mitmel korral jäi kõrvu kohanimi Sadrametsa.

Suvel tuli praegusi ja endisi sadrametsalasi kokku kolmsada inimest. Tähistati küla taasasustamise 75. aastapäeva (tuhandeaastane kivikalme räägib hoopis kaugemast ajaloost). See oli üks nendest kodukandipäevadest, mida

Eesti Looduskaitse Seltsi Varstu osakond juba mitu aastat eri külades korraldab. Enamasti on need sügisel ja seotud sügiseste metsapäevadega. Metsakorrastustööde jätkuks aetakse juttu küla eilsest ja tänasest, korraldatakse matkamäng või tehakse muud põnevat. Nendelt metsapäevadelt ei puudu ka raamatud, mida jätkub müügiks, näituseks ja autasustamiseks. Samamoodi — töö, õppimine ja mõnus puhkus käikäes — mööduvad ka kevadised metsapäevad. Neist võtavad agaralt osa nii Krabi kui ka teiste ümbruskonna koolide õpilased.

Nii oli jutt metsaülema töödelt veerenud tema laialdasele ühiskondlikule tegevusele. Vello Denks on ELKS Varstu osakonna esimees, Varstu Küla Rahvasaadikute Nõukogu saadik, rajooni raamatuühingu parima maa-algorganisatsiooni esimees, Krabi 8-kl. kooli lastevanemate komitee liige... Ja kellena neist ta oma asju ajab — on see üldse tähtis? Õnnelikul kombel on temas kohustus, huvid, hool ja armastus oma kodupaiga vastu üheks tervikuks sulanud. Ta ise on siitkandist pärit, sünnikodu asub Lütsepa külas.

Kui Vello Denks 1961. aastal Roosa metskonda abimetsaülemaks tuli, lõi ta kohe sidemed kohaliku kooliga. Hiljaaegu oma isiklikku arhiivi korrastades leidis Vello Denks järgmise ülestähenduse: 1961. aastal istutasid Krabi koolilapsed — tookord õppis neid siin üle saja — Krabi vahtkonnas metsakultuuri, mis jäi edaspidiseks nende hoole alla. Siit tasukski otsida koolimetskonna algust. Kuigi nimetus tuli hiljem (1967. a.), tegelik töö juba käis. 1964. aastal, kui Krabil oli pioneerijuhina asunud tööle Siimo Uiho, sai tegevus uut hoogu. Paganamaa maalilisse maastikku tähistati esimene matkarada. Korraldati matkajuhtide kursus. Tehti heakorrastust Krabi pargis, laiendati kooli parki. Rajati kodulootuba. Toimus esimene koolidevaheline (Krabi, Varstu, Mõniste, Lepistu) looduskaitsepäev. Alates 1970. aastast on koolimetskonna hoole all kogu Paganamaa maastikukaitseala. Väljaehitatud ja trükitud prospektiga varustatud looduse õppe-rada valmis 1972. aastal.

Selles töös on palju omanäolist. Nagu ELKS Varstu osakonna laualeht «Kungla», mis igal aastal 1. septembril Krabi ja paljundatuna teistesse lähikondsetesse koolidesse — Mõniste, Lepistu ja Rõuge 8-kl. kooli ning Varstu ja Misso keskkooli — jõuab. Kaante vahel on kokkuvõtte suvistest töödest ja ülesanded kooliajaks. Või loodusteemaline kirjandusvõistlus. Vello Denks, ise sorava sõnaseadmisega sulemees, õhutas esialgu vaid Krabi ja Varstu lapsi kirjatööle. Nüüd on see võistlus mõnda aega ülerajooniline. Ja olgu kindlasti nimetatud looduse suvekool, teadaolevalt ainulaadne kogu meie vabariigis. Suvekool kasvas välja omaaegsetest koolimetskonna laagritest. Sel suvel oli «Pähni koolis», siinsamas metskonna vastas looduse-õppekeskuses, huvilisi õpilasi mõneteistkümnest Võru rajooni koolist ja mu-

jaltki Eestist. Oli neli nädalast laagrivahetust. Metskonna töötajate käe all hooldasid õpilased metsataimlat, tegid sööda- ja saunavihtu, heina, kogusid ravimtaimi, käisid Paganamaa maastikukaitseala ja õpperadu korrastamas ning metsa sihte puhastamas. Ülejäänud osa päevast kulus loodusteadmiste täiendamisele. Esmakordselt tehti seda programmi järgi. Programmi koostas Vello Denks. Kokku on 22 kõige mitmekesisemat metsandus- ja looduskaitseteemalist küsimust. Vello Denks arvas, et kui pooled neist selgeks saavad, on tõhus tükk looduseharidust saadud... Õpetajaiks on pedagogid, teadlased ja tuntud looduskaitseaktivistid — nimetagem Georg Aherit, Märt Kruusi, Hendrik Relvet, Oivo Rahusood. Ühte laagrivahetusse tahab Vello Denks edaspidi kutsuda neid õpilasi, keda metsatöö huvitab. Krabi kooli lõpetajatest on peaaegu igal aastal keegi Kaareperre edasi õppima läinud. Üks lõpetanutest on kolleeg, abimetsaülem Oove Mitt, kes omal ajal Krabi koolipoisina sama ametit koolimetskonnas pidas. Küllap on minejaid ka edaspidi. Vello Denksi omad pojad Taivo ja Tarmo on lubanud samuti... Ent koolimetskonnas tehtava töö eesmärki näeb Vello Denks hoopis laiemalt. Häid tööinimesi on igale poole vaja. Paljudes Krabi kooli endistes õpilastes on kodupaigatrüüdust — neid on põllul, farmis ja kultuuritööl... Kodumajandi Varstu sovhoosi noorte mehhanisaatorite kaader selle kooli kasvandikest koosnebki. Võistluse «Kaitseme loodust» rajoonikomisjoni esimees, Krabi koolimetskonna auliige pedagog Eevi Müür on sõnanud: «Vello Denks kasvatab koolimetskonna kaudu tulevast põlve Paganamaa jaoks.»

Esimesed istutatud puud on elujõuliseks sirgunud, istutajad ammu täisnimesed. Uus põlv koolilapsi on asemele astunud. Tänaused õpilased nagu toonasedki koguvad seemneid, käbisid ja tõrusid, rajavad metsakultuuri, kasvatavad metsa; kopsivad uusi ning korrastavad vanu söödasõimi ja pesakaste; hoolitsevad kasulike ulukite ja lindude eest; õpivad tundma, hoidma ning kaitsma oma kodupaiga loodust... Ilma kära ja kampaaniata, seda koolitöö lahutamatuks osaks pidades. Nagu looduses, nii ka looduskaitsealases ja loodushariduslikus töös ei ole vaheaegu. Mitte nii, et tehakse vaid võistluse esimesest päevast viimaseini. Võistlus peaks kajastama koolilaste sisulise töö võimalikult suurt mitmekülgust, mitte suuri töömahte üksikutel aladel. Sellest põhimõttest lähtus Vello Denks, kui seitse aastat tagasi koos Siimo Uiboga vabariikliku võistluse «Kaitseme loodust» juhendi välja töötas. Väike Krabi kool, kus praegu on 36 õpilast, ei ole loovutanud oma esikohta selles võistluses. Parima koolimetskonna vimpel püsib krabilaste käes.

«Nõukogude Kooli» 1978. aasta maikuu numbris kirjutas Vello Denks eeldustest, mis tagavad koolimetskonna tegevuse kordamineku. Peavad olema mets (võivad olla ka park

või haljasala), vähemalt üks õpetaja ja vähemalt üks metsatöötaja, kes koolimetskonna mured aastaiks järjekindlalt ja entusiastlikult enda kanda võtaksid.

Selle arvamuse juures on Vello Denks ka praegu. Seda mõtet toetab aastatepikkune kogemus. Kõige lähemal on Vello Denksile seisnud Krabi kooli praegune direktor Siimo Uibo. Tasub meenutada vaid seda suurt tööd, mis Siimo Uibo on teinud õppekeskuste õppeklassi sisustamisel ja kujundamisel. Ja tagantjärele on raske täpselt öeldagi, kes kunas mingi väärt mõtte välja ütles — kas Vello Denks või Siimo Uibo. Kolmandana on liitunud abimetsaülem Oove Mitt. Neil kolmel mehel oli kanda ka suvise töö korraldamine. Kolmekesi moodustavad nad õppekeskuse nõukogu, Siimo Uibo Krabi koolimetskonna ja Oove Mitt Varstu koolimetskonna juhendajana. Õppekeskuses oli selle kooliaasta sügisel lastevanemate koosolek, kõne all koolireform. Ei ole vist palju öelda, et praeguse koolireformi esimesed sammud astuti Krabil ligemale veerandsada aastat tagasi. Eelöeldu põhjal võib kinnitada: tänaseks on loodud tugev organisatsioon ja baas.

«Miks nii on läinud? See on kooli teene kõigepealt. Ilma kooli, lastevanemate toetuseta poleks midagi olnud,» sõnas Vello Denks.

Aga rahvatarkus ütleb sedagi: kuidas metsa hüüad, nõnda mets vastab.

LIINA VALPER

25 ENSV Noorte Meremeeste Klubi tegevusaastat

Tõnu Meltsas,
ENSV Noorte Meremeeste Klubi direktor

1959. aasta septembris kogunes grupp õpilasi Tallinna Pioneeride Palee keldrikorrusele, et asuda meretarkusi õppima. Esimesed õppused olidki teoreetilist laadi, sest puudus igasugune varustus praktiliseks tegevuseks. Õppuste mitmekesistamiseks hangiti lastevanemate abiga ka vajalikud materjalid, nagu köied, õppevahendid ja 6-aerused sõudepaadid. Talvine aeg kulus nüüd sõudepaadi materiaalosa ja kasutamise tundmaõppimisele, sest vastu oli võetud tõsine otsus: suvel sooritada kolme sõudepaadiga paadiretk mööda Eesti NSV siseveekogusid. Märtsikuus oli esimene nn. teadmiste ja oskuste kontrollkatse — iga ringi liige punus jalamati ning kinkis selle naistepäeval emale.

Pärast jääminekut asuti Pirita jõel ka sõudmise ja navigeerimise praktilisi oskusi õppima ning juunis-juulis sooritasid kolme 6-aeruse sõudepaadiga 38 noorte meremeeste ringi liiget paadiretk Oulult kuni Narvani. Noored meremehed

olid retke kestel täielikult iseteenindamisel: valmistasid toitu, püstitasid ajutisi telklaagreid veekogude kallastel, korrastasid nii paatide kui ka oma isiklikku varustust ning pidasid vahiteenistust. Siit saigi alguse Pioneeride Palee esimene laager ning noorte meremeeste traditsioon lõpetada talvised õppused suvelaagriga.

1963. aasta sügisel moodustati paadijuhtidele lisaks veel motoristide ja signalistide erialaringid ning koliti palee keldrikorrusele Pirita jõel seisvasse baaslaeva. Baaslaeva olemasolu võimaldas märksa huvitavamalt korraldada õppetugevust, sest kõik laevaseadmed ja kogu sisustus olid ju praktiliselt õppevahendid. Ka baaslaeva korrashoiuks võisid nüüd noorte meremeeste klubi liikmed rakendada oma energiat ning saada praktilisi kogemusi värvimis-, remonti- ja teistel laeva hooldustöödel.

1964. a. saadi oma kasutusse endine hülgepüügikuunar, mis klubinookogu üksmeelse otsuse alusel ristiti «Jungaks». Nüüd võis laevale asuda korraga 43 klubi liiget ning sooritada tõelisi õppesõite merel. Suviti õppesõitude ajal osalesid klubiliikmed laeva juhtimises, mehhanismide teenindamises, raadiosides ning ka kõõgi- ja majandustoimkonnas täiskasvanuist meeskonnaliikmete juhendamisel. Talviti kasutati «Jungat» baaslaevana. Mõned ruumid olid klubi jõududega ümber ehitatud klassiruumideks ning laeva trümmis toimusid ka vist esimesed diskod Eestis, vähemalt vee peal.

Eesti Merelaevanduse ja teiste asutuste tähelepanu klubi tegevusele võimaldas täiustada Noorte Meremeeste Klubi materiaalbaasi. Merelaevanduselt saadud endisel kaubalaeval sisustati omal jõul laevamehhanismide ja seadmetega õppeklassid, töökojad, laevamudelilaboratoorium ning teised õpetegevuseks vajalikud ruumid, et maksimaalselt lähendada õpetegevust laevamehe tegelikele töödele ja tegemistele. Mitu aastat kasutati 120-kohalist reisilaeva klubi liikmete merepraktikaks ja Pioneeride Palee aktivistide suveürituste korraldamiseks. Õppesõite tehti Balti merel ja isegi Laadoga järvel.

Meresõitude kõrval praktiseeriti ka kaldalaagreid, mis võimaldas esimese õppeaasta poisitel-tüdrukutel õppida käsitsema purjejahte «Optimist» ja «Kadett», mootor- ja sõudepaate.

Koolinoorte praktiline meremehetegevus muutus omanäoliseks ja populaarseks kogu meie vabariigis ning mitmes mereäärse linnas tekkisid sõsarklubid ja -ringid. Kasvas ka vajadus kohaliku kaadri suunamiseks merele nii kaubaku kui ka kalalaevastikku. Ja 1972. aastal otsustas meie vabariigi valitsus luua Tallinna Pioneeride Palee mereklubi baasil -Noorte Meremeeste Keskkubi (hilisem Eesti NSV Noorte Meremeeste Klubi), et laiendada kooliväliste lasteasutuste võrku, tõhustada merenduselukutse propageerimist ning juhendada meie vabariigis tegutsevate noorte meremeeste klubide ja ringide tööd.

Uue koolivälise lasteasutuse rajamine tingis ka vajaduse täiustada klubi tehnilist baasi. Nii asuti

omal jõul ehitama paikset kaldalaagrit Muhu saarel. Endise Siimiste koolimaja ruumidesse ehitati kõõgiblokk, paigaldati sisseseaded toiduvalmistamiseks ja nõudepesuks, sisustati söögi-saal ning «laatsarett». Suviti püstitati ka telklaager, mis hiljem asendati puitmajakeste ja magalaga mere ääres. Poiste-tüdrukute ja klubi töötajate jõul rajati ka väikejuuvvahendite sadam koos kivist kaitsemuuliga. Laagripaiga väljaehitamine ja täiustamine võimaldab suvelaagri põhitegevuse — merepraktika, ujumise, amatöör-kalapüügi, kolhoositöö — kõrval lapsi rakendada jõukohastele majandustöödele, anda praktilisi ehitusoskusi. Üheaegu kaldalaagri rajamisega asutati ka «laevastik», mis koosneb 50 väikejuuvvahendist («Kadetid», «Optimistid», «KO-d», sõude- ja mootorpaadid) ning kolmest õppelaevast, mis ehitati ümber endistest kala-laevadest. Õppelaevade suurusjärgu valimisel ja ümberehitamisel arvestati klubi töö seniseid kogemusi.

1980. a. kinkis Eesti Merelaevandus klubile Tallinna-Helsingi liinil sõitnud reisilaeva «Tallinn», mis võimaldas likvideerida klubi Tallinnas oleva baasi mahajäämuse tegelikest vajadustest. Nii ehitati klubi töötajate ja õpilaste ühisjõul lühikese ajaga laevaruumid ringi õppetöö vajadusteks: sisustati töökojad, klassid, laboratooriumid, kujundati 3500 ruutmeetrit põrandapinda õppetöö vajadusteks. Kõik laeva seadmed, mehhanismid, agregaadid on õppetöö näitlikud vahendid, kadus vajadus kuivade plakatite, skeemide kasutamiseks.

Kogu senine majandustegevus, õppebaasi ja -laevade ümberehitused ning remonttööd on olnud tihedalt seotud õppetööga. Klubi liikmete kaasahaaramine laeva- ja majandustöödele annab nendele töökogemusi ja -oskusi, kujundab säästlikku suhtumist ainelistesse väärtustesse, süvendab abivalmidust ja vastutustunnet. Praktiline tegevus võimaldab mihtgatavalt paremini ja lihtsamalt selgeks teha tihti arusaamatut teooriat. Klubi töötajate ja õpilaste ühisjõul rajatud materiaalbaas on loonud eeldusi õpilaskontingendi suurendamiseks 90-lt (tegevuse algaastail) tuhande ringi, õppegruppide suurenemise 6-lt 76-le ning andnud võimaluse laiendada õpetatavaid erialasid 1-lt 8-le. Nii on loodud võimalused madruste, motoristide, radistide, veemoto, allveespordi, laevamudeli-, kinofoto- ja merebioloogiaringide tegevusele.

Küllaldane tehniline baas on loonud soodsad võimalused ka sporditegevuse arendamiseks ja klubi liikmete kehaliseks karastamiseks. Juhtpositsioonil on veemoto ja laevamudeliring. Võidetud on kuld-, hõbe- ja pronksmedaleid nii meie vabariigi kui ka üleliidulistel võistlustel, püstitatud mitmeid rekordeid ja isegi maailmarekord.

Mitmekülgne tegevus klubis on õppuritele abiks ka elukutsevalikul. Paljud on suundunud merekoolidesse ja tööle laevastikku. Pole haruldane seegi, et pärast kooli lõpetamist asutakse tööle klubi õppelaevadele või töökodadesse.

TÖNU KALLE foto

Ka armeeteenistus kulgeb endistel klubi liikmetel edukalt, sest on saadud algteadmised erialal ning ollakse harjunud kohustuste, õiguste ja distsipliiniga.

Noorte meremeeste tegevuse laiendamine majavalitsuste ja koolide juures pole andnud tulemusi, sest sisukate õppuste korraldamiseks ei piisa üksi ruumist, vaid vajatakse erialast varustust ja sisustust. Selle hankimine 1—2 õppegrupi tarvis koolides pole ratsionaalne.

Edukalt tegutsevad aga noorte meremeeste ringid ja klubid mitmes mereäärses linnas kas kalurikolhooside või pioneermajade baasil. Nendega teeme ühisüritusi, laagreid, võistlusi, vahetame kogemusi.

Järgides klubis õpilaste kehalist arengut, nende teadmiste taset ning praktilisi oskusi, torkab silma paljude kehtivate reeglite ja tegeliku elu vastuolu. Nii ei või nooruk tõsta veeämbrit, teha koristustöid, osaleda nõudepesus jne. Kõik see on vastuolus kehtivate ohutustehnika ja sanitaar-eeskirjadega. Ometi nõuab elu juba lühikese aja pärast noorukilt täit tööpinget ja maksimaalset kehalist koormust. Selleks aga peab nooruk olema varakult ette valmistatud. Tundub, et hoiame noori liialt «vati sees». Meremehe elukutse valik on see kindlalt vastunäidustatud ja varem või hiljem tuleb reeglid kooskõlla viia tegeliku eluga.

Mitmepalgeline õppetegevus noorte meremeeste klubides karastab koolinoori vaimselt, kehaliselt, annab kogemusi praktiliseks tööks nii kodus, koolis kui ka ringis, kasvatab kollektiivsustunnet ning distsipliini, annab ettekujutuse võimalikust tulevases elukutsest.

Huvialaks tehnika

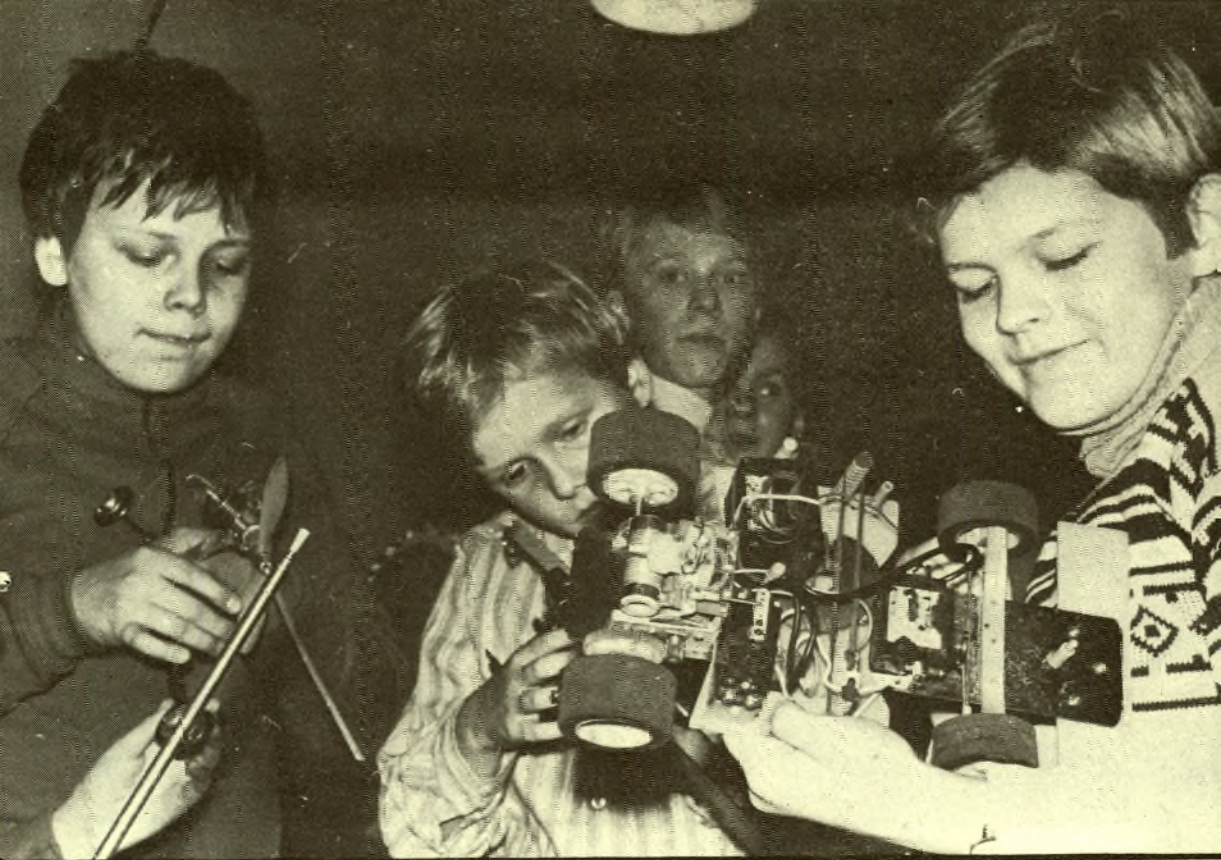
DEA TEDER,
ENSV Noorte Tehnikute Maja
osakonnajuhataja

ENSV Noorte Tehnikute Maja (NTM) tegeleb noorte tehnikahuviliste vaba aja sisustamisega. Eristatult tähelepanu pöörame töökasvatusele ja kutsesuunitlusele. Koolireformi valguses tuleb töökasvatust võtta kui isiksuse kujundamise olulist faktorit ning kui vahendit rahvamajanduse tööjõuressursside vajaduse rahuldamiseks. Sellest tulenevalt on meie põhisuunad järgmised:

- õpilaste poliitilise silmaringi pidev arendamine tänapäeva tehniliste saavutuste näidete varal;
- tööliselukutsete propageerimine, iseseisvaks tööks vajalike tööoskuste, -armastuse ja -vajaduse kasvatamine;
- organisatsioonilise-metoodilise töö laiendamine, süsteemi NTM —rajooni/linna pioneermaja — kooliring väljatöötamine;
- koostöö laiendamine šeffettevõtetega;

Majas töötab 10 erinevat ringi kokku 31 grupiga: auto-motoriringid, kartauto-, moto- ja NLI gruppidega ning raketimodellismi, lennumodellismi, tehnilise modelleerimise, automodellismi, foto-kino, raadio-teletehnika ja rakenduskuberneetika ringid.

NTM ringid töötavad 7 kohas. Peahoones, Endla t. 59 käib tänaseni kapitaalremont. Siit tuleneb probleem nr. 1: eeskujuliku materiaaltehnilise baasi väljaarendamise perspektiivis

Noored automodellistid mudeleid reguleerimas.

TÖNIS SIMMULI foto

pole ette näha tänapäevast uut rajatist NTM jaoks, seega jääb väljapääsuks ainult olemasolevale hoonetele juurdeehitise tegemine.

Suur on ringidest väljalangevus. Pooled sügisel tulnuist lahkuvad juba esimesel poolaastal. Arvan, et isegi siis, kui meie töötingimused oleksid ideaalsed, ei muutuks väga palju, sest lapsed ei ole harjunud millegi saamiseks palju aega kulutama ja lapsevanemad näevad parema meelega, et nende lapsed tegelevad mõne mittehnilise harrastusega.

Teine õpilaste vaba aja sisustamise vorm on mitmesugused üritused õpilastele. Enamik üritustest on võistlused tehnilistel spordialadel. NTM organiseerib meie vabariigi koolinoorte meistrivõistlused, samuti tähistab kosmonautikapäeva traditsioonilise raketimudelite võistlusega jne, kokku 16 võistlust, mis on jaotatud nii, et igas kuus oleks vähemalt üks. Koolivaheaegadel on võimalus õpilastele rohkem tegevust pakkuda.

Viimastel aastatel on õpilaste osavõtt võistlustest suurenenud. Näiteks kardispordis oli 1977. a. koolinoorte meistrivõistlustel osalejaid 23, 1984. a. aga juba 106. NTM sportlased kardispordis on osalenud kalenderplaani alusel kõikides NSV Liidu võistlustes. Saavutatud on üle kümne MSK, I ja II spordijärgu, 4 korda esimese kolme hulgas olnud NSV Liidu meistrivõistlustel. Noortejärke ja III spordijärku on saadud üle 50.

Üleliidulisele tasemele lennumodellismis jõudmise tähis oli 1974. aastal Viljo Kallase esikoht NSVL sisemudellennu karikavõistlustel ja NSV

Liidu sisemudellennu absoluutse rekordi püstitamine. Põhialadel sisemudellennus ja raadio teel juhivate mudelitega on võidetud praeguseks kõik NSVL sportlaste võimalikud tiitlid. Nende aastate jooksul on püstitatud üle 10 NSVL rekordi ja võidetud auhinnalisi kohti NSVL karika- ja meistrivõistlustel 15 korral.

Viimaste aastate parim on olnud Märt Allikmäe, kes 1982. a., 1983. a. NSVL noortemeistrina ja 1984. a. juba fäiskasvanute seas tuli Nõukogudemaa karikavõitjaks raadio teel juhivate mudelitega. 1984. a. koolinoorte meistrivõistlustel saavutasid NTM õpilased 5 ENSV koolinoorte meistritiitlit.

Automodellismi ring töötab 1974. aastast. ENSV koolinoorte ja täiskasvanute meistrivõistlustel on saavutatud mitmeid auhinnakohti. Parim on automodellismis olnud Virko Prits, kes 1982. aastal saavutas Balti tšempionaadil II koha ja NSVL koolinoorte meistrivõistlustel tuli meistriks raadio teel juhivate mudelitega. ENSV automodelispordi 1984. a. meistrivõistlustel saavutas NTM võistkondliku I koha, individuaalselt neli I kohta ja kaks II kohta.

Raketimodellismi saavutused on jäänud tagasihoidlikeks (1984. a. koolinoorte meistrivõistlustel üks II ja III koht).

Foto-kinoringi õpilased võtavad osa fotonäitustest. Rakendusliku küberneetika ring on edukalt esinenud. Näiteks 5 õpilast võtsid osa ENSV esinduses 1983. a. novembris Batumis XV noorte matemaatikute festivalist ja 2 õpilast esinesid Alma-Atas 1984. a. jaanuaris üleliidulisel noorte teaduse ja tehnika nädalal. Kõik ettekanded

Mudellendur MÄRT ALLIKMÄE, 1982. ja 1983. a. raadio teel juhivate mudelite NSV Liidu noortemeister.

TÖNIS SIMMULI foto

autasustati aukirjade ja diplomitega.

Võistlusperioodil võtavad NTM ringide õpilased osa ka teiste organisatsioonide võistlustest vastavalt kalenderplaanile. Juhendame õpilastega tehtavat tööd üle meie vabariigi ka meetoodiliselt. Eelmisel õppeaastal ilmus meetoodilise sisuga trükise «Näidisprogrammid tehnilistele ringidele» I osa. Koostatud on materjal automodellismi ringidele «Võidusõiduauto mudelid» trassimudelite ehitamiseks ja lennumodellismi ringidele «Mudellennukite tüübid». Oleme abistanud tehnikaringide tegevust (kardiringe Jõgeva PM, Otepää kk., Paide 3. kk. ja Tartu raj. PM juures) ja anname konsultatsioone teiste samalaadsete ringide juhendajatele.

Pärast kapitaalremondi lõpetamist õppehoo-nes on kavas sisustada alatine tehnikanäitus, kus eksponeerime õpilaste töid, tutvustamaks nende paremaid saavutusi tehnikavallas. Praegune õpilastööde näituse tehnilise omaloomingu osa, mis on avatud kord kahe aasta järel suvekuudel, seda hästi ei võimalda.

Probleem on seegi, et modellistidel puuduvad harjutusväljakud. Ei ole ka spetsiaalset kordodroomi, kus saaks nii trennida kui ka ülevabariigilisi võistlusi korraldada. Tallinna ja kogu meie vabariigi ainuke automodellismi rada on Nõmme PM-is, mis pealegi amortiseerunud. Samad probleemid on auto-motoringidega. Igal sügisel on kõige suurem tung nendes ringidesse, aga kahjuks ei saa me rahuldada kõikide soove. On imetusväär, kuidas üldse sellistes ruumides töötades suudetakse võita võistlustel meeskondlikke esikohti ja tulla Nõukogudemaa esivõistlustel esimese kolme

Automodellist VIRKO PRITTS, 1983. a. NSV Liidu noortemeister.

ALFRED PRITSI foto

hulka. Kuidas seda on saavutatud? Sellele küsimusele annab vastuse meie kauaaegne ringijuht, meistriametit pidav Harry Neemelaid: maast-madalast tuleb õpetada tehnikahuvilistele poistele armastust töö vastu, küll siis järgnevad ka tulemused.

Eespool räägitud maja killustatuses on põhjus, miks seni pole välja kujunenud maja traditsioone, oma maja tunnet.

Suur osa NTM-i ringijuhte on kohakaaslastest tunniandjad. Põhikohaga töötajate enamik on staažikad ja oma ala fanaatikud. Paljud ringijuhid on ka endised ja praegused vastava tehnilise spordiala sportlased. Tänaastest ringijuhtidest võib esile tõsta kardiõpetuse meistrit Harry Neemelaidi, kino-fotoringi juhendajat Tõnis Simmuli, automodellismi hinge Priit Tederit ning lennumodellismi ringijuhendajaid Jüri Laidnat ja Richard Sellerit. Märkimata ei saa jätta toimekat, alati vastutulelikku majandusjuhatajat Olvi Kuzinskit.

Koolireformi põhisuundades räägitakse vajadusest täielikult rahuldada üldhariduskoolide, kutsekoolide, keskeriõppeasutuste, koolieelse ja koolivälise lasteasutuste vajadus pedagoogide, kasvatajate ja tootmisõpetuse meistrite järele ning arendada insener-pedagoogilist haridust. Ka meid puudutab see probleem teravalt. Tunneme puudust tootmisõpetuse meistritest ja pedagoogilise haridusega ringijuhtidest. Meist peab saama ülevabariigilise tähtsusega kooliväline lasteasutus, mis koos ENSV Haridusministeeriumi ning ELKNÜ Keskkomiteega koordineeriks, organiseeriks ja propageeriks koolinoorte tehnikaalast tegevust.

Pioneeripalee eile, täna, homme

VEIKKO RAAGMETS,
Tallinna Pioneeride Palee direktor

44 aastat on möödunud ajast, mil avati Tallinna Pioneeride Palee. Päril alguses töötati lühikest aega Pioneeride Maja nimetuse all, siis sundis sõda ukсед sulgema. Alles 1945. a. suvel võis taas alustada. Kui meie maja 1946. aasta jaanuaris hakkas kändma palee nimetust, töötas 19 ringi, huvialast tegevust pakuti 600 lapsele.

Tänane Tallinna Pioneeride Palee on ENSV üldharidussüsteemi suurim kooliväliline lasteasutus. Oma lasteks võime pidada enam kui 5000 koolinoort kõikidest Tallinna ja mitmest Harju rajooni koolist.

Millised on meie saavutused, milliseid ülesandeid enda ees näeme, milliste sihtideni loodame jõuda? Sellest tuleb juttu allpool.

Lähtudes uue koolireformi suunistest, loeme oma tähtsaimaks ülesandeks tulemuslikult osaleda noorsoo kommunistlikus kasvatustöös huvialade kaudu.

On päris selge, et koolivälise lasteasutuse võimalused noore inimese hoiakute ja väärtushinnangute kujundamiseks on suured, sest tuleb ju laps meie majja vabatahtlikult, tegelema oma meelisalaga, tuleb tema poolt hinnatud pedagoogi juurde. Eriti viimases näeme oma süsteemi suurt eelist: meil on võimalus kaadrit valida, meil saab töötada ainult hea pedagoog, sest kehva ringijuhhi juures lapsed lihtsalt ei hakka käima.

Siit ka järeldus, et peame oma maja pooleteistsajani küündiva pedagoogipere kohuseks laulu, tantsu ja kardisõidu oskuse õpetamise kõrval inimese, kodaniku kasvatamist.

Kõik aga algab võimaluste pakkumisest, et lapsed meile tuleksid.

Tulenevalt Tallinna koolivälise lasteasutuste struktuurist on meie maja juhtivaks suunaks kujunenud kunstiline (esteetiline) kasvatus. Palee lastekollektiivid on ennast tuntuks esinenud nii meie vabariigis kui ka kaugel väljaspool. Eesti NSV teeneline lastekoor «Ellerhein», nädiskollektiivid «Sõleke» ja «Piibar», lastekoor «Raduga», Tallinna Koolinoorte Segakoor, puhkpilliorkester ja instrumentaalansambel, pioneeride teater ei vaja vist enamikule lugejaist lähemat tutvustamist.

Kehvemad pole ka meie noored kujutava kunsti meistrid. Rohked auhinnad kodumaistel ja rahvusvahelistel konkurssidel, medalid NSV Liidu Rahvamajandusnäitusel räägivad enda eest. Nii mõnigi külastaja, kes meie laste tööde näitusel tuleb, kahtleb, kas siin pole mitte «Uku» meistrite käsi mängus. Suurt tööd laste

kunstiloomingu propageerimisel teeb meie Laste Loomingu Maja.

Kõik algab pedagoogist-juhendajast. Meil on, kelle üle uhke olla. Heino Kaljuste, Tiia Loitme, Anneli Mäeots, Tiina Ergma, Arvo Saar, Natalja Kuzina, Ene Jakobson, Toivo Luhats, Arne Haasma, Peep Sarapik, Aino Johanson, Kalju Reitel, Ruth Heidok, Aino Arumäe, Maret Oomer jt. — need nimed on tuntud nii spetsialistide ringkondades kui ka laiema avalikkuse hulgas.

Ega meie maja tehnikaringidki taha oma saavutuste poolest taitlejatele naljalt alla jääda. Raadiojaam lööb kaasa kuni rahvusvaheliste võistlusteni välja ning nopib alatasa diplomeid. Viimase koolinoorte spartakiadi pronksmedal raadiospordis oli eeskätt meie palee õpetajate ja õpilaste teene, motosportlased tavaliselt ilma medaliteta võistlustelt tagasi ei tule, saavutused hakkavad tulema ka mudeliehitajatel, kinoring löikab loorbereid juba liiduvabariikidevahelistel konkurssidel.

Mainimist väärib ka kabeklubi ning peotantsuklubi «Polonees» sisukas tegevus.

Suurt tööd teeb rahvaste sõpruse klubi «Globus». Rahuüritused, poliitilise plakati konkursid, solidaarsusloteriid, allkirjade kogumine, kontserdid rahufondi heaks, suveniiride valmistamine, oma saavutuste tutvustamine pea iga nädal palee külastavatele välisdelegatsioonidele — see on meie laste panus rahuliikumisse. Suur tunnustus oli meile Ülemaailmse Demokraatliku Noorsooföderatsiooni peasekretäri V. Tšervenitervituskiri.

Hinnatava panuse annab meie palee sõjalispatriootilise töö korraldamise Tallinnas, eriti posti nr. 1 kaudu. Täna on Tõnismäel igavese tule juures aualves seisnud tuhanded koolinoored.

Kaks viimati mainitud töösuunda on Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 40. aastapäeva ning Moskvas toimuva XII ülemaailmse noorsoo- ja üliõpilasfestivali tõttu sel õppeaastal eriti aktuaalsed.

Ühtekokku on meie majas võimalik leida huvikohast tegevust ning oma võimeid arendada ligemale 70 erialal. See on meie panus rahvuskultuuri ning tehnilise mõtte taastootmisel, täisväärtusliku ühiskonnaliikme kasvatamisel.

Väga fõsised ülesanded kerkisid palee ette metoodikaosakonna muutumisega ülevabariigiliseks. Kui seni tegelesid metoodikud põhiliselt Tallinna linna pioneerimalevate juhendamisega, siis nüüd peab osakond kujunema pioneeritöö metoodilise mõtte keskuseks kogu vabariigi pioneeritööle. Selle saavutamiseks liigume praegu järgmistes suundades: kõigepealt organiseerime koostöös Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudiga vanempioneerijuhtide, pioneerimajade metoodikute ja direktorite, teiste haridustöötajate ning pioneeraktiivi väljaõpet ja

täienduskoolitust. Püüame siin leida optimaalset sagedust, täiustada õppeprogramme, võtta kasutusele nüüdisaegseid õppemethodeid ning teadmiste kontrollimise süsteeme.

Teiseks planeerime süstematiseerida meie vabariigis väljaantavaid pioneeritööteemalisi metoodilisi kirjutisi, levitada neist väärtuslikumaid, samuti koguda teistes liiduvabariikides välja antud metoodilisi töid. Kõige tähtsam aga on leida järgimist vääriivat kogemust kõigis pioneerimalevates, seda üldistada ning levitada, selle põhjal metoodilisi soovitusi välja töötada, viia neid koolideni ning kontrollida soovitude kasutegurit.

Kõikidel elualadel on jõutud selguseni, et ainult hästi väljakoolitatud kaader võib tagada edu ning arengu. Seega on meie panus koduvabariigi pioneerorganisatsiooni tegevuse korraldamisse suure tähtsusega.

Tallinna Pioneeride Palee üks ülesandeid on osaleda õpilastele korraldatud massiürituste, eeskätt ideoloogilis-poliitilise sisuga ürituste organiseerimises. Ülelinnalised, aga ka mitmed ülevabariigilised pioneerüritused — ülevaatused, konkursid, kokkutulekud, paraadid jne. — saavad teoks meie töötajate aktiivsel osavõtul.

Mida toovad Tallinna Pioneeride Paleele lähemad aastad?

Praegu kasutada oleva palgafondi piires ringide arvu suurendamist ette võtta pole võimalik, töötame ülemise piiri peal, kuigi iga nädal käib keegi ennast tööle pakkumas. Teid arenguks näeme eeskätt ringide struktuuri ning ringijuhitide koormuse korrigeerimises, ringitöö kvaliteedi tõstmises. Kaugeltki mitte kõik meie ringid pole veel kooliringidele kohased näidiseks, kuigi sellise nõude oleme endale seadnud.

Kõigile on selge, et ilma tugeva materiaalbaasita asju edasi nihutada on raske, sageli lausa võimatu. Praegu töötame oma perega mitme huvitava programmi kallal. Ehitame omal jõul metoodikakabinetti, mis tehnilise külje poolest ei tohi alla jääda meie vabariigi parimatele kabinetidele. Püüame anda oma õppeklassidele konkreetse kollektiivi tegevust kajastavat sisekujundust. Tõsised plaanid on koostöösks Volga Autotehase Tallinna Vabariikliku Keskusega, kes pakkus oma abi palee automotoklubi ruumide väljaehitamisel ja sisustamisel.

Meie suurim ühine ettevõtmine on praegu Karepal asuv palee laager, millest 5—6 aastaga peab kujunema nüüdisaegselt väljaehitatud ning sisustatud õppelaager nii palee lastele kui ka Tallinna ja ülevabariigiliste seminaride tarbeks. Maksumuseks on planeeritud ligemale miljon rubla.

Loodame, et palee ammu oodatud ja palju räägitud saalikorpus lähematel aastatel kerkima hakkab. Oma kontserdi-, teatri- ja massiürituste saalid annaksid meie sisulisele tööle väga palju juurde ning muudaksid Tallinna Pioneeride Palee laste hulgas veelgi populaarsemaks. Usun, et ühiste pingutuste viljana võime kuue aasta pärast, palee 50. juubelil, rääkida tublist sammust paremuse poole.

Iga päev ja igas koolis

IRINA STANOVAJA,
Tallinna Pioneeride Palee metoodik

N. Krupskaja õpetas meid, et internatsionalistlik kasvatus peab kujunema igapäevases kasvatus-töös ega piirdu vaid miitingute ja sõpruspidude korraldamisega. Selle juhtmõtte täitmisel aitavad meid rahvaste sõpruse klubid, mis töötavad peaaegu kõigis Tallinna koolides. Koolide sõprusklubide töö suunaja ning metoodiline juhendaja on omakorda Tallinna Pioneeride Palee RSK «Gloobus», kelle kanda jääb peale selle veel ülelinnaliste sõprusürituste korraldamine. Mitmeid neist võib pidada traditsioonilisteks. Nimetagem siinkohal iga-aastast noorte internatsionalistide kokkutulekut, poliitplakatite konkursi, millest ainuüksi mullu võttis osa üle 400 koolinoore, töödessante, mille tasu kantakse Rahufondi, rahumiitinguid ja manifestatsioone.

Möödunud aasta oli pealinna koolide noortele internatsionalistidele tegus. Rahufondi kanti 45 000 rubla. Ainuüksi mullu septembris korraldatud rahunädalal kogusid pealinna õpilased rahu toetuseks linnaelanikelt üle 60 000 allkirja, Rahufondi kanti majandeis sügisestel koristustöödelt teenitud 1500 rubla, Moskvast toimuva XII ülemaailmse noorsoo- ja üliõpilaste festivali fondi 1000 rbl. Aktiivselt kulges rahunädal Tallinna 33., 39., 31., 9., 4., 1., 12., 51., 58., 5. ja 50. keskkoolis, üle 300 rahuteemalise joonistuse saatsid meie õpilased «Pionerskaja Pravda» toimetusele.

Igal aastal teeme kokkuvõtteid RSK tööst. Mullu tunnustati linna parimateks Maardu, 6., 33., 17., 53. ja 12. keskkooli sõprusklubid. Läinud suvel korraldati Artekis I üleliiduline RSK-de aktiivi kokkutulek, milles osalesid ka meie tublimad.

Internatsionalistlik kasvatus algab armastuse ja austuse kasvatamisest oma kodu, kodukoha, kodumaa vastu. Seega muudame tunnetatava õpilastele mõistetavaks ja lähedaseks. Meie vabariigi tingimustes tuleks alustada eesti ja vene õppekeele koolide sõprustööst. Rohkesti kogemusi selletaolisest koostööst on Tallinna 24. ja 33. keskkoolil, kus kahasse peetakse Eesti NSV nädal, korraldatakse ühismatku ELKNÜ ajalooa seotud paikadesse. 49. ja 37. keskkool see-eest aga teevad kõik suuremad RSK-de üritused koos Tallinna 31. keskkooli sõprusklubiga. 12. ja 13. keskkooli õpilased töötavad suvel koos EÕM-is. Koolides korraldatakse sageli sõprusfestivalide, kus õpilased esitavad vennasrahvaste laule, luuletusi ja tantse. Ent veel vähe tuntakse teiste liiduvabariikide pioneerija- ja komсомoliorganisatsiooni ajalugu, pinnapealsed on teadmised vennasrahva majandusest, teadus- ja kultuurisaavutustest.

Ja veel ühest probleemist. Igal RSK-l on oma kirjasõprade sektsioon, kus õpitakse tundma teiste liiduvabariikide ning sotsialismimaade

pioneeride töid ja tegemisi, tutvustatakse oma kooli, koduvabariiki, kogu Nõukogudemaad. Ent praktika on näidanud, et pahatihti lapsed ei tea, millest kirjutada, ei oska kirja korralikult vormistada. Need kukuvad välja kohmakad, üldsõnalised ja sagedasti vigaste lausetega. Juhtub sedagi, et mõnes RSK-s ei peeta kirjade üle arvestust, nii mõnigi jääb unarusse ja vastus saatmata.

Palee RSK «Gloobus» poole on mitmete koolide sõprusklubi pöördunud palvega saamaks vennasmaade koolisõprade aadresse. Sageli peetakse internatsionalistliku kasvatus töö vaata et ainuväljendajaks kirjavahetust. Kahtlemata on see vajalik, ent ei maksaks seda tööloiku ülehinnata.

RSK ülesannete hulka peaks kuuluma näitlik agitatsioon. Omal kohal on seinalehed «Täna maailmas» või «Planeedi pulss», kus valgustatakse tähtsündmusi meie maal ja raja taga. Aga tihti võime taolisi seinalehti koolides näha kuu või paari vanuste materjalidega. See muidugi ei anna tunnustust RSK elujüst.

Igal endast ning oma tööst lugupidaval RSK-l olgu oma kroonika, mis järeלטulevatele põlvedele jutustaks sõnas ja pildis sõprusklubi läbikäidud teest.

Käesolev aasta kujuneb RSK-del tegevusrohekaks. Peatselt tähistame Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 40. aastapäeva, suvel peetakse Moskvas XII ülemaailmne noorsoo- ja üliõpilasfestival.

Meie vabariigi pioneerimalevad ja sõprusklubid on aktiivselt lülitunud rahvusvahelisse pioneeriliikumisse deviisi all «Saluut, rahu!», osalevad pioneeriaktsioonides «Nõukogudemaa pioneeridelt festivalile!» ja «Festival Moskvas, festival kõikjal!», osaletakse suveniiride konkursis, mille parimad meened leiavad omanikud festivalikülaliste hulgast.

Mitmekesine ja tegevusrohke on festivalieelne aeg pioneerimalevates ning RSK-s.

Mitmed koolid Tallinnas on Sõprusühingu Eesti osakonna kollektiivsed liikmed: NSV Liit—Ungari RV 7. ja 44. keskkool, NSV Liit — Tšehhoslovakkia SV 2. ja 21. keskkool, NSV Liit — Poola RV 32. keskkool, NSV Liit — Saksa DV 2., 31., 42., 44., 46., 53. keskkool, NSV Liit — Soome 16., 22. keskkool, NSV Liit — Prantsusmaa 1. keskkool. Loomulikult peegeldub see kogu pioneerimaleva, eriti aga RSK tegevuses festivaliks valmistumise eel.

Tallinna koolide sõprusklubide tegevus pole jäänud tunnustusetu. Mulluse rahunädala raporti saatsime Ülemaailmse Demokraatliku Noorsoo Föderatsiooni peakorterisse ja saime vastu tänusõnad, millele oli alla kirjutanud ÜDNF-i peasekretär, kes oma läkituses soovis meie pealinna koolinoortele edu festivaliks valmistumisel, mis kannab deviisi «Imperialismivastase solidaarsuse, rahu ja sõpruse eest!». Omalt poolt soovis peasekretär meie õppureile edu õpinguis ja sõprustöös kogu maailma lastega.

Iga pioneerimaleva, iga RSK ülesanne on väärida seda usaldust iga päev, igas koolis.

Rahvaste sõpruse klubi pioneerimajas

VALENTINA BASOVA,
Mererajooni pioneerimaja direktor

Mererajooni pioneerimaja rahvaste sõpruse klubi on rajooni internatsionalistliku kasvatus töö instruktiiiv-metoodiline keskus. Eesmärk on abistada ja suunata koolide rahvaste sõpruse klubisid, anda nendele igakülget metoodilist abi internatsionalistliku kasvatus töö aktiviseerimiseks ning olla oma pioneerimajas intertöö keskuseks.

Mererajooni pioneerimaja rahvaste sõpruse klubi (RSK) töö toimub 4 sektsioonis: 4. ja 5. klasside õpilastele «Minu kodumaa NSV Liit», «Kirjasõprus», 6. ja 7. klasside õpilastele «Värviliste kaelarähtide maailmas» ning huvitavate kohtumiste sektsioon. Opetatakse välja pioneerinstruktoreid «koduloolane» ja «kirjasaatja».

Sektsioonides õpilased tutvuvad nii NSV Liidu teiste vennasvabariikide kui ka välismaa progressiivsete laste- ja noorsoo-organisatsioonide tööga, rahvusvaheliste organisatsioonidega, nagu CIMEA, ÜDNF, Ülemaailmne Rahunõukogu jne., saavad oskusi, kuidas töötada ajalehtede ja ajakirjadega, korraldada poliitinformatsioone, miitinguid, konverentse, allkirjade kogumist rahu kaitseks. Valmistatakse ette ja viiakse läbi ülerajoonilisi üritusi, näiteks miiting noore kangelase päeva tähistamiseks, poliitiliste plakatite konkursid jt.

Üle kahe aasta korraldatakse pioneerimajas rajooni interaktiivi kokkutulek, kus tehakse kokkuvõtteid tehtust ja koolide RSK-de ülevaatussest, antakse start uutete tegudele. I Mererajooni noorte internatsionalistide kokkutulek peeti detsembris 1982. a. Kokkutuleku lõpul võeti vastu otsus, mille täitmine sai koolide rahvaste sõpruse klubide üheks töösuunaks. Et kergendada ja aktiviseerida nende tööd, töötas rajooni klubi välja konkreetsed ülesanded ja metoodilised soovitusd otsuse iga punkti kohta. Näiteks: «Valmistuda vääriliselt tähistama Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 40. aastapäeva», selleks:

1. Pöörata erilist tähelepanu Suure Isamaasõja veteranidele, teada saada, kes neist võttis osa vabastamislahingutest Lääne-Euroopas.
2. Korraldada pressikonverentse Suure Isamaasõja veteranidega, koguda ja lindistada nende mälestusi.
3. Tähistada sotsialismimaade fašistlikust ikkest vabastamist deviisi all «Saluut, rahu!».
4. Uurida vabastusliikumist Lääne-Euroopas ja rahvuslike vägede tegevust sõjarinnetel.

II Mererajooni noorte internatsionalistide kokkutulekul aprillis 1985. a. teeme kokkuvõtteid I kokkutuleku otsuste täitmisest, tööst sõpruslinnadega, XII Moskvas toimuva ülemaailmse noorsoo- ja üliõpilasfestivali ettevalmistamisest pioneerimalevates, osavõtust aktsioonist «Sa-

luut, festival!», suveniiride valmistamise konkurssist, plakatite ja joonistuste võistlusest, festivaliõie viktoriinist.

Möödunud aasta maikuus korraldas pioneermaja RSK sõprusfestivali, kuhu tuli külalisi ja kirjasõpru üle kogu Nõukogude Liidu. Nelja päeva jooksul tutvustati meie kodulinna, oli huvitavaid kohtumisi, konverents, kogemuste vahetamine, solidaarsusloterii, mille raha kanti Rahufondi ja XII ülemaailmse noorsoo- ja üliõpilasfestivali fondi. Festivalil sõlmiti sõprusleping metoodiliste materjalide ja stsenaariumide vahetamiseks ning viktoriini korraldamiseks kirja teel.

RSK liikmete silmaringi laiendamiseks ning isiklike kontaktide saamiseks on pioneermaja korraldanud mitmeid õppekursioone ja külaskäike. Oleme käinud Pärnu, Tartu ja Rapla pioneermajades, kaugemad sõidud on olnud Leningradi, Bresti, Moskvasse. Sagedased külalised on meie klubi liikmed Sõprusühingus.

Mererajooni pioneermaja RSK on ka oma maja ringide õpilaste kasvatustöö keskus. Suveniiri-, käsitöö-, kunsti- ja tantsuringi õpilased on RSK üritustes aktiivsed kaasalööjad. Traditsiooniliselt korraldame ringidevahelisi viktoriine, eestvedajaks RSK õpilased.

NSV Liidu moodustamise 60. aastapäevale pühendati viktoriin «Kas tunned oma kodumaad?». 1984. a. 22. septembril toimus viktoriin «40 aastat Tallinna vabastamisest fašistlikust ikkest». Igal ringil oli vastavalt oma ringi spetsiifikale ette valmistada 3—5-minutine esinemine sõjalis-patriootilisel teemal (tants, laul, joonistus, luuletus, fotostend).

Populaarsed on RSK korraldatud huvitavate kohtumiste õhtud, kus on olnud mitmeid külalisi: Toomas Sildam rääkis reisist sõprusrongiga Saksa DV-sse, Mati Jänes komsomoli ees seisvatest probleemidest. Külaskäisid TPI Interklubi liikmed, Kalatööstusliku Merekooli kursandid, kelle kodumaa on Aafrika ja Vietnam, Sõprusühingu esindajad, Konservatooriumi üliõpilased jpt. Plaanis on kohtuda eelmistest noorsoo- ja üliõpilasfestivalidest osavõtnutega.

Suurt tähelepanu osutab pioneermaja RSK koolide rahvaste sõpruse klubide tööle, aitab korraldada erialaseid õppusi, abistab pioneermalevaid marsruudid «Ustavus, sõprus, vendlus», aitab koole stsenaariumidega suuremate ürituste läbiviimisel. Koolidele on jaotatud metoodilist materjali rahutunni korraldamiseks, välismaa lasteorganisatsioonidest, antud rahvusvaheline noorsookalender, poliitiliste terminite seletusi, soovitusi erialaseksioonide tööks jne. Pioneermaja RSK õpetajaist juhendajad külastavad kord õppeveerandis rajooni kõiki koole saamaks ülevaadet, kuidas on metoodilisi soovitusi koolielus praktikasse rakendatud. Eesrindlike kogemuste väljaselgitamiseks analüüsitakse kõikide koolide rahvaste sõpruse klubide tööd õppeaasta lõpus. Kord kuus peetakse pioneermajas RSK nõukogude esimeestele seminar, kolmapäeviti antakse metoodilist nõu õpetajatele ja vanempioneerijuhtidele. Peale selle toi-

mub individuaalne töö koolides RSK õpetaja ja õpilastega, antakse soovitusi RSK ruumi sisustamiseks, metoodilise nurga rajamiseks, ürituste ettevalmistamiseks. Tihedad sidemed on rajooni eesti ja vene õppekeelega koolide vahel (42. kk. ja 11. kk., 13. kk. ja 12. kk., 6. kk. ja 21. kk. 16. kk. ja 25. kk.). Pioneermaja on aidanud neil korraldada mitmeid ühisüritusi, näiteks 5. klasside pidulik koondus «15 võrdset» 42. kk. ja 11. kk. vahel, 16. kk. ja 25. kk. vanemate klasside õpilastele «Õhtu S. Jessenini luulega».

Klassi- ja koolivälise töö organisaatoril peaks olema kogu kooli internatsionalistliku kasvatuse tööplaan konkreetsete ülesannetega rahvaste sõpruse klubile, klassijuhatajatele, komsomolikomiteele, malevanõukogule. Kogemuste saamiseks toimus sel alal Tallinna ühe parima kooli, Maardu keskkooli baasil klassi- ja koolivälise töö organisaatoritele ja koolide RSK juhendajatele seminar teemal «Internatsionalistlik kasvatustöö õpilasorganisatsioonides». Seminaril tegi ettekande Maardu keskkooli klassi- ja koolivälise töö organisaator Ljudmila Strepetova. Ta rääkis, et internatsionalistlik kasvatustöö on nende koolis parteibüroo, juhtkonna, komsomolikomitee ja malevanõukogu tähelepanu keskpunktis. Kõik üritused saavad teoks koostöös vastavalt kooli interkasvatuse plaanile, mis kinnitatakse komsomolikoosolekul. Üldiselt on kooli komsomoli klassialgorganisatsioonid pioneerirühmade kollektiivsed rühmajuhid, aitavad korraldada poliitinformatsioone, pioneeri-koondusi jne. Maardu keskkooli RSK juhendaja-õpetaja Dina Maljukova jagas oma töökogemusi. Seminari lõpul korraldasid RSK õpilased miitingu, mis oli pühendatud ÜRO desarmeerimismädale. Klassi- ja koolivälise töö organisaatorid ja RSK õpetajad nägid miitingute organiseerimise metoodikat, milliseid erinevaid vorme võib kasutada.

Juba aastaid on ülelinnalisel rahvaste sõpruse klubide ülevaatusel tunnustatud parimaiks Maardu, 6. ja 12. keskkooli RSK-d. Kuid kahjuks on koole, kus internatsionalistlik kasvatustöö on jäänud teisejärguliseks. Ei ole loodud oma RSK klubi ega ringi, mis aitaks aktiveerida intertööd (16. kk., 25. kk., 56. kk.). Paljudes koolides on kogu RSK töö juhendamine määratud ühele õpetajale-klassijuhatajale, kellele see töö sageli on üle jõu käiv.

Et internatsionalistlik kasvatustöö oleks sügavam ja sisukam, tuleks tõsta koolide rahvaste sõpruse klubide osatähtsust. Oleks vaja, et RSK juhendaja-õpetaja, tingimusel, et ta ei ole klassijuhataja, tegeleks ainult klubi nõukoguga ja aitaks metoodiliselt õigesti organiseerida suuremaid üritusi, miitinguid, kohtumisi jne. Iga sektsiooni töö eest peaks vastutama üks aine-õpetaja.

Hea oleks, kui iga kooli juhtkond leiaks võimaluse oma rahvaste sõpruse klubi õpetajaist juhendajaid aitasustada, sest tehtav töö on vajalik ja tänuväärne.

ELKNÜ preemia laureaaf, rahvakoori nime kandev Tartu Poistekoor vastuvõtul Raekojas. Juhatab ENSV teeneline kunstitegelane UNO UIGA.

REIN TREIERI foto

Vaid ühistöö tagab edu

MARET ULP,
Tartu pioneerimaja direktor

Käesoleval õppeaastal töötab Tartu Linna Pioneeride Majas 25 ringi 1311 õpilasega, neist poisse — 720, tüdrukuid — 591.

Mida pioneerimaja ruumikitsikusele vaatamata Tartu õpilastele pakkuda suudab?

Tehnika-spordiringid: lennumodellism, raketimodellism, automodellism, laevamodellism, vee-moto-, kartauto-, foto-, raadioring, purjetajad, orienteerumine. **Kunstiringid:** võistlustants, poistekoor, rahvatants, liikumisrühm, kunstkeramika, suveniiride ring. **Aktiiviringid:** Rahvaste Sõpruse Klubi, mängusõbrad, ekskursioonijuhid, oktoobrilaste juhid, esperanto, saksa keel, eesti ja vene õppekeelega aktiiviringid.

Pioneerimaja põhiülesanne on aktiivsete, positiivse eluhoiakuga kultuursete inimeste kasvatamine, kes oleksid võimelised ja väärilised meie rahvamajandust ja vaimuelu edasi viima.

Pioneerimaja õppe-kasvatustöö plaan seab õpetajate ette ülesanded:

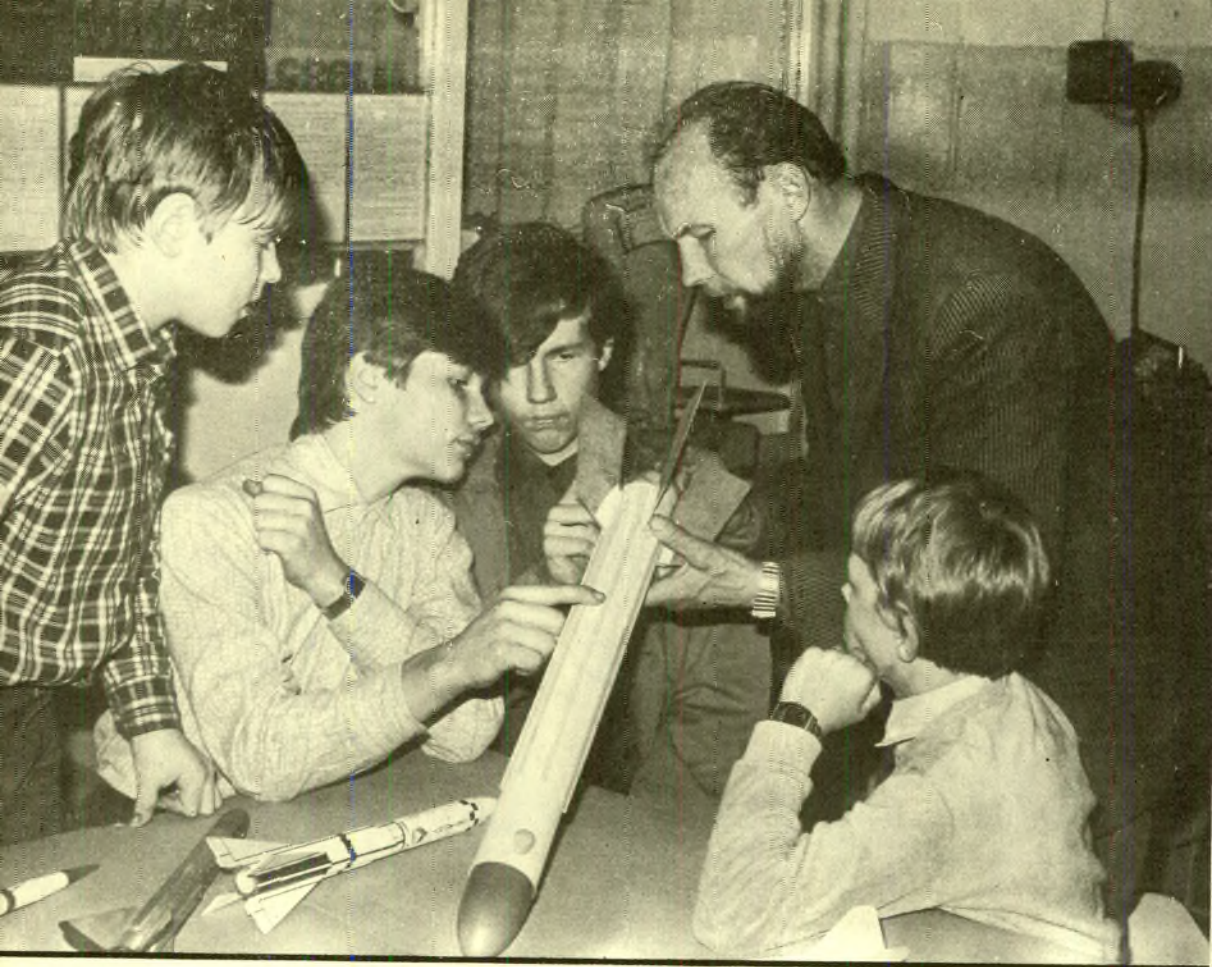
- igapäevase ringitöö kaudu kasvatada õpilastes armastust ja huvi töö, teadmiste, teaduse, tehnika, kunsti ja spordi vastu;
- kujundada harjumusi iseseisvaks tööks;

- abistada ja suunata noori elukutse valikul;
- iga õppetunni ja ürituse eesmärk on õpetada õpilasi lugu pidama lihtsast tööst, austama vanemaid inimesi ja nende tööd, kujundada õpilasi selles suunas, et nad ei peaks tööd ebameeldivaks koormuseks, vaid hindaksid seda kui eneseteostuse võimalust, kus tuleb raskusi ületada ning täita ka neid ülesandeid, mis alati ei ole meeldivad;
- kindlustada, et iga tund ja üritus tagaks õpilaste ideelis-poliitilist, esteetilist, kõlblelist ja tööalast kasvatamist.

Pioneerimaja pedagoogid on kasutanud nende eesmärkide realiseerimiseks järgmisi vorme: õppetund, vestlused, üritused, näitlik agitatsioon, side lastevanemate ja üldusega.

Kui kõik need komponendid oskuslikult ühendada, iga tund ja õpilastega ettevõtmine põhjalikult ette valmistada ning vajalikul tase-mel läbi viia (arvestades õpilaste vanuselisi ise-ärasusi), leida igapäevases töös alati võimalusi õpilaste kiitmiseks, tunnustamiseks, nõuda iga alustatud töö lõpuleviimist — siis on positiivsed tulemused koolivälises töös üsna kiiresti märgatavad.

Aastatepikkune töö pioneerimajas on näidanud, et edu õpetamisel ja kasvatamisel sõltub eelkõige õpetaja isiksusest ja tema töösuhetumist. Meie majas on töötanud ja töötab 10 endist ringikasvandikku — loeme seda oma kutsevalikutöö heaks näitajaks. Näiteks lennukerakimudeliõpetaja Jüri Raid, meistersportlane mudellennus, pioneerimajas õpetanud 28 aastat, on endine ringiliige.

Tublisid raketiehitajaid juhendab õpetaja meistersportlane JÜRI RAID, kes on 28 aastat töötanud Tartu pioneerimajas.

Automudeliringi õpetajaks on olnud üle 10 aasta meistersportlane Ülo Liimask, kes ise osales pioneerimaja ringides kõik 11 kooliaastat.

Õppe-kasvatustöö edukusele on kaasa aidanud ka see, et meie õpetajad on suure pedagoogilise ja pioneerimajas töötamise staažiga. 28 õpetajast on üle 25 aasta pioneerimajas töötanud 3 õpetajat, 15—20 aastat 9 õpetajat ja üle 10 aasta 7 õpetajat.

Ringitöö tulemustele aitab kindlasti kaasa seegi, et tööd juhendavad oma ala spetsialistid, meistersportlased (lennu-raketimodelism, vee-moto, kartauto, orienteerumine, võistlustants, rahvatants, kunstiring, suveniiride ring).

Õpetajate isikliku eeskuju, tõsise töösuhetumise ja järjekindlate nõudmiste saavutuseks peame, et

□ pioneerimaja ringide õpilased esinevad edukalt ülevabariigilistel ja üleliidulistel võistlustel (õpetajad Hele ja Jaan Siilak, Jüri Raid, Tiit Tali, Ülo Liimask, Toivo Uibokand, Mart Taniel, Valdeko Säre, Elja Avarlaid, Vaike Raude, Meeme Liivak, Eda Rätsepp);

□ pioneerimaja õpilaste tööd on leidnud tunnustust õpilastööde näitustel (õpetajad Reet Nuust, Virve Valtmann, Milvi Puis, Tõnu Soopalu);

□ pioneerimaja aktiiviringist on välja kasvanud

tublid pioneeri- ja komsomolitöö aktivistid (õpetajad Ljudmila Margulis, Helle Aarsalu);

□ meie ringide õpilastel on kujunenud püsiv huvi oma eriala vastu, nad jätkavad õpinguid erialal, mis oli huviala pioneerimajas.

Õpinguid jätkatakse kunstikoolis, kunstiinstituudis, merekoolis, Moskva Avioinstituudis, pedagoogilistes ja kutsekoolides.

Trotsides kõiki raskusi ja vaatamata paljudel lehtunud lubadustele avaramate töötingimuste võimaldamiseks on meie kollektiiv säilitanud optimistliku meele ning tunneb heameelt sellest, et

□ rahvakoori nimetusega Tartu Poistekoor, ülelinnaline poistekollektiiv, on järjekindla tööga saavutanud kõrge kunstilise taseme ja suure töö eest õpilaste internatsionalistlikul kasvatamisel saanud 1984. a. ELKNÜ preemia;

□ meie majast on koduvabariigi esimene rahvusvahelise klassi tantsupaar koolinoorte hulgas ja meie võistlustantsijad on edukalt esinenud vabariiklikel võistlustel ning sõpruskohtumistel teistes liiduvabariikides;

□ koolinoorte üleliidulisel spartakiaadil Taškendis saavutas meie kardiringi õpilane Madis Pettai (pioneerimaja kauaaegne ringiliige) 10. keskkooli abiturient, «Alo» klubi president, ENSV koolinoorte meister kergejõustikus, klassi komsomolisekretär) individuaalselt ja võistkondlikult hinnatava 3. koha;

MADIS PETTAI (vasakul) tegi esimesed sõidud Tartu pioneermaja kardinis 6 aastat tagasi vend Toomase (praegu EPA üliõpilane) innustusel ja isa toetusel.

REIN TREIERI fotod

□ koolinoorte vabariiklikel meistrivõistlustel kuulus enamik medaleid meie orienteerujatele, kelle hulgas on 3 meistrikandidaati ja 5 I järgu sportlast;

□ tehnilisel spordialal raketimodellismis on meil 4 meistrikandidaati ja 2 I järgu poissi, kes edukalt esinevad ülevabariigilistel ja üleliidulistel jõukatsumistel;

□ kunsti-, käsitöö- ja suveniiride ringis valmib laste kätetööna hulk nägusaid esemeid, mida on saadetud näitustele ja konkurssidele Ungarisse, Tšehhoslovakkiasse, Soome, Portugali, ent samuti meie suure kodumaa vennasvabariikidesse;

□ ikka rohkem ja rohkem on neid lapsevanemaid, kes aktiivselt toetavad oma ja teiste laste huvitegevust. Poistekoor, võistlustantsijad ja purjetajad on tööle rakendanud oma lastevanemate komiteed. Kõik ringid saadavad lastevanematele kutseid ekskursioonidest ja suurematel ringiüritustest osavõtuks. Õpilaste töömeelolule mõjub väga positiivselt, kui emad-isad osalevad ringisisestes ühistegevõtmistes, töö- ja puhkelaagrites, ühistes väljasõitudes;

□ aastate jooksul on kujunenud meeldivad töösidemed kõigi kodulinna koolide juhtkondade ja vanempioneerijuhtidega. Kooliväliste ringide asutamisest oma kooli baasil ja ühisürituste läbi viimisest on eriti huvitatud 5., 10., 14., 1. keskkool;

□ tänu sellele, et koolireformi paremaks elluviimiseks on kooliväline töö arutlusel olnud Tartu Linna RSN Täitevkomitee istungjärgul, ELKNÜ Tartu Linnakomitee pleenumil ja ajalehe «Edasi» veergudel, suhtub enamik kodulinna asutusi ja ettevõteteid mõistvalt ning abivalmilt meie palvetesse, lisades juurde rõõmsaks tegeva lause «Lapsed peavad ikka saama».

Meie, pedagoogid, ei tohi hetkekski unustada, et lapsed vajavad tuge, tunnustust ja sõbralikku toetust, tahavad eakaaslastega võimeid võrrelda, vajavad riski ja hasarti — ning seda kõike pakuvad suuremal või vähemal määral koolivälised asutused. Kooliväline töö köidab ka neid, keda tavaline koolidistsipliin ohjes ei suuda hoida. Tegutsemine huviringis pakub lapsele võimaluse terve kooliaasta jooksul õpetajate toetusel ja innustusel ning isiklikul eeskujul ennast proovile panna, käia koormaval treeningul, tunnetada kollektiivi toetust ja pingutada ühise eesmärgi nimel.

Kui koolireformi elluviimisel kujuneb terves Tartus ühisrinne, meeldiv üksteisemõistmine mõttega «Kõik laste heaks, s. t. tulevase tartlase-tööinimese kasvatamiseks», mis lubab meil töötada mitte võimaluste piires, vaid vastavalt vajadustele, lähtudes partei ja valitsuse otsustest meie noorsoo kommunistlikul kasvatamisel, siis ei jää linna koolivälistes lasteasutustes ka tööedu tulemata.

Õppetund pioneeri- kuulsuse muuseumis

MALLE SALK,
Paide pioneerimaja direktor

Üldharidus- ja kutsekooli reformi põhisuundades on rõhutatud muuseumide tegevuse aktiveerimise vajalikkust. Püüan allpool tuua lugejani mõningaid kasvatustöö momente pioneerimaja pioneerikuulsuse toa kaudu.

«Rajooni pioneerinõukogu büroo otsusega avati 21. mail 1982. aastal pioneerimajas pioneerikuulsuse tuba.» Nii alustab järjekordset pioneerikoondust pioneerikuulsuse toas giid, Paide 3. keskkooli õpilane Eve Kendla. Seekord on muuseumi külalisteks vene õppekeelega Paide 2. keskkooli 5-a klassi õpilased.

Muuseumi juures tegutseb pioneeristaabi üks sektoritest — muuseumi nõukogu oma giididega. Nõukogu esimeheks on 2. keskkooli 8. klassi õpilane Ireen Vassiljeva. Kahe ja poole tegevusaasta vältel on meil käinud palju külalisi oma rajooni koolidest, pioneerimalevatest, teistestki rajoonidest. Palju kordi on toa materjale tutvustatud seminaridel ja teiste liiduvabariikide esindajatele (Läti, Leedu, Ukraina, Armeenia, Kasahhi jt.). Elevust on tekitanud Saksa Demokraatliku Vabariigi pioneeride külaskäigud. Sõprussidemed SDV Lübzi ja Güstrow' pioneerimajadega on pikemaajalised: tervitused, kirj vahetus, suveniiride vahetamine. Kohtumised eakaaslastega süvendavad veelgi internatsionalismitunnet. Giidid on püüdnud tutvustanud muuseumi materjalide kaudu nõukogude pioneeride tegevust, pioneeriorganisatsiooni ajalugu, oma rajooni, pioneerimaja.

Pioneerilaulu «Väike trummilööja» helide saatel istuvad lapsed vaikselt, pilgud suunatud esimesele stendile.

Aastaarv 1922. Esimeste pioneerirühmade loomine, esimesed ajalehe «Pionerskaja Pravda» numbrid, esimesed koondused... Nendest jutustab Sveta Panova. Tema ülesanne on tutvustada pioneeriorganisatsiooni algaastaid. Keskendumiseks ja tähelepanu koondamiseks on tunni lõpuks välja kuulutatud viktoriin nähtu-kuuldu kohta.

Aastad lähevad. Valusa lõhe pioneeritöösse, nõukogude inimeste ellu toovad Suure Isamaasõja aastad.

Üksik õis vaasis. Stendil vaprate pioneeride fotod. Neli nendest saanud Nõukogude Liidu kangelaseks. Üksik õis vaasis, nii nagu igakevadine üksik tulp pioneerist kangelase Juta Bondarovskaja hauli lisakus. Ireen Vassiljeva oma jutustusega kangelastest püüab kuulajale neid karme päevi lähemale tuua, tutvustada sõja-aastate pioneere. Nende aastate karmust rõhutab veel jutustus arteklastest. Kui meie pioneerikuulsuse tuba avati, oli esimene külaline ja autogrammi andja meie rajooni endine pioneer, esimesi eestlasest arteklasi, praegu-

ne rajooniajalehe toimetaja asetäitja Ethel Aesma. Sõja-aastad pikendasid äraolekut kodust 3,5 aastani. Ethel Aesma poolt muuseumile üleantud materjalidega tutvumine (fotod, kirjad kodustele, brošüürid) loob efektiivse peatselt 60-aastaseks saavast «Artekist». «Artekist», kus ühe sõna sees väljendub imeilmselt pioneerimaa, ainult tublide pioneeride foorum, suure nõukogude rahva ühtsuse ja internatsionalismitunne. Kui külastaja silmis peegeldub huvi ja on tekkinud küsimusedki, siis on ekskursioonijuht oma ülesande täitnud. Materjalide kogumine ja talletamine, lähitulevikus organiseeritav oma rajooni arteklaste kokkutulek peaks andma võimaluse seda ajajärku veel põhjalikumalt tutvustada.

Venekeelne tekst vaheldub eestikeelsega. Kuulajad muutuvad tähelepanelikumaks, kuid hästi jälgides on need jutustused arusaadavad. Koolis õpitakse eesti keelt 2 tundi nädalas, ka vaba aeg möödub paljudel koos eesti lastega ja siin, muuseumis tutvustatavast lõigust arusaamine on keelepraktikaks. Tutvustatav teema räägib meie rajooni pioneerimalevate nimikangelastest. Jana Nurmik vestleb pioneeridega: «Kas teate, et meie rajoonist pärinev kodusõjakangelane Johannes Raudmets juhtis 1920. aastal Krimmis Inseni diviisi ja vabastas Perekopi maakitsuse? Kelle malev kannab tema nime? Kas kõik tunnevad-teavad kommunistlike noori — kangelasi Zoja Kosmodemjanskajat ja Aleksandr Matrossovit?» Iga pioneerimalev tunneb oma kangelast, korraldatakse koondusi, miitinguid. Nüüd vesteldakse meie rajooni nimelistest pioneerimalevatest.

Raskem on olnud vestluste sisse põimida külastajate endi etteasteid. Sõna on rühmanõukogu esimehel. Ta räägib oma maleva nimikangelasest Zojast, sellast, kuidas Zoja sünnipäeva tähistatakse, räägib avalvest portree juures, lillekompositsioonide konkursist, traditsioonilistest kohtumistest Sargvere 8-kl. kooli Zoja Kosmodemjanskaja nimelise pioneerimalevaga, kirj vahetusest teiste sama nime kandvate pioneerimalevatega. Koolidest laekunud materjalide põhjal on muuseumi giidid valmistanud iga kangelase kohta kogumiku

Giid Heli Aun tutvustab vitriini «Võit 40», sõjaveteranide ankeete, kangelaslinnu ja aumärke. Pikemalt tutvutakse sõjaveteranide ankeetidega. Rajooni sõjaveteranide nõukogu eesotsas esimehe Eduard Aesmaga tutvus kogutud materjalidega. Valminud ankeedid on lähtelalus, nüüd tuleb ka mälestuste kogumine päevakorraks võtta. Järgneb jutustus endise Järvamaa esimestest komсомolisekrefaridest Arved Vildist ja Aleksander Pajustest, siis tulevad küsimused pioneerialoost, kodurajoonist, pioneerimalevast, nähtust-kuuldust. See on viktoriin. Kokkuvõtte teevad kohe ka tunni läbi viijad ja parimad saavad autasud.

Igakuuliste aktiivõppuste kõrval on muuseumi nõukogul plaanis käesoleva õppeaasta kevadel korraldada 3. klasside õpilastele, peatsetele pioneeridele, pioneerikuulsuse tunde.

Seejärel tutvustavad giidid värvikat ja väga mitmekesist väljapanekut. Need on kirjad, suveniirid ja kingitused sõpradelt. Muuseumi giidid ja RSK liikmed räägivad kirjasõpradest. Neid on 37 pioneerimajas ja koolis üle NSV Liidu. Kirjasõprade ringi hoolikalt kataloogitud kirjastis on sõprade kirjad, kaardid, õnnesoovid. Tihe kirjavahetus, mitmed korrespondentsvõistlused (joonistusvõistlus «Мы за мир», suveniiride konkurs, plakate konkurs «Дети против войны») on lähendanud eri rahvustest õpilasi. Kõige enam leitakse sõpru festivalidel ja foorumitel. Kõik hea algab sõprusest. Värsked muljed on möödunudkevadest rahvaste sõpruse klubide foorumist, kui kohale olid jõudnud NSVL 17 eri paiga klubide liikmed, neist kaugeimad Armeenia ja Kasahhi NSV-st. Meenutamaks sõprusüritusi on fotod rahvarõivasterikkast linnapildist, ekskursioonidest ja kontsertidest ettevõtetes, vastuvõttust komsomoli- ja parteitöötajate poolt, miitingust, poliitlaulude konkursist, solidaarsusloteriist. Väljapanekute seas on linik traditsioonilise soola-leivaga Harkovist, rahvarõivastes nukk Lätist, «Matrjonad» ja kangelaslinna Leningradi vaated, keraamilised kausid Leedust, sepised Ukraina kasakatest jne. Festivalimaterjalidest aukohal on läkitus eakaaslastele, alla kirjutatud osavõtnud RSK klubide presidendid: «Мир всему, пусть победит язык дружбы! Счастливое детство всем детям земли!».

Üldharidus- ja kutsekooli reformi põhisuundades on rõhutatud õpilaste kasvatamise tõhusdamist nõukogude patriotismi, sotsialistliku internatsionalismi ja NSV Liidu rahvaste vennaliku sõpruse vaimus. Konkreetsete ja emotsionaalsete ürituste korraldamisega suudame põhisuundades kavandatu ellu viia. Eri rahvusest laste koosveedetud aeg tekitab lugupidavat suhtumist üksteisesse ja suurendab vastastikust kaasabi sõprusürituste korraldamisel. Peatselt läheb teele karbik Eesti mullaga Ukrainasse, lilleseemned Kasahstani lillepeenrale «Sõpruslilled rahu heaks», suveniirid XII ülemaailmse noorsoo- ja üliõpilasfestivali külalistele, seame kokku delegatsioonide osa võtma sõprusfestivalidest, valmistume kevadiseks rahvaste sõpruse klubide foorumiks.

Kuidas materjalikogumikku muuseumis hoida, kuidas tutvustada külalistele, seda on juhendanud Paide Koduloomuuseum. Muuseumi ruumikus ja pidulikkus lubab organiseerida mitmeid ühiskondlik-poliitilisi üritusi. On vastu võetud uusi pioneere, antud soovitusi ÜLKNÕSse astumiseks, korraldatud pioneeriinstruktori eksameid, kohtumisõhtuid, pidulikke pioneeristaabi ja pioneerinõukogu büroo istungeid, pressikonverentse, seminare, pioneerikuulsuse tunde.

1984. aasta sügisel sisustati sõjaveteranide juhendamisel lahingukuulsuse tuba. Eestvedajaks nõukogu esimees Eduard Aesma. Pioneerikuulsus ja lahingukuulsus on üsna lähedased mõisted. Need kaks Paides olevat ühiskondlikku muuseumi teenivad üht eesmärki.

Haapsalu rajooni pioneeriajaloo lehekülgedelt

VIIIVE ETVERK, Haapsalu pioneerimaja metoodik

Kui alustasime ettevalmistusi V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Pioneeriorganisatsiooni 60. aastapäeva tähistamiseks, leidis grupp rajooni pioneeritöötajaid, et viimane aeg on hakata koondama rajooni pioneerorganisatsiooni ajaloo kohta käivat materjali. Tookord ei mõelnud me niivõrd esemete kogumisele, kuivõrd just sisulisele küljele, s. o. malevates ja rajoonis tehtule läbi aegade.

Rajooni pioneerorganisatsiooni nõukogu büroo võttis vastu otsuse pioneerimalevate kroonikate ülevaatuse kohta ja andis malevatele ülesande selgitada välja koolis töötanud vanempioneerijuhid ja malevanõukogu esimehed. Ülevaatus näitas, et mitmeski malevas ei ole kroonikat koostatud vastavalt esitatud nõuetele või pole seda tegema hakatudki. Aasta hiljem selgus sama koolikroonikate kohta. Vanempioneerijuhid osalise arvelevõtuga tuli toime 8 malevat. Rajooni pioneerorganisatsiooni ajaloo uurimise seisukohalt nimetatud allikatest saadud informatsioon ei rahuldanud mõtte algatajaid kuigivõrd. Tuli leida teisi teid, et tagada uurimistöö süsteemsus ja täpsus.

Kaks aastat tagasi moodustati Haapsalu pioneerimaja juurde kodu-uurijate ring allakirjutanu juhendamisel. Kaugemaks eesmärgiks seadsime rajooni pioneerorganisatsiooni ajaloo muuseumi sisustamise. Miks just kaugemaks? Tutvunud pioneerimajas säilinud materjalidega, selgus, et ainuüksi fotode dateerimine ja nendel kujutatud isikute ning sündmuste kindlakstegemine on tohutu töö, muust rääkimata. Aga kui juba muuseum, siis peavad olema ka fondid.

Meil olid olemas kaheksas koolis töötanud vanempioneerijuhide nimed, aga ühe pioneerimaleva töö edukus sõltub väga palju just juhist. Leidsime, et tulevase muuseumi kaalukaim eksponaat peaks olema nende inimeste nimekiri, kes läbi aegade on töötanud praeguse Haapsalu rajooni koolides. Väga vajalikuna tundus taolise töö koostamine veel sellepärast, et praeguse 17 pioneerimaleva asemel oli neid rajoonis kunagi 51. Koolivõrgu mitmekordsete reorganiseerimiste tulemusena olid kadunud koolide vanempioneerijuhid praktiliselt unustatud. Ajaloo seisukohalt ei saa me sellega leppida. Meie uurimistöö tegi lihtsaks asjaolu, et kokkuleppel rajooni arhiiviga hoitakse haridusosakonna juhatajate käskkirju ja õpetajate isiklike toimikuid rajooni haridusosakonna arhiivis, kust me neid kergema vaevaga kasutada saime.

Ringi liikmed (4. ja 5. klassi õpilased) uurisid läbi kõik olemasolevad kaadrialased käskkirjad alates 1944. aasta oktoobrist kuni 1982. aasta maini. Leitud vanempioneerijuhtide nimed kanti tabelitesse olemasolevate andmete järgi: perekonna-, ees- ja isanimi, kool, tööle võtmise ja töölt vabastamise aeg. Juhul kui käskkirjadest selgus veel midagi huvitavat või seda isikut puudutavat, kanti see märkuste jaotisse. Tuleb ausalt tunnistada, et nii noortele õpilastele säärane töö esialgu eriti lõbus ei ole. Vaheldust pakkus töö vimplite, embleemide, märkide sorteerimisel, nende eksponeerimiseks ettevalmistamisel, ekskursioonidel käimine.

Mida rohkem nimesid kogunes, seda hasartsemalt töö kulges. Kui lõpuks nimekirjade kokkupanemiseni ja kooliti väljakirjutamiseni jõudisime, olid rahul lapsed ja juhendaja. Nimekirjad näitasid väga suuri erinevusi. Mõnes koolis oli see üsna pikk, teises ainult paar nime. Sellest lähtuvalt tegime kindlaks rajooni arhiivist saadud materjalide alusel tegeliku koolivõrgu aastate kaupa. Et osa koole praeguse rajooni territooriumil kuulus vahepeal Lihula, Märjamaa ja Harju rajooni, mille kohta meil andmed puudusid, siis jäi veel lünki, mida kunagi loodame täita.

Et iga nime taga seisvast inimesest midagi enam teada, võtsime järgmise etapina uurimise alla pedagoogide kaadri isiklikud toimikud. Neist kirjutasime välja ankeetandmed, elulood, iseloomustused.

Töö käigus selgitasime välja 337 vanempioneerijuhi nimed. Üllatavalt vähe leidsime neid vanempioneerijuhte, kelle staaž on kolm ja enam aastat — 71 inimest. Huvitav avastus oli meile seegi, et just praegused rajooni pioneeritöötajad Helve Viilmaa, Tiia Tamm, Sirja Lints, Viive Palmits, Rita Tammela ja allkirjutanu kuuluvad staažikamate hulka. 337 vanempioneerijuhi hulgas on olnud ainult 42 noormeest, sealjuures sõjajärgsetel aastatel oli noormeeste osakaal tunduvalt suurem. Viimati töötas noormees rajoonis vanempioneerijuhina 1972/73. õppeaastal. Osaliselt suutsime selgeks teha sellegi, kus ja kellena töötavad meie kunagised vanempioneerijuhid praegu. Paljudest on saanud õpetajad, koolijuhid, lasteaednikud, komsomolija parteitöötajad, nende hulgas on kaubandus- ja põllumajandustöötajaid, vähemalt üks rahva-kohtunik, ajakirjanikke jt.

Edaspidi loodame täiendavat materjali vanempioneerijuhtide kohta saada kohtumistelt endiste pioneeritöötajatega ning koolide pioneerimalevate ajaloo uurijatelt.

Esimesed meile suhteliselt kergesti kättesaadavad allikad on läbi uuritud. Töö jätkub järgmistega. Käesoleval õppeaastal uurib iga ringi liige üht rajooni ajalehe «Tööraha Lipp» aastakäiku ja koostab uurimistöo teemal «Rajooni pioneerorganisatsiooni tegevuse kajastamine rajooni ajalehe veergudel». Kaks ringi liiget proovivad kokku seada uurimistööd rajooni pioneeride kokkutulekutest ning osavõtu kohta ülevabariigilistest kokkutulekutest. See on juba tunduvalt raskem, sest omal ajal ei ole osatud

säilitada nende ürituste algmaterjale ja see, mis olemas, on äärmiselt lünklik, kohati lausa pealiskaudne. Ka malevate ja koolide kroonikates on sageli mõõda mindud pioneeride kokkutulekutest, seal saavutatust ning osavõtjatest. Üks põhjusi võib olla seegi, et kokkutulekud toimuvad suvel, mille kohta sügisel unustati teha kroonikasse märke. Ka pioneerimalevate päevikud jooksva aasta kohta ei kajasta väga sageli suvist tööd. Igast kokkutulekust ei ole kirjutatud ka rajooni ajalehes.

Paralleelselt pioneerimaja kodu-uurijate ringi liikmete uurimistööga selgitavad pioneerimalevad sellel õppeaastal välja oma kooli kunagisi arteklasi ning koostavad nende kohta lühikesi iseloomustusi. Selle ülesande andis malevatele rajooni pioneeristaap.

Samal ajal uurimistööga käib ka olemasoleva materjali (ülerajoonilised üritused, rajooni pleenumite materjalid, tööplaanid, fotod jne.) süstematiseerimine, arvelevõtt ning eksponeerimiseks ettevalmistamine.

Rajooni pioneerorganisatsiooni ajaloo uurimine (nagu iga teinegi ajaloo uurimise valdkond) nõuab tõsiselt jõupingutusi, kohati koguni enastalgavust mitte ainult tööd tegevate õpilastelt, vaid ka tööd juhendavate täiskasvanutelt. Ainuüksi mitmesugustest allikatest kogutud informatsiooni trükkimine vajaks eraldi masinakirjutaja ametikohta. Praegu tuleb kogu töö teha juhendajal lihtsalt kohusetundest.

Töö läbi oleme selgusele jõudnud, et vähemalt esialgu ei ürita me kokku seada tervet rajooni pioneerorganisatsiooni kroonikat, vaid koostame uurimistööd kindla temaatika järgi. Praeguste plaanide kohaselt tuleks meie rajooni tingimustes koostada uurimistööd järgmise temaatikaga: «Traditsioonilised üritused rajoonis», millesse peaks koonduma rahvaste sõpruse peod, pioneeriistruktorite võistlused, nimeliste malevate ja rühmade kokkutulekud, ülerajoonilised pioneerikoondused ja -paraadid, «Oktoobrilaste peod», «Rajooni pioneerorganisatsiooni nõukogu esimehed», «Arteklased», «Pioneerisüvi», «Malevad eesrindlased», «Rajooni pioneerorganisatsiooni statistika läbi aegade» jne.

Omaette uurimisvaldkond on veel pioneerirühmade tegevus aastail 1940—1941, tollased pioneerid ja vanempioneerijuhid.

Iga pioneerimaleva ajalugu peab jääma muudugi malevasse, rajooni muuseumis säilitama materjali malevate kohta ajalehtede väljalõigetena 1978. aastast, varasema perioodi kohta kas väljakirjutustena kroonikatest või ajakirjandusest.

Kui kõik läheb nii, nagu plaanitud, siis avame rajooni pioneerorganisatsiooni ajaloo muuseumi Haapsalu pioneerimajas Eesti NSV pioneerorganisatsiooni 45. aastapäevaks.

KOOLIEELNE KASVATUS

Talvemängud

RUTT REINASTE,
Tõrva sovhoosi lastepäevakodu
juhataja

Liikumine värskes õhus karastab ja tugevdab laste tervist. Ka talvel on neil vaja viibida väljas vähemalt 3—4 tundi päevas, kuid peame jälgima, et lapsed oleksid riietatud küllalt soojalt, sealjuures kergelt ja mugavalt, nii et riietus ei takistaks liigutusi. Seda on vaja selgitada lastevanematele, sest mõnigi neist tahab last ülearu soojalt riietada. Tegevused õues peavad pakkuma lastele huvi.

Talvisteks tegevusteks oleme muretsenud kelke, suuski, lumelabidaid, luudasid jm. Mänguväljaku kujundame talvel lumeskulptuuride, värvilise jää ja väikeste kuuskedega. Pärast nääripidu oleme alati viinud kuused õue, kus neid saab edaspidi mängudes kasutada. Oleme püüdnud õuesviibimist korraldada nii, et lastele jääks aega mängida ja töötada. Lumerikkal talvel oleme püüdnud voolida mitmesuguseid lumeskulptuure. Kogemused on näidanud, et lumekujudega õuealal leiavad lapsed huvitavamaid mänguideid. Oma tööd osatakse hoida ja hinnata.

Laste üks armastatumaid tegevusi talvel on kelgutamine. Kehalise kasvatus eesmärgil kelgutamise võib jaotada mäe- ja lauskaasõiduks. Mõlemal neil on oma tehnika, mis lubab korraldada mängu ja võistlusi. Nende tehnikate põhjalik omandamine ei ole muidugi lasteaiaste ülesanne. Meie lapsed õpivad kõige lihtsamaid võtteid, et kelke juhtida.

Kelgutamine on lastele jõukohane haarav

emotsionaalne tegevus, mis arendab neid kehaliselt, annab palju positiivseid emotsioone, ei nõua suuri ainelisi kulutusi — kelgud on odavad ja kõikjal kauplustes müügil. Kelgutamiseks sobiva künka leiab igal pool, sõita saab mitmesugustes lumeoludes (vähe lund, siledaks ja kõvaks sõidetud lumi, sula lumi). Kelgusõit võimaldab üheaegselt tegevust paljudele lastele.

Suur tervistav väärtus on mäkketõusul ja kelgu vedamisel, lükkamisel ning tõukamisel lauskmaal. See soodustab õige rühi kujunemist, arendab hingamis- ja vereringeorganeid, tõstab ainevahetust. Kelgutamine karastab organismi, avaldab soodsat mõju närvisüsteemile, rahuldab laste liikumisvajadust. Kelgutamine arendab julgust (mäesõit), otsustavust, organiseeritust, teadlikku liikluskultuuri, kollektiivsust.

Kelgutamiseks vajame loodusliku või kunstliku künka nõlva. Meie lastepäevakodu asub väikelinnas, mille vahetus läheduses on olemas kena looduslik künkas. Noorematele lastele valmistasime kunstliku künka lastepäevakodu õuealale. Lumerohkel talvel oleme palunud mõnda lapsevanemat lükata buldooseriga lumi kokku ning nii oleme sellest kasvatajate, laste ja pioneeride abiga liumäe kujundanud. Loodusliku künka nõlva kontrollivad kasvatajad enne külmade tulekut üle, et seal ei oleks kände ega kive, mis lapsi kelgutamisel ohustaksid.

Kasutame nii «Salvo» plastmasskelkusi kui ka metalljalastega kelkusi. Viimased sobivad sõiduks kõval lumel. «Salvo» kelguga saab edukalt laskuda ka kinnitampimata lumega nõlvadest. «Salvo» kelgu ümberminek on peaaegu võimatu, sest laps istub madalal (ainult mõni sentimeeter lumepinnast kõrgemal). Nimetatud kelgutüübil on omad puudused: plastmass muutub külmaga rabedaks, jalased kuluvad küllaltki kiiresti. Oleme jälginud, et laps ei istuks kelgul liiga kaua (näiteks lauskaasõidul), sest ta võib külmetuda, on ju kelgu põhi otse vastu lund.

Sõimerühmast alates on kasvatajad tutvustanud lastele lauskaasõidu tehnikat, mis on küll äärmiselt lihtne, kuid pisikestel lastel nõuab siiski harjutamist. Alustame tühja kelgu vedamisega, s. o. kelgu tõmbamine enda järel veorihmast. Aiarühmas õpime juba kaaslaste vedamist kahekesi ja kaaslaste vedamist üksi. Teine sõiduvõtte, mida õpetame, on lükkamine. Lükkamisviise on kolm. Tühja kelgu lükkamine lumel, toetudes kelgu isteliistudele, kelgul istuva kaaslaste lükkamine kahekesi õlgadest või isteliistudest hoides. Õlgadest lükkamisel toetab kelgul istuja kätega põlvedele või isteliistudele. Kolmas lükkamisviis on kelgul istuva kaaslaste lükkamine üksi õlgadest või isteliistudest.

Õpetanud oleme ka kelgu tõukamist ühe jalaga toengpõlvituses. Teise jalaga tõugatakse kelku kõrvalt nagu tõukeratast. Kätega hoitakse kelgu isteliistudest või juhtrihmast.

Laskumistest oleme õpetanud otselaskumist.

Pärast starti haarab laps mõlema käega veorihmast või enda tagant isteliistudest. Jalad asetsevad veidi kõverdatult kelgu servadel («Salvo» kelk) või isteliistude kõrval ees (metalljalastega kelk). Mängudest on kasvatajad õpetanud nii rahva- kui ka teisi mängu, millest siin mõned näited.

Võidukelgutamine.

Ettevalmistus mänguks. Mängijad rivistatakse ühte viirgu ühise stardijoone taha. Kelgud asuvad mängijate selja taga. Veorihmad on mängijate käes. Vahemaa 1 meeter. Stardist 30—50 meetri kaugusel tähistatakse finišijoone.

Mäng. Mängu algussignaali järel jooksevad mängijad kelkusid vedades finišijoone suunas. Kes esimesena ületab finišijoone, on võitja ja saab ühe punkti. Mängu võidab kõige rohkem punkte kogunud mängija.

Reeglid: 1. Kaasmängijate tõukamine jooksu ajal on keelatud. 2. Jooksul kelgu mahajätmine on keelatud. 3. Reeglite rikkumine annab süüdlasele kaotuse. 4. Mängu võib korrata mitu korda.

Variandid: 1. Võidukelgutamine paarides. Sama mis põhivariant, kuid paariline istub kelgul. Kordamisel vahetavad kaaslased kohad. 2. Võidulükkamine. Mängijad lükkavad kelku enda ees, hoides pidevalt isteliistudest. Pärast hoovõttu on lubatud kelgule hüpata, kuid edasine tõukamine on keelatud.

Tõukekelgutamine. Mängija on kelgul toengpõlvituses ja tõukab kelku kõrvalt ühe jalaga. Sõidul on jalavahetus lubatud (või keelatud). Viimasel juhul tõugatakse kelku mängu kordamisel teise jalaga.

Vähkide võidusõit. Mängijad istuvad kelgul toengistes seljaga sõidu suunas. Kelgu tõugatakse tagant jalgadega.

Joonteatekelgutamine. Mängijad veavad (lükkavad, tõukavad) kelke järjekorras ümber tähise. Järgmine mängija võib ületada stardijoone alles siis, kui tema ees seisnud mängija on ülesande täitmiselt tagasi, olles puudutanud järgmise mängija ettesirutatud kätt (kui igal võistkonnal on kelke rohkem kui üks) või üle andnud kelgu veorihma. Võidab võistkond, kelle viimane mängija ülesande täitmiselt naasmisel ületab esimesena stardijoone.

Joonteatekelgutamine lipukestega. Tingimused on samad mis eelmiselgi, kuid ühed mängijad panevad oma võistkonna tähise juurde maha lipukese, teised toovad need sealt jälle ära jne. Ümber tähise ei sõideta. Variante võib veel teisigi juurde mõelda. Näiteks pendelteatekelgutamine jne.

Mänge mäel.

Haara lint. Kahele poole laskumiserada on pistetud lumme lindid. Laskumise ajal püüab iga võistleja haarata lindikesi. Võidab see, kellel õnnestus rohkem linte haarata.

Sõit distantsi pikkusele. Mäe alla märgitakse finišijoon. See tähistatakse lipukestega. Jälgitakse võistlejate sõitu. Kes sõidab joonest kaugemale, need saavad endale ühe lipukese.

Mäest allaliuglemiseks võib anda lastele ka vineerist aluseid.

Teine huvitav tegevus on suusatamine. Suurepäraseid elamusi pakub suuskadel liuglemine lumises pargis. Suusatamine mõjub tugevdavalt muskulatuurile ning karastavalt ülemistele hingamisteedele (esineb ju ülemiste hingamisteede haigusi lastel väga sageli). Pealegi on lastel koolis palju kergem, kui nad on juba lasteaias õppinud suusatamise aluseid. Oleme selgitanud lastevanematele suusatamise vajalikkust ja nad on suhtunud sellesse mõistvalt. Lastel peab olema võimalus ka kodus suusatada. Stendile oleme välja pannud artikleid suusatama õpetamisest, samuti fotosid suuskadel lastest. Suusatama õppimine valmistab lastele palju nalja. Eelkõige õpetame last suuskadel seisma, s. t. suusaninasid paralleelselt hoidma. Edasi tuleb õppida suuskadel käimist. Algul me ei ole keppe kasutanud. Kui aga lapsed juba oskavad libistada, liigutada käsi ja jalgu vastavas taktis, leida õige rütmi, siis oleme andnud kätte ka suusakepid. Suusatama õppimisel on kukkumine vältimatu, seepärast tuleb lapsi õpetada kukkuma küljele, mitte ettepoole ega selili. Oleme õpetanud neile ka väikestest kungastest laskumist ilma keppideta, et nad õpiksid paremini kehahoidu ja suuskadega tüürimist, kükkasendis allalaskumist. Kõrvuti laskumisega tuleb õpetada ka märke ronimist. Kes lastest on sellised võtted juba omandanud, sellel lubatakse ka keppidega künkast laskuda.

Sõnalise seletuse kõrval tuleb lastele suusatamist ette näidata. Kiirust me pole lastelt suusatamisel nõudnud. Tähtis on raja korrasolek. Laskumiseks sobivad laugjad künkad ja neid meil on. Suusatamise kestus on lapsed vanusest, tema kehalisest arengust, ilmast ja suusaraja seisukorrast. Üle 35—40 minuti me korraga suusanud ei ole (vanema rühmaga), vahepeal on siis ka puhatud. Puhatakse suuskadel seistes, jalad veidi laiade sirutatud. Enne suuskade kuuri asetamist tuleb need korralikult puhastada lumest ja lapi-ga kuivatada.

Suusamängudest on kasvatajad kasutanud järgmisi.

Libisemise võistlus.

Ettevalmistus mänguks. Mängijad jaotatakse 5—8-liikmelisteks võrdarvulisteks võistkondadeks ja rivistatakse eraldi kolonnisse ühise stardijoone taha. Iga võistkond sõidab sisse 30—50 m raja. Mängitakse lausmaal.

Mäng. Algussignaali järel sooritavad kõikide võistkondade esimesed mängijad keppideta sõidu 5 sammu ulatuses mööda suusarada ja libisevad edasi, kuni jäävad seisma. Saapanina juurde pannakse püsti tähis (suusakepp vms.). Nüüd stardivad tähiste juurest ühise signaali järel järgmised mängijad jne. Võidab võistkond, kelle viimane mängija jäi stardijoonest kõige kaugemale seisma.

Reegel. «Varastanud» võistkonda võitjaks ei loeta. Pärast viiendat suusasammu toimuva libisemise ajal ei tohi mängijad sooritada enam ühtegi lisaliigutust, mis soodustaks edasiliikumist. Süüdlase võistkond langetab võistlusest välja.

Sajajalgsed.

Ettevalmistus mänguks. Osavõtjaid võib olla kuni 30. Mängijad jaotatakse 2—3 võrdarvuliseks võistkonnaks ja rivistatakse suuskadel ühise stardijoone taha eraldi kolonnideks ühekaupa. Kolonnides seisvad mängijad ühendavad kõik suusakepid üheks pikaks «kõieks» ja hoiavad sellest parema (vasaku) käega kinni. Stardijoonest 60—100 m kaugusel tähistatakse lipukestega finišijoon.

Mäng. Pärast stardikäsklust hakkavad «sajajalgsed» liikuma finiši poole mööda sisseaetud (või ajamata) rada. Võidab see, kelle viimane mängija esimesena ületab finišijoon. Võib korraldada mitu sõitu. Sõidu võitmise eest saab võistkond punkti. Üldvõidu saab rohkem punkte kogunud võistkond.

Reegel. Kui «kõis» sõidu ajal katkeb, tuleb see parandada ja seejärel võib võistkond suusatamist jätkata. Vastasel korral sõit tühistatakse.

Saagi korjamine.

Ettevalmistus mänguks. Osavõtjaid võib olla kuni 30. Mängijaid jaotatakse 2—3 võrdarvuliseks võistkonnaks. Mängitakse enne mängu algust mängujuhi teatatud maastikuosal. Sinna on enne mängu algust laiali asetatud mitmevärvilisi lipukesti. Kõikidele võistkondadele on eri värvusega lipukesti võrdne arv. **Mäng.** Pärast algussignaali suusatavad mängijad mängualale ja püüavad üles korjata ning kaasa tuua kõik oma võistkonna värvusega lipud (8—15 tk.). Võidab see võistkond, kes tuleb sellega esimesena toime ja saabub siis täies koosseisus lähtekohta tagasi.

Võib mängida ka aja peale. Siis võidab võistkond, kes mänguaja lõpuks on toonud lähtekohta rohkem oma võistkonna lippe.

Reegel. Vastasvõistkonna lipukeste peitmine on keelatud.

Kui lastele jäävad suusatamisest algusest peale meeldivad elamused, püsib soov suusatada kuni kõrge vanuseni. Ei ole tõesti talvel toredamat ja tervisele kasulikumat vaba aja veetmise moodust kui suusatamine. Lumerohkel talvel ei ole metsas võimalik jalutada. Suuskadel võime aga vabalt liikuda puude vahel ja vaadata, millised on suvised mängupaigad. Pingid on pargis nagu künkad lumega kaetud. Puud on vaevast tuntavad. Need on suurepärased muljed, mis aitavad laste sise maailma rikastada. Metsas on alati näha mitmesuguste loomadega jälgi, mida on tore mõistatada. Lapsed teevad ka ise jälgi värskete lumele. Katsume astuda täpselt eelkäija jälgedesse. Mõnikord joostakse pikas reas jalga ning jäljed reedavad, kui keegi on kõrvale astunud.

Lihtsaid ja huvitavaid liikumisi võib kor-

raldada ka õues. Näiteks pakub lastele suurt lõbu hüpata, jalad koos, ühest jäljest teise. Mida sügavam on lumi, seda rohkem peavad lapsed pingutama ja seda raskem on tasakaalu hoida. Lõbu on sealjuures palju. Kõik sellised harjutused mõjuvad organismi tugevalt. Põnev on hüpelda ringis ümber lipukeste, ilma neid maha ajamata, või joosta kahekesi ümber lipu, kusjuures sisemine jooksja peab hästi juhtima, et väljaspool jooksja sammu peaks.

Kepikestega lumele joonistamine on samuti väga põnev ja uudne tegevus. Kasvataja korraldab isegi võistluse, kes teeb kõige huvitava kujud. Pikaks ajaks selle tegevuse juurde lapsi ei saa jätta, sest paigal seistes võivad neil jalad külmetama hakata.

Lisaks mängudele töötavad lapsed jõudumööda õueala korrastamisel. Ühe osa teest maja ümber oleme jätnud täiesti vanema rühma korras hoida, et kasvaks vastutustunne tehtud töö suhtes.

Veel üks lapsi haarav tegevus talvel on **uisutamine**. Kahjuks ei ole meie lasteasutusel sobivat liuvälja kohta ja nii on see spordiala jäänud viljelemata.

Huvitavat tegevust pakub talvel **lumete**. Lumete külgedele ehitatakse lumevallid. Lumete laiuks peaks olema vähemalt 1 m. Lumevalle oleme ehitanud sula ilmaga laste poolt veeretatud pallidest ja vahed täitnud lumega. Võib aga ka lumelabidatega lund kokku ajada. Selles töös on lapsed alati virgitud abilised. Vallide kõrguseks sobib kuni 0,5 m ja laiuseks kuni 0,3 m. Lumevallidel saavad lapsed ühes suunas liikuda ja see pakub neile palju lõbu. Lumetele aga kelgutatakse ja joostakse.

Oleme rajanud jääteid keskmise ja vanema rühma lastele. Keskmise rühma lastele võib jäätee ehitada pikkusega 1 m, laiusega 0,25—0,30 m, vanema rühma lastele 1,5 m pikk ja 0,3—0,4 m lai. Tee algab lumise hoovõturalaga (pikkus 1—1,5 m), millele järgneb 1,5 m pikkune jäätee. Nii vaheldub jäätee lumeteega. Kui ehitada jääteid mitu, saab neid kasutada korraga suurem rühm lapsi. Üleliigne lumi tuleb teelt eemaldada. Jääteed kastetakse veega nii kaua, kuni kujuneb tugev jääkoorik. Jääteed kasutatakse liulaskmiseks ja mängudeks. Hoogu võtavad lapsed lumiselt teosalt. Tuleb jälgida, et kokkupõrgete vältimiseks laseksid lapsed liugu ühes suunas.

Peamiselt on nüüd juttu olnud vanema rühma laste tegevusest. Kaks korda päevas viibivad meil õues ka noorema rühma lapsed. Jõudumööda käivad nad jalutuskäikudel ning kelgutamas. Nad võtavad osa ka eakohastest mängudest, teevad koos vanemate lastega sulalumest kujusid.

Ühised õuesviibimised arendavad kollektiivsust ja liidavad lapsed ühtseks sõbralikuks pereks, kus kõik tunnetavad oma võimekust sportmängudes edasi arenda. Lapsed tunnevad uhkust selle üle, sealjuures paraneb nende

enesetunne, eriti neil, kellel alguses on olnud raskusi.

Talispordimängud on ühtlasi ettevalmistus spordipeole, mille oleme korraldanud vastlapäeval. See on oodatud päev, sest lisaks spordimängudele ning liulaskmisele kuulub üllatusena siia ka reesõit hobusega kuljuste helinal. Sõidust tulijaid ootavad kuum tee ning vastlakuklid. Ohtul aga toimub peoliste autasustamine. Kui on õnnestunud saada seajalgu, oleme neid pakkunud vastlapäeval kas herneste või ubadega.

Arvan, et meie tänapäeva maailmas on vaja püüda anda lastele võimalikult rohkem elamusi, mis mõjutaksid mitte ainult kehalist arengut, vaid puudutaksid inimhinge õrnemaid keeli, sisendaksid armastust ning õrnust elava looduse ja selle kaudu oma kaasinimeste vastu.

Veel tahan mainida üht talvist elamusrikast sündmust. Uuel aastal pärast nääripidu on kasvatajad korraldanud lastega jalutuskäigu metsa. Kaasa on võetud küünlad koos alustega ning metsloomadele toitu. Varem kasvatajate poolt väljavalitud kenas kohas asetatakse küünlad ühele väikesele kuusele ja süüdatakse. Lapsed laulavad mõne nääri laulu ja loevad luuletusi («Metsa nääripidu» või «Nääripidu metsas»). See on nääripuu korraldamine oma metsasõpradele. Jalutuskäigust võtab osa ka muusikakasvataja. Näärikingitusteks on kaasa võetud toidumoon, mis asetatakse söime. Lastele on selline jalutuskäik pikaks ajaks meelde jääv, sest kujutluses püsib see, kuidas jänku piilus põõsa tagant ning oravapoiss kuulas puu otsas, kõrvad kikkis, meie ilusaid laule ning kuidas loomad pärast laste lahkumist tulevad ümber kuuse tantsima ja söime juurde kingitusi maitsma.

Usun, et igas lasteasutuses on omad traditsioonid ja ettevõtmised, millega sisustada ja muuta huvitavaks meie põhjapoolkera külma, kuid siiski ilusat ja omapärast talve. Jääb ainult soovida, et meil, kasvatajatel, jätkuks tahtmist ja vaimuerksust sportlike mängude kaudu säilitada pikkadeks aastateks nooruslik reipus, et hoida endas hõõgvel headuse ja südamlikkuse säde ning püüda anda see edasi oma väikestele hoolealustele. Usun, et kui me seda suudame, siis küll inimene inimestes otsa ei saa!

Kasutatud mängude kirjeldused: Endel Isop «Kelgutamine lastele», Endel Isop ja Aita Ventsel «Algklasside kehalise kasvatuse metoodika», ajakiri «Neue Erziehung im Kindergarten».

AJALOO LEHEKÜLGEDELT

Eeldused talurahvakoolide asutamiseks ja B. G. Forseliuse tegevus*

HELMUT PIIRIMÄE,
TRÜ professor, ajaloodoktor,
Upsala ülikooli audoktor

Eelduste kujunemine Liivi- ja Eestimaa

Koolide asutamise vajalikkus on Baltimail olnud kõne all paralleelselt kooolilude korraldamisega Rootsis. Kuid kõik jutud koolidest 16. saj. lõpul ja 17. sajandi algul ei puudutanud tegelikult talurahvakooli. Kui näiteks 1582. a. seati Eestimaa kirikupastoriks D. Dübberch, kuulus tema kohustuste hulka manitseda lastevanemaid, et nad oma lapsi virgalt kooli saadaksid,¹ kuid ilmselt ei käi see talurahva kohta. Kästakse hoopis küsida, kas talurahva seas ei ole andekaid poisse Tallinna Toomkooli või Haapsalu linnakooli saatmiseks. Mitmesugustes koolides, mis tegutsesid linnades, õppis ka eestlasi.

Nii nagu Rootsis, pandi ka Liivimaa rahva õpetamisel esialgu lootusi sellele, et probleem on lahendatav köstrite ametisse võtmisega. Liivimaa Rüütelkonna Konvent tegi 1645. aastal otsuse, et köstri palgaks annab iga mõis ühe vaka ja iga talupoeg ühe külimitu vilja. 1650. aastal tegi Liivimaa Ülemkonsistoorium Liivimaa maapäevale ettepaneku, et iga kiriku juures olgu oma köster, kes oskab nii talupoegade kui ka saksa keelt. Kogu asi takerdus aga eelkõige selle taha, et ei olnud leida mehi, kellel oleks olnud köstriameti jaoks piisavalt haridust ja kes lisaks sellele oleksid osanud ka maarahva keelt. 1680. aastal Liivimaa Eesti osas ametis olnud 11 köstrist oskas 8 meest lugeda ja kirjutada, üks mees ka arvutada, kaks oskasid «natuke lugeda» ja ainult Maarja koguduse Soomest pärit köstri kohta anti hinnang, et ta on võimeline kooli pidama.

* Vt. ka H. Piirimäe artiklit NK nr. 12, 1984.
¹ R. W i n k l e r. Der ehstländische Landesvisi-
tator David Dübberch und seine Zeit. Reval,
1909, S. 7.

Vahetult B. G. Forseliuse Tartu koolitegevusele eelnenu 1683. a. leidus Liivimaa Eesti osas kõigest 6 lugeda oskavat kõstrit. Sama probleem kerkis kohe ka Eestimaa, kus provintsi sinod 1655. a. valis Liivimaaga võrreldes veelgi radikaalsema tee: igasse kihelkonda otsustati ametisse võtta koolmeister.² Nii kujunes eesti keelt oskavate ja laste õpetamiseks võimeliste kõstrite või koolmeistrite ettevalmistamine võtme probleemiks. Vastava kooli järele oli tekkinud ühiskondlik tellimus.

Heade kavatsuste elluviimist rahva õpetamisel takistasid otseselt sõjad, mida suurriigiks tõusnud Rootsi pidas oma naabritega valitsemise eest Läänemeres. Sõdade periood 1650. aastate teisest poolest (Rootsi-Poola sõda 1655—1660, Vene-Rootsi sõda 1656—1661, Rootsi-Taani sõjad 1657—1658 ja 1658—1660) ei jätnud mingeid võimalusi tegelda riigimeeste arvates nii kõrvaliste asjadega, nagu seda oli talurahva haridus, seda enam, et ka Liivi- ja Eestimaa jäid sõjatallamaaks.

Eesti rahvakooli mõtte tõstis esimesena päevakorrales Johannes Gezelius. Riigivõimude ülesandel koostas ta 1668. a. Liivimaa kirikuseaduse projekti,³ milles kõrvuti akadeemia ja triviaalkooli käsitlusega on eraldi peatükk «Paedagogiis». Võib oletada, et tal oli mõttes midagi analoogilist hiljem Turus trükikutega. Kõige olulisem on J. Gezeliusel mõte, et igas kihelkonnas tuleb asutada kool.

1670. aastad osutusid aga jälle äärmiselt ebasoodsateks, sest Rootsi riik oli järjekordselt sukelunud sõdadesse, seekord Brandenburgi suurürstiriigi ja Taaniga. Sõda mõjus äärmiselt ruineerivalt riigi finantsidele. Rahapuudusel katkesid ka ehitustööd, mida tehti Tartu ülikooli taasavamiseks.

Ometi võib öelda, et B. G. Forseliuse aktiivsele koolitegevusele eelnenu aastakümnete jooksul valmisid eeldused, millele rahvakoolide asutamine sajandi viimastel aastakümnetel oleks olnud vaevalt mõeldav.

Nende eelduste hulka kuulub kohapealsete trükikodade asutamine. Baltimaade esimene trükikoda rajati Riias küll 1588. a., kuid 16. sajandi lõpul — 17. sajandi algul trükiti eestikeelsed raamatud siiski Vilniuses ja Braunsbergis. Oma aja nõudeid rahuldav trükitegevus algas pärast

seda, kui 1631. aastal oli käiku läinud Tartu ülikooli ja 1634. aastal Tallinna gümnaasiumi trükikoda.⁴ Tähtsaimaks trükikojaks lõuna-eestimurdeliste raamatute jaoks oli aga 1675. aastal kuninga privileegi alusel asutatud J. Fischeri eratrükikoda.⁵ Tekkis eestikeelne trükisõna, milles kesksel kohal oli H. Stahlil «Kodu- ja käsiraamat» (1632—41, tr. 1655—1656). Tolle aja koolis kohustuslik kirikulaulu õppimine ei oleks olnud mõeldav, ilma et oleks olnud kasutusel «Uus eesti lauluraamat» (1656). Oli alanud piibli tõlkimine eesti keelde ja ilmunud aabitsaid. Olid koostatud Stahlil, J. Gutsloffil ja E. Schomeruse eesti keele õpikud.⁶ Eestikeelse juhuluule eksootikasse kalduv viljelemine kõneleb huvist mõisnikest põlitud maarahva vastu. Tõsi küll, eesti kirjakeel oli veel puudulik ning teda pigistas vägivaldselt saksa keele grammatika, mistõttu see osutus vastuvõtmatuks hästi keelt valdavale B. G. Forseliusele. Ometi ei tulnud tal alustada tühjalt kohalt ja mingisugune emakeelne lugemisvara oli olemas ka enne tema koostatud aabitsa ilmumist.

Uus situatsioon

majanduslikus ja poliitilises elus kujunes välja 1680. aastate algul. Pärast 1679. aastal sõlmitud rahu algas majanduslik elavnemine. Vahendaja roll Ida ja Lääne vahel suurendas oluliselt meie sadamalinnade kaubakäivet. 1680. aastal kehtestas Karl XI absolutistliku valitsemisviisi. Seoses sellega vähenes aadli mõju ning vähegi tähtsais asjus oli otsustav sõna kuningal ja ta ametnikel. Rootsis algas 1680. aastal juba suur reduktatsioon — maade tagasivõtmine riigile.

Liivimaal tõi reduktatsioon kaasa suure konflikti kohaliku aadli ja kuningavõimu vahel. Murdmaks Liivimaa aadli vastupanu, määras Karl XI 1686. aastal Liivimaa kuberneriks, järgmisel aastal aga kindralkuberneriks Jakob Johan Hastferi. Viimase positiivsest suhtumisest olenes väga suurel määral lahenduste otsimine rahvakooli probleemidele. Ei ole kahtlust, et talurahva laste kooliskäimise suhtes kindlalt vastasrinnas oleva baltisaksa aadli mõju nõrgendamine oli soodustav faktor rahvakoolide võrgu loomisel.

Abilised ja toetajad

Oma innukas koolitegevuses ei olnud B. G. Forselius ükski, vaid ta võis toetuda ringkondadele,

² O. L i i v. Lisandid eesti rahvakooli ajaloole 17. sajandi lõpul. — Eesti Kirjandus, 1934, nr. 5, lk. 226.

³ Rootsikeelsest projektist on trükis ilmunud vaid saksa keelde tõlgitud sisukord (Sammlung der Gesetze, welche das heutige livländische Landrecht enthalten, kritisch bearbeitet v. G. J. v. Buddenbrock. Bd. II. Abteilung. Riga 1821, S. 1628—1631). A. L e h t o n e n. Die livländische Kirchenordnung des Johannes Gezelius. Helsinki, 1931, S. 326—327.

⁴ V. M i l l e r. Raamat Rootsi koloniaalvõimu perioodil (esimeste trükikodade asutamisest kuni Eesti ala liitmiseni Venemaaga 1710. a.). Eesti raamat 1525—1975. Ajalooline ülevaade. Tallinn, 1938, lk. 32—51.

⁵ A. B u c h h o l t z. Geschichte der Buchdruckerkunst in Riga 1588—1888. Riga, 1890, S. 151, 352—354.

⁶ P. A r i s t e. Ühest avastamisest ootavast eesti keele õpikust. — «Edasi», 6. aug. 1967. a.

kes löid suureks ettevõtmiseks soodsa keskkonna. Suur osa kujuneva koolimehe eluloos oli kahtlemata ta kodul. Isa, Johannes (Johan) Haquinuse p. Forselius, oli pärit Soomest. Ta õppis Upsala ülikoolis (esines disputatsiooniga 1626. aastal ja teda on mainitud ka veel 1629. aastal).⁷ 5. septembril 1636. aastal immatrikuleeriti ta Tartu ülikooli, mais 1637. a. esineb juba magistrina.⁸ Ilmselt oli ta selleks ajaks ülikoolist juba lahkunud ja abiellunud, sest 1637. a. oli tal sündinud poeg Andreas, kes pärast õpinguid Tartu (aastast 1652), Greifswaldi (aastast 1656) ja Rostocki (aastast 1658) ülikoolides oli aastail 1661—1678 Põltsamaa pastor.

Alates 1639. aastast oli Johan Forselius Tallinna Toomkooli õpetaja, 1641. aastast kuni surmani (1684) oli ta Harju-Madise kihelkonna pastor, kes täitis neid kohustusi ilmselt ka Risti kihelkonnas. Alates 1677. aastast oli ta ka Eestimaa Konsistooriumi assessor. Oma aja kohta laiest silmaringist ja sõbralikust suhtumisest maarahvasse kõneleb see, et Johan Forselius tundis huvi rahva uskumuste ja kommete vastu. Ta koostas kogutud materjali alusel käsikirja, mille pärast autori surma avaldas oma nime all Kuusalu pastor J. W. Boecler pealkirjaga «Lihtsate eestlaste ebausukombed, viisid ja harjumused».⁹ Andmed on kirja pandud ebausuvastase võitluse eesmärgil, kuid Eestimaa Konsistoorium pidas siiski vajalikuks see keelustada.¹⁰ Johan Forseliust on üldiselt peetud rootslaseks. Ei ole aga välistatud võimalus, et Forseliused olid päritolult soomlased, sest tolle aja haridust saanud soomlased kasutasid rootsi keelt ja võtsid endale rootsipäraseid perekonnanimesi.¹¹ Igal juhul on kindel, et Bengt Gottfried Forseliuse kavandatud eesti kirjakeele ortograafia reformi aluseks oli tolle aja rootsi keele õigekirjutus, eriti pika vokaali märkimisel kahekordse tähega. Juba V. Reiman juhtis tähelepanu sellele, et H. Göseken kasutas sama ortograafiat 1660. aastal.

Teerajajateks eesti talurahvakoolide asutamisel olid B. G. Forseliuse õemehed Gabriel Herlenius (Herlin) ja Reiner Broocman (Brockman). Neist esimene pärines Kalmanist, oli Ristil köstriks (diakoniks), aastal 1683, ilmselt seoses Johan Forseliuse vanaduse ja haigusega, sai temast viimase järglane Harju-Madise pastori ametis. 1683. aastal asutas G. Herlin kohalike talulaste jaoks kooli, kus 1683/84. a. talvel õppis vähe-

malt 50 poissi.¹² Õpetajaks selles koolis oli Saksamaalt ülikoolist tagasi tulnud B. G. Forselius, kes just siin sai esimesed kogemused eesti laste õpetamisel. B. G. Forseliusele 21. juunil saadetud kirjas, mille saaja lülitas piiskop J. H. Gerthile saadetud kirja teksti, meenutab G. Herlin: «See on kogu maale teada, kuidas siis minu majas on algust tehtud kooliasjandusega Eestimaa eesti noorsoo jaoks».¹³ Kirja järgnevast tekstist nähtub, et oma majaks loeb ta ilmselt Risti pastoraati, kuigi Risti pastori ametisse pühitseti ta 7. okt. 1688. a.¹⁴ Ta kirjutab, et seal on hulk neid, kes oskavad lugeda peale nende 50 ja 25, keda on õpetatud tema tundides. Kuna samas kirjas esitab G. Herlin arvulisi andmeid ka Harju-Madise kooliolude kohta, võib järeldada, et kirja autor tegeles selle kihelkonna kooliasjandusega.

Ka pärast Tartusse asumist on Risti ja Harju-Madise jäänud B. G. Forseliusele eriti südame lähedastesks. On iseloomulik, et kui ta 1686. aastal sõitis kahe oma koolipoisiga Stockholmi hankimaks piiskop J. H. Gerthi kaudu Rootsi kuningalt toetust oma koolitegevusele, saavutas ta 31. detsembrist 1686. a. Karl XI käsu asehaldur Tungalile, et see laseks nendes kahes kihelkonnas talupoegadel ehitada koolimaja.¹⁵ Muidu väga kitsi kuningas määras kogu riigi sissetulekutest 50 hõbetaalrit nende koolide ülalpidamiseks. Ei ole teada, et sama reis Stockholmi oleks andnud mingisuguse riikliku akti Tartus tegutseva seminari põhistamiseks.

Teine õemees, Laiuse pastor Reiner Broocman pidas kooli juba 1670. aastast. Hiljem on ta Tartumaa põhja pool Emajõe asuvate kihelkondade praostina väsimatult hoolitsenud koolide asutamise ja nende õppetegevuse eest. Laiuse kohta kirjutab ta 1692. aastal, et 20-aastase koolipidamise tulemusena on terves kihelkonnas igal pool inimesi, kes lugeda ja laulda oskavad.

Sugulussidemete kaudu oli B. G. Forseliusega seotud ka Põltsamaa kihelkond, kus 1661—1678 oli pastoriks ta vanem vend Andreas, Tartu, Greifswaldi ja Rostocki ülikoolides õppinud mees.¹⁶ Pärast Andrease surma tuli Põltsamaale pastoriks Heinrich Böckelmann, kes abiellus oma eelkäija lesega, nii et ta võis Kolga-Jaani pastori Johan Forseliust nimetada oma võõraspojaks.¹⁷

Peale nende, kes olid B. G. Forseliusega seotud perekondlike sidemetega, toetas teda talurahvakoolide rajamisel ja õigekirjutuse reformimisel hulk teisi liivimaa pastoreid. Agaramaid nende seas olid Puhja pastor Adrian Virginius,¹⁸

⁷ A. Tering. Album academicum, nr. 203, lk. 164.

⁸ M. Sainio. Dissertationen und Orationen der Universität Dorpat 1632—1656. Stockholm, 1978, S. 68.

⁹ J. W. Boecler. Der einfaltige Ehsten abergläubische Gebräuche. Weisen und Gewohnheiten.

¹⁰ Eesti kirjanduse ajalugu. I 6. Toimetanud A. Vinkel. Tallinn, 1965, lk. 153.

¹¹ Põhjendust esitamata ja allikat viitamata, ilmselt oletamisi on teda kirjanduses nimetatud soomlaseks.

¹² G. Wieselgren. B. G. Forselius und die Grundlegung der estnischen Volksschule. Urkunden und Kommentar. Lund, 1943. S. 93.

¹³ Samas, lk. 116.

¹⁴ H. R. Pancker. Estlands Geistlichkeit. Reval, 1849, S. 108, 112.

¹⁵ G. Wieselgren. B. G. Forselius, S. 93.

¹⁶ A. Tering. Album academicum.

¹⁷ V. Reiman. Bengt Gottfried Forselius. — Eesti Üliõpilaste Seltsi album, III. Tartus, 1895, lk. 11.

¹⁸ Vt. näiteks Adrian Virginiuse kirjad B. G. Forseliusele: G. Wieselgren. B. G. Forselius, S. 120—124.

Kambja pastor Andreas Verginius, Saarde pastor Johann Victorianus Boretius (G. Wieselgrenil: Borelius) jt.

Väga olulist osa Liivimaa kultuuriloos, sealhulgas ka talurahvakoolide toetajana, etendas Johannes (Johann) Fischer, kelle Karl XI 12. veebruaril 1673. a. määras Liivimaa superintendendiks (asus kohale 1674) ja 1675. aastal kindralsuperintendendiks. 1675. a. sai ta loa Riia Lütseumi asutamiseks, järgmisel aastal alustas see tegevust. 1675. a. tegi ta kuningale ettepaneku kõstrite ja maakooliõpetajate ettevalmistamiseks asutada kõikides linnades vaestekoolid, kus õpiksid vaeste sõdurite ja vaeslapsed, et siis asuda tööle kõstrite ja kooliõpetajatena.¹⁹ On teada, et J. Fischer toetas B. G. Forseliuse koolitegevust. On väga tõenäoline, et ta oli ka seminari asutamise toetaja või selleks koguni suunaandja.

Allikate puudulikkuse tõttu me ei tea, kuidas B. G. Forselius Tartusse sattus. Tartu valik tulevase kooli asukohaks ei ole aga kindlasti mitte juhuslik, sest pärast ülikooli esimest tegevusperioodi oli ta kultuurikeskuseks juba laiemalt tuntaks saanud. On võimalik, et J. Fischeri, R. Broocmani, C. Rauscherti jt. aktiivne tegevus talurahva hariduse heaks lõi Eestimaaga võrreldes soodsama keskkonna, mida B. G. Forselius otsustas kasutada. On aga ka võimalik, et ta kutsuti õpetajaks kooli, mille asutamisel juhtiv osa oli Tartu Maarja kiriku pastoril C. Rauschertil. Just Rauschert andis kooli jaoks Papimõisa (hili-sema nimega Piiskopimõis), mis oli ette nähtud Tartu Maarja kiriku pastorite²⁰ ülalpidamiseks. Võib oletada, et Papimõisa sissetulekust kaeti ka kooli ülalpidamiskulud, sest arhiiviandmed Tartu kroonumagasini väljaminekute kohta²¹ ei kinnita V. Reimani väidet, et kroonumagasinist anti nii palju vilja, kui palju leiva peale kulus.²² Kui C. Rauschert 1685. a. lahkus Tartust, et asuda Sangaste-Laatre kihelkonna pastori ja Lõuna-Tartumaa praosti kohale, tuli ka Forseliuse koolil Papimõisast ära kolida. Kes andis koolile ulualust Tartu eeslinnas nn. Ewerdi aias asuvas suures majas²³, ei ole teada.

B. G. Forseliuse koolitegevuse tähtsaks toetajaks oli Eestimaa piiskop Johann Heinrich Gerth. Ta oli Stockholmi saksa koguduse pastor ning hingekarjase ametis ka leskkuninganna Hedwig Eleonora juures. Olles määratud 1685. a. Eestimaa piiskopiks, elas ta jätkuvalt Rootsi pealinnas, viibis ainult 1690. aastal mõned kuud Eestis, kuid tegeles siiski innukalt piiskopkonna asjadega. Veelgi enam, ilmselt huvitus Gerth ka Liivimaa kooliasjandusest, sest just temale

suunas Forselius oma aruanded, mis valgustasid rahvakoolide olukorda rohkem Liivi- kui Eestimaal. Just tema abil pääses B. G. Forselius 1686. aastal koos Ignati Jaagu ja Pakri Hansu Jüriga kuninga juurde audientsile ning kindlasti aitas Gerth B. G. Forseliust ka ta viimasel käigul riigi pealinna 1688. a.

Talurahvakoolide võrgu loomiseks ei piisanud siiski üksikute meeste entusiasmist. Kui varem oli puudus meestest, kes võiksid eesti keeles lapsi õpetada, siis pärast Forseliuse kooli käikuminekut võis varsti tõusta probleem, kuidas kasvandikke kasutada, isegi eeldusel, et Forseliuse kavatsuste kohaselt pidi kõstrite ja koolmeistrina ametisse minema ainult osa poisse.

1680. aastate teisel poolel on riigivõimud astunud samme rahvakoolide võrgu loomiseks. 1686. a. anti korraldus, et iga kiriku juures tuleb anda neljandiku adramaa suurune maatükk koolmeistri ülalpidamiseks. Seda korraldust ei suudetud aga tegelikult ellu viia, suurelt osalt kas või sellepärast, et ei määratud kindlaks, kes vastava maa peab andma. 1694. a. kurtis J. Fischer kirjas kuningale, et enamikus kihelkondades ei ole veel koolimaad määratud ja kus seda on tehtud, on enamasti antud kõlbmatu maa.

1687. aastal võttis Liivimaa maapäev kõva käega kindralkuberneri J. J. Hasfferi esitusel vastu otsuse, et igas kihelkonnas tuleb asutada kool.²⁴ Kui väga kasulik ja vajalik koolide ehitus siiski kohe ei alanud, pöördus kindralkuberneri 27. aprillil 1689. a. kõigi mõisaomanike ja rentnike poole plakatiga, milles anti korraldus eeloleval talvel vajalik materjal kohale tuua ning varustada ehitus vajaliku tööjõuga.²⁵ Tõrkujaid ja venitajaid ähvardati karistusega. Samal aastal andis Rootsi kuningas piiskop J. H. Gerthi taotlusel Eestimaa kindralkuberner Axel Julius De la Gardie kaudu rüütelkonnale korralduse, et koolide alal tehtaks nagu Liivimaal.²⁶ 1690. aastal tegi maapäev vastava otsuse. Liivimaa maapäevadel 1690. ja 1692 nõudis J. J. Hasffer järjekordselt kooliolude parandamist. Kuigi asjad ei läinud kaugeltki mitte ladusalt, kujunes olukord, et mõisnike vastuseisule ja venitamisele talurahvakoolide asutamisel võis vastu seada riigivõimude surve.

J. J. Hasfferi sellesuunalist tegevust jätkas ka järgmine kindralkuberner Erik Dahlberg. Saarde pastor Boratiuse (Boreliuse) kirjast B. G. Forseliusele 21. aprillist selgub, et E. Dahlberg on käinud isiklikult Häädemeeste koolis, lasknud mõnedel lastel endale ette lugeda ning seejärel andnud koolmeistrile ja lastele veidi raha.

Järgmine samm oli juba koolisundus. Karl XI resolutsioonis 30. aprillist 1694, mis oli vastuseks J. Fischeri memoriaalile, nõuti, et mõisarentnikud

¹⁹ G. Wieselgren. Johann Fischer. Livlands nye apostel. XVII. Särtryck, s. 29.

²⁰ Kuna kirikuteenistust tuli pidada mitmes keeles, oli Maarja kirikul sel ajal kaks pastorit (kõrvuti C. Rauschertiga ka Forselius).

²¹ ENSV RAKA, f. 278, nim. 1, s. XXII—103, l. 406—493; s. XXII—104, l. 385—465.

²² V. Reiman. Op. cit., lk. 29.

²³ Samas, lk. 29.

²⁴ O. Liiv. Lisandeid... — Eesti Kirjandus, 1934, nr. 5, lk. 221.

²⁵ Sammlung der Gesetze. v. Buddenbrock, BD. II, 1. Abt., Riga, 1881, S. 1092—1094.

²⁶ O. Liiv. Lisandeid, lk. 226. G. Wieselgren, B. G. Forselius, S. 71.

saadaksid oma inimesi ja talupojad oma lapsi kooli.

Veidi enne kui Rootsis jõuti Baltimail arusaamisele, et on vaja kõstrite kõrval ka eraldi koolmeistreid. Sellekohane otsus võeti vastu Eestimaa vaimulike sinodil Tallinnas 1695. aastal.

On märkimisväärne, et ka B. G. Forselius ise ei piirdunud pedagoogilise tegevusega Papi mõisas, aabitsa väljaandmise, uue lugemismeedoti juurutamise ja võitlusega uue kirjaviisi eest, vaid on ka ise koolioludega tutvumiseks maal ringi sõitnud. Tema viimase Rootsi-reisi tulemuseks oli uue kõrge ametikoha loomine: 17. septembril 1688. a. anti talle Stockholmis välja volitus asumiseks Eesti- ja Liivimaa koolide inspektori ametikohale.²⁷ Inspektori õiguseks ja seega ka tema kui riigiametniku ülesandeks pidi olema koolide asutamine. Talle määrati riiklik palk ja kõigil kästi osutada talle vajalikku abi. Koolid ise pidid jääma kiriku kontrolli alla. Pärast B. G. Forseliuse hukkimist kipper Korthi laevaga ei jäänud see ametikoht täitmata, vaid sellele asus ta ülikoolikaaslane Wittenbergi päevilt Johann Hornung. Nagu selgub B. G. Forseliusele antud volitustest, oli amet mõeldud ajutisena — seega eeskätt koolivõrgu loomiseks. Pärast 3-aastase tähtaja lõppu 1696. aastal paluski kindralsuperintendent kuningat Hornungi ametiaega veel 2 aasta võrra pikendada. Ilmselt saigi see teoks. Hiljem tunnistas Liivimaa kindralsuperintendent, et J. Hornung on eesti koolide ülevaatajana töötanud usinasti ja hoolsasti.

Kuidas asi pooleli jäi!

B. G. Forseliuse hukkimise otsene tagajärg oli Tartu seminari seismajäämine. Kuidas kooli tegevus lõppes, sellest teame sama vähe kui kogu ta tegevusest. On vaevalt usutav, et poleks leidnud kedagi, kes oleks võinud asuda ta kohale, sest tegemist oli ikkagi algastme kooliga. Võib oletada, et kooli tegevuse lõpp oli seotud materiaalse toetuse puudumisega Rootsi riigivõimude poolt ja ebakindla seisundiga. Eesti rahvakool arenes igal juhul edasi ka 17. saj. viimase aastakümne alul. Enamikus Liivimaa kihelkondades rajati koolid 1692. aasta lõpuks.²⁸ Masendava tagasilöögi rahvakooli arengule andis 1695—1697. a. suur näljahäda. Siis suri näga 70 000—75 000 inimest — umbes 20% rahvast.²⁹

²⁷ G. Wieselgren. B. G. Forselius, s. 127—128.

²⁸ O. Liiv. Lisandeid, lk. 221.

²⁹ O. Liiv. Suur näljaaeg Eestis 1695—1697. Lisa: Valimik dokumente suurest näljaajast. Tartu, 1938, lk. 78.

Selletõttu osutus koolipidamine enamasti võimatuks. Nii näiteks kurtis Suure-Jaani pastor Magnus de Moulin kirjas praostile 23. septembrist 1696, et kui varem oli ta lasknud anda kolm aastat järjest õpetust 16—20 lapsele, siis viimasel kahel aastal pole koolis käinud enam ühtegi.³⁰ Põltsamaa pastor Johann Andreas Dorsch kirjutab, et ei leidu talupoega, kes oleks nõus oma lapsele kodust väljapoole leiba kaasa andma. Kui mõni ehk suudakski, peaks ta kartma, et üldises näljahädas lapselt leib ära võetakse. Dorschi kavatsus oli koguda kooli kokku kasulapsed, kes nälja ajal esimesena kodust välja tõugati, ning leida võimalusi nende toitmiseks ja koolitamiseks. Vaevalt sellest siiski midagi välja tuli, sest Rootsi valitsus tegi äärmiselt vähe nälgijate abistamiseks.

Tõsiseks takistuseks talurahva laste koolitamisel oli ka kehtiv pärisorjus ja mõisnike vastu seis. Lõpliku hoobi andis aga Põhjasõda.

Hinnates Bengt Gottfried Forseliuse tööd eesti rahvakooli loomisel, võib öelda, et ta oli mees, kes täie innuga asus täitma ülesandeid, mis olid üles kerkinud ühiskonna arengu keerulises ja vastuolulises protsessis. Koolmeistrite-kõstrite ettevalmistamine oli kujunenud võtmeküsimuseks, mille lahendamise ta polnud mõeldav emakeelse rahvakooli loomine. Oma koolitegevuses polnud Forselius ükski, vaid ta võis toetuda haritlaste ringile, kes püüdsid rasketes oludes õpetada eesti talulastele kirjatarkust.

³⁰ O. Liiv. Suur näljaaeg Eestis, lk. 254.

MEILT JA MUJALT

■ Tšetšeeni-Inguši ANSV kauges mägikülas nimega Turtõ-hutor paikneb väike kool, kus on vaid 183 õpilast ja 16 õpetajat. Töötatakse üksmeelselt ning loominguiliselt. Kooli pioneerimalev on juba 5 aastat lipukandja. Ehkki elatakse kaugel kõigist kultuurikeskustest, ollakse hästi informeeritud. Koolis on suurepärase näitagitatsiooni. Nii täiskasvanud kui ka lapsed elavad kaasa oma riiki ja kogu maailma erutavatele sündmustele.

Igal aastal töötab 40 koolilast õpilaste tootmisbrigaadis. Pärast kooli lõptamist brigaadi kasvandikud üldjuhul kas asuvad kohe tööle mehhanisaatoritena, looma- või tubakakasvatajatena, või siis lähevad õppima põllumajanduskoolidesse, tehnikumidesse, instituutidesse. Pärast õpinguid pööratakse tagasi kodupaika.

Ajakirjast «Narodnoje Obrazovanie»

KOOLIMUUSIKA NR. 2

Nõuandeid 3. klassi uue lauliku puhul

HEINO KALJUSTE,
TRK professor

1984/85. õppeaastal said 3. klasside õpilased täiendatud ja ümbertöötatud klassilauliku.

Teatavasti vaatas Haridusministeeriumi muusikakomisjon juba ülemöödunud aastal läbi algklasside muusikaõpetuse uue programmi. Programmi oluliselt täiendatud muusikatunni löike oli **muusikakuulamine**.

Lauliku uues väljaandes on muusikakuulamise **uus temaatika**. Kuna senistes 1.—3. klassi laulikutest muusikakuulamiskomponent hoopiski puudus, nõudis selle sissevõtt lauliku tunduvalt ümbertöötamist.

Arvestades senise 3. klassi laulurepertuaari kasutamise tähelepanekuid, mis on saadud koo-

lide 3. klasside tööd jälgides TRK õppepraktika ajal, aga ka oma isiklike kogemuste põhjal töös Tallinna 21. keskkooli 3-b klassiga, jätsin vanast laulurepertuaarist välja 6 laulu ja asemele sai 11 uut laulu.

Juhin muusikaõpetajate tähelepanu sellele, et kogu õppematerjal (muusikateadmised ja -oskused, laulud, muusikakuulamispalad) on paigutatud laulikusse kindla **järgnevusega**, arvestades nii riiklike kui ka rahvakalendrilisi tähtpäevi ning muusikateadmiste ja -oskuste õpetamise didaktilisi printsiipe. Seda kõike tuleb muusikaõpetajal tööplaani koostamisel arvestada. Teiste sõnadega — tuleb välistada muusikamaterjali juhuslikku valikut, selle otsimist ja kasutamist kord siit, kord sealt.

Nagu laulikutes ikka, on ka siin laulumaterjali rohkem, kui jõuame aasta jooksul õpetada. Nagu 1. ja 2. klassi laulikutes, võib ka siin jaotada laulud kahte suurde rühma:

- 1) muusikateadmisi ja -oskusi õpetavad ja kinnistavad, nn. **modellaulud**;
- 2) laulud, mida nende raskusastme tõttu tuleb õpetada **kuulmise järgi** või osalise noodipildi (näit. rütmipildi) jälgimisega.

Lastele noodikirja õpetades tuleb seda teha **modellaulude** abil. Millise laulu õpetaja selleks valib, on juba maitse küsimus. Ühel aastal võib õpetaja kasutada üht laulu, teisel aastal teist. Mudellaule kui suhteliselt väiksema «emotsionaalse laenguga» laule ei tohi mingil juhul tööplaanist välja jätta, kui tahetakse tõeliselt tegelda muusikaalase kirjaoskuse arendamisega ja sel alal ka tulemusi saavutada.

Mis puutub teise rühma lauludesse, siis leidub neid siin nii klassi muusikatunni kui ka klassivälise musitseerimise tarvis. Enamik laule on toodud uues laulikus 2-häälsena.

Hääleulatusest ja meloodialt nõudlikumaid laule tuleb planeerida kahele tunnile. Lühemaid (eriti mudellaule) õpetame lastele selgeks ühe tunniga, korrates neid aeg-ajalt õpitavate uute laulude vahel.

Muusikaõpetajale jääb kohustuseks selgeks õpetada kõik programmis ettenähtud teadmiste -oskuste komponendid (rütmid, astmed, muusikavormid jne.).

Muusikaõpetaja peab ka kogu muusikakuulamisega seotud programmi täitma. See tähendab, et teema käsitletus («Muusika arenemine pala vältel». «Muusikažanrid» jne.) on õpetajale seaduseks. Milliste paladega ta teemat illustreerib, jääb juba õpetaja enda valida. Ühe ja sama teema jaoks on laulikus mitu eri võimalust.

Lauliku koostamisel juhinduti põhimõttest, et kogu muusikakuulamiseks soovitatav repertuaar tehakse muusikaõpetajale kättesaadavaks **heli-kassetide** abil. Loodame, et see idee realiseerub kõige lähemas tulevikus.

Järgnevalt esitatud 3. klassi muusikaõpetuse näidistööplaanis tahan anda 3. klassi lauliku rakendamisel ühe praktilise soovitusvõimaluse. Ma ei ole püüdnud siinkohal tuua kogu laulu-

repertuaari liigitelu. See on ainult üks paljudest võimalustest, mille eeskujul peab õpetaja tege-
ma oma tööplaani eelöeldut arvestades.

3. KLASSI MUUSIKAÕPETUSE NÄIDISTÖÖPLAAN

1. veerand

Õppenädal. Laulud ⁺	Muusikaalased teadmised ja oskused	Muusikakuulamine
1. «Laste marss» ⁺⁺ (traditsiooniline tunni alustamise laul)	Lauljate paigutamine häälerühmadesse (I—II) Taktimõõt — $\frac{2}{4}$ $\frac{3}{4}$ takt, rütm	—
2. «Vana sokk» (kuulmise järgi) «Kägu» (noodist)	Ilmekuse märgid: p, mf, f 	Teema: muusika arenemine pala vältel. «Hommikumeeleolu»
3. «Mäe-riila taadi talu» «Trilla-traita tantsulaul» (noodist)	Alumine RA, ja SO, (kord.)	«Mäekuninga koopas»
4. «Rong juba saabub»	Ülemine JO' (uus aste)	Kaugeneva rongi hää. Honegger Pasific 231 (katk.)
5.	Kordamine	
6. «Lähme lauldes» (noodist)	Improviseatsioon eesti rahvalaulu alusel	Näiteid eesti vana rahvalaulu ettekandest (eeslaulja ja koor)
7. «Mööda mägiteid ja orge» (kuulmise järgi)	Improviseatsioon (järg.)	L. Knipper — «Pöld, põlluke»
8. «Mööda mägiteid...» (jätkuv õppimine)	Veerandi teadmiste, oskuste kordamine	S. Aturov «Mööda mägiteid ja orge» (A. Aleksandrovi ansambli esituses)
9.	ÕPPEVEERANDI MATERJALI KORDAMINE	

2. veerand

1.	2.	3.	4.
1. «Mardilaul» (kuulmise järgi)	\square rütm (tái-ri) Improviseatsioon miga	\square rüt-	Teema: muusikažanrid — polka L. Auster — «Pulmapolka» (või R. Tobias — «Polka»)
2. «Äiu, äiu» (noodi järgi)	Alumise SO, kordamine. Improviseatsioon SO, ja RA, -ga		S. Rahmaninov «Itaalia polka» (või M. Glinka «Lastepolka»)
3. «Labajalavalss» (kuulmise järgi)	$\frac{3}{4}$ taktimõõt (kordamine). Improviseatsioon 3-osal. taktimõõdus.		Valss J. Strauss «Ilusal sinisel Doonaul»
4. «Labajalavalss» (jätkuv õppimine)	Kordamine		H. Jürisalu — «Labajalg» P. Tšaikovski «Lilled valss» («Pähkclipureja»)
5. «Marsilaul»	$\frac{2}{4}$ \square taktimõõt (kordamine) ja \square kordav kõrvuline. Improviseatsioon 2-osalises taktimõõdus		Mars E. Kapp «Pioneeride marss» («Talinna pildid») P. Tšaikovski — Mars («Pähkclipureja»)
6. «Läbi lume sahiseva»	Veerandi teadmiste, oskuste kordamine		J. Strauss (sen.) Radetky-marss
7.	ÕPPEVEERANDI MATERJALI KORDAMINE		

⁺ Hääleharjutused valikuliselt (lk. 90—92) seoses õpitavate lauludega.

⁺⁺ Kõik muusikaõpetuse tunnid algavad R. Pätsi «Laste marsiga».

3. veerand

1.	2.	3.	4.
1. ABDE (noodi järgi)		NA-astme õppimine. 1-osaline muusikavorm	Näiteid 1-osalise muusikavormi kohta (õpitud laulude põhjal). Teema: muusika ülesehitus (muusikavorm)
2. «JO-LE, hakka pähe!» (noodist)		NA-astme kinnistamine improvisats. abil, 2-osaline muusikavorm	F. Schubert «Ekossees» op. 18 (R. Päts «Muusikaline kasvatus üldhariduskoolis», lk. 205)
3. «Sääsk» (noodist)		DI-astme õppimine. Heliastmik (pool- ja tervetoon)	F. Schubert «Ekossees» op. 67, (samas, lk. 275)
4. «Vastlad» (noodist)		DI-astme kinnistamine improvisatsiooni abil	R. Tobias — «Polka», R. Päts — «Pulmalust» (samas, lk. 206)
5. «Meie sangarid»		DI-astme kinnistamine. Improv. JO — JÓ'-ni. 3-osaline muusikavorm	S. Rahmaninov — «Itaalia polka» (kord.) F. Chopin — «Minutivalss»
6.	Kordamine		
7. «Ema sünnipäev» (kuulmise järgi) «Laula, laula, latseke» (noodist)		Improvisats. RA, — RA-ni. Laulja — vokalist	Teema: kes esitavad muusikat? Itaalia rl. — «Oo, mu päike» (sopran) J. Strauss — «Lood Viini metsadest» (koloratuursopran) Ü. Vinter — «Luuletus» (metso-sopran)
8. «Ema sünnipäev» (jätkuv õppimine)		Kordamine	G. Puccini — Rodolfo aaria oop. «Boheem» (tenor), F. Schubert — «Metshaldjas» (bariton), neegri rl. «Joe Hill» (bass)
9. Laulude kordamine		Pillimängija — instrumentalist. Klahvpillid — klaver, orel	P. Tšaikovski — Klaverikontsert nr. 1. (katk.), J. S. Bach — Toccata-d moll (katk.)
10.	ÕPPEVEERANDI MATERJALI KORDAMINE		

4. veerand

1.	2.	3.	4.
1. «Tantsulaul» (noodist)		Duur-moll helilaadid. Improvisatsioonid duuris ja mollis ⁺ Keelpillid — poogenpillid (viiul, vioola, tšello, kontrabass)	W. A. Mozart — «Väike oõmuusika» (katk. 1. osa)
2. «Konnakaanon» (noodist)		Keelpillid-näpppillid (harf, kitarr, mandoliin, balalaika)	P. Tšaikovski — Sissejuhatus «Lilledde valsile» (harf). Näiteid kitarr-, mandoliini- ja balalaikamängust
3. «Puutöölaliste laul» (kuulmise järgi)		Puupuhkpillid — plokkflööt, flööt, oboe, klarnet, fagott	J. S. Bach — Brandenburgi konsert nr. 4 (1. osa — kaks plokkflööti). Näited puupuhkpillidest
4. «Laul suurest Leninist» (noodist)		Vaskpuhkpillid — trompet, metsasarv, tromboon, tuuba. 4-löögiline fakt	P. Tšaikovski — «Naapoli tants» (trompet), R. Wagner — Avamäng oop. «Tannhäuser» (katk.)
5. «Laul suurest Leninist» (jätkuv õppimine), «Vihma sajab» (noodist)		Löökpillid — häälestatavad ja häälestamatud	L. Mozart — Lastesümfoonia (1-osa katk.). Löökpillide näiteid
6. «Lindude kevad» (noodist)		Keelpilliorkester. Puhkpilliorkester	H. Eller — «Põhjamaine viis» R. Kull — «Kodumaa»
7. «Kolm kihulast» (kuulmise järgi)		Laulukoovid (liikide kaupa: laste-, poiste-, nais-, mees- ja segakoovid)	K. A. Hermann — «Lauljate teretus» (l.koor), M. Saar — «Leelo» (m.koor), M. Härma — «Ei saa mitte vaiki olla» (n.koor), G. Ernesaks «Mai tuli»
8.	ÕPPEAASTA MATERJALI KOKKUVÖTE		

⁺ Improvisatsioonid õppeveerandi vältel duur- ja moll- helilaadides.

«Kukulinnust»

Mu ees on kopsakas külalisraamat, millest loen: «Me suomalaiset olemme aina kuvitelleet osavamme soitta kannelta. Toteamme että kannelta todella sojetaan Eestissä...»; «Your music is beautiful. It gave me a feeling and happiness.»; «Ihr kleines Konzert hat uns sehr gefallen»; «Bravo et merci!»; «Grazie per il bellissimo concerto e per la parole di amicizio...» ja veel hulganisti sooje tänusõnu «Kukulinnule», kellega juba viiendat aastat kohtuvad hotelli «Kungla» saalis Tallinna väliskülalised. Prantslased, austraallased, lõuna-ameeriklased, hispaanlased, poolakad, alžeerlased, korealased — lühidalt igast ilmakaarest, ka Nõukogude Liidu paljudest linnadest pärit turistid on üksmeelselt vaimustunud noorte kanneldajate siirast musitseerimisrõõmest, eesti rahvaükside mõnusast lihtsusest, Els Roode lustakaist kommentaaridest. Ainuüksi möödunud aasta jooksul on «Kungla» saalis mängitud veerandsada korda ümmarguselt kolmele tuhandele kuulajale.

Kuna «Kukulinnu» hing ja juht Els Roode jõudis hiljaaegu oma esimese juubelini ning korraldas sel puhul Teatri- ja Muusikamuuseumi saalis paar toredat kontserti, tahaks tema väärtegadeust veidi valjuhäälselt pajatada.

Els Roode on meie ainus kõrgema haridusega kanneldaja. Diplom pärineb Riia Konservatooriumist, sest meil on lood kandleõppimisega esialgu kehvapoolsed. Tõsi küll, 1950. aastatel saatis G. Otsa nim. Tallinna Muusikakool Els Roode kõrval ellu üsna mitu professionaalset kanneldajat, kuid oma pillile truuks jäid neist vähesed. Nüüd on koolis tänu Els Roodele taas kandleõpilasi, Tallinna Lastemuusikakoolis on tema klassi lõpetanuid juba üle kolmekümne. Ometi on asi alles lapsekingades ja küllap jääb sinna seniks, kuni leidub kord inimene, kes tõelise meisterlikkuse nimel harjutab kannelt 4—5 tundi päevas. Võib ju iga pilli sandisti käsitseda — pill pole selles süüdi, Els Roode usub aga kindlalt kandlemängu tulevikku ja on veendunud, et varem-hiljem hakatakse seda arvestama kui meie kultuuripildile iseloomulikku nähtust.

Lõikuvate keeltega kromaatiline kannel on alles kolmekümneaastane ja sündis Valga pillimeistri V. Maala käte vahelt Tallinna Klaverivabrikus. Praegu valmistab neid samas R. Püvi. Ta on jõudnud üsna heade kõlaliste tulemusteni. Ootab ju kannel nagu teisedki keelpillid oma tegijailt osavaid, tundlikke ja kogemustega käsi, ka sobivat materjali, kvaliteetseid keeli. Siin on veel arenguruumi. Kuid ka tänaste pillidega on Els Roode kandleüdrukud jõudnud üllatavate tulemusteni. Kui väliskülalistele pakutakse peamiselt n.-õ. kolme-bassilugusid, siis muudel kontsertidel viib Els Roode ellu oma ideed kandlest kui tõelisest muusika-instrumendist. Meie heliloojate A. Sõbra, H. Otsa, G. Podelski, U. Naissoo ja G. Tanieli poolt ansamblile loodu kõrvale seab Els Roode J. S. Bachi, A. Corelli, G. F. Händeli, F. Mendelssohni, A. Ljadovi jt. väikevorme. Praegu jääb veel puudu bassikõlast — kontrabassi rakendamine on materiaalsel põhjustel välistatud, tuleb ära oodata plaanis olev basskannel.

Viimane kontsert veenis, et kümmekonnast kandlest piisab, saavutamaks ümarat, vajadusel küllaltki jõulist kõla ja tämbriolist värvikust. Kahtlemata üllatas enesestmõistetavus, millega esitati nii originaalsed kui seatud kunstmuusikat. Vaja oli vaid unustada eelarvamus kandlest kui piiratud võimalustega rahvapillist, tõdemaks Els Roode ambitsioonide õigsust ja paikapidavust. Mulle jäi enim meelde G. Tanieli «Tule» (J. Kupala tekst) Veera Taleši tundeküllases esituses ansambli äärmiselt muusikaalsel saatel. «Ringtantsu» G. Podelski viimasest kompositsioonist Kandlekontsertiinost seaks pingerea teisele astmele ja kolmas oli kindlasti A. Sõbra «Mõtisklus» muusikakooli III kursuse õpilase Tuule Kanni kuulama panevas ettekandes. Täiesti omalaadse elamuse pakkus Tõnu Tamme loetud A. H. Tammsaare «Ööbik ja lilled», mille taustaks improviseerides lummas Els Roode kuulajaid imeliselt õhulise keeltepuudutusega.

Kes siis kuuluvad «Kukulindude»? Arvestades nende valmisolekut töötada regulaarselt vähimagi hüvitusega, oleks justkui tegu õpilastega.

Kuid pillimängukindlus ja musitseerimisküpsus viitab siiski täisealisusele. Nii see ka on. Els Roode esimene suurem lend 1975. a. panigi ansamblile aluse. Algkoosseisust on alles 5 kanneldajat, koim neist jõudnud juba emaseisusse. Esimestel aastatel mängiti oma lõbuka ja otsiti varvalt esinemisvõimalusi küll Lastemuusikakooli kontsertidel koos tollaste õpilastega, küll lastevanemate töökohtade pidulikel sündmustel. Pikkamööda saadi teatuku, leiti rakendust, jõuti väljapoole koduvabariiki, näiteks esinema Riia Konservatooriumi saali.

Els Roode ettevõtlikkus on sümboolne. Imeliku kiindumus kandlele on meid kõiki «Kevade» lugemise aegu liigutanud, kas pole tore, et tänapäevalgi on kandlest lugupidavaid «imelikke», kes soovivad tõsta eesti rahvapilli teiste instrumentidega võrdväärsele kõrgusele. Leia, et Els Roode püüdlustesse tuleks suhtuda tähelepanelikumalt. Entusiasm on tore asi, aga vajalike stiimuliteta kipub see mõnikord väsima. Hoitagu «Kukulindude» odraokka eest, mis ta toredatele lugudele äkki lõpu võiks teha!

INES RANNAP

KROONIKA

300 aastat Forseliuse seminarist

1983. a. möödus 300 aastat Bengt Gottfried Forseliuse juhitud koolmeistrite seminari asutamisest Tartu lähedal Papimõisas. Selle tähtpäeva puhul toimus mitu ülevabariigilist üritust.

300 aastat ja mõni kuu tagasi oli Forseliuse seminar ainuke selletaoline Rootsi riigis ja Põhja-Euroopas. Peterburis avati õpetajate seminar 1786, s. o. 102 aastat pärast Tartu seminari. Forseliuse seminari tegutsemise ajal asutati kooliõpetajate seminare ka Lääne-Euroopas, näiteks Prantsusmaal ja Saksamaal 1670.—1690. aastail, ent nende mõju Eestis on kaheldav. Forseliuse ajast sai alguse eesti rahvakool ja kirjaoskuse levik talurahva hulgas.

Möödunud aasta 16. juunil oli Harju-Madisel ja Padisel Eesti Looduskaitse Seltsi ja Tallinna Pedagoogilise Instituudi korraldusel kultuurimälestiste kaitse päev. Forseliuse sünnikohas Harju-Madisel avati mälestuskivi. Harju rajooni juhtkond, «Koidula» kolhoos ja Padise 8-kl. kool on viimasel ajal palju teinud Forseliuse sünnikoha korrastamiseks, tema mälestuse jäädvustamiseks. Pärast mälestuskivi avamist ja ümbrusega tutvumist sõideti «Koidula» kolhoosi keskusesse Padisel. Kuulati 4 ettekannet, millest 3 olid otseselt seotud Forseliuse ajastu, tema isiku ja esimese koolmeistritekooli asutamise ning tegevusega, emakeelse kirjakeele reformimisega (TRÜ professor H. Piirimäe, TPedl professor L. Andresen ja TRÜ professor P. Alvre).

15. novembril oli Tartu Linnamuuseumis loengupäev teemal «Rahvaharidus Eestis XVII sajandi lõpul», millega tähistati esimese (kõster) koolmeistrite seminari siinmail asutamise 300. aastapäeva. Loengupäeva organiseerijad olid nimetatud muuseum ja TRÜ NSV Liidu ajaloo kateeder. Kuulati 8 ettekannet.

ENSV TA Ajaloo Instituudi teadur J. Naber käsitles rahvahariduse arengutingimusi Eestis XVII sajandil maal ja linnas. Murranguline

ajajärk talurahvakoolide asutamisel algas Liivi- ja Eestimaal 1680. aastail. Ülevaatlilikult käsitles sama ajavahemiku haridusolusid Rootsist ja Eestis TRÜ üldajaloo kateedri professor H. Piirimäe. TPedl pedagoogikakateedri professori L. Andreseni ettekandes vaadeldi Forseliuse seminari tegevust ja ühtlasi eesti rahvakoolide algust. Forseliuse kaasaegsest, teenekast talurahvakoolide rajajast, Sangaste pastorist Chilian Rauscherist, tema osatähtsusest meie haridusloos kõneles TRÜ NSV Liidu ajaloo kateedri professor S. Vahtre. Kuulati teisigi ettekandeid. Ettekannetele järgnes mõtteihte diskussioon (vt. NO nr. 48, 1984).

7. detsembril 1984. a. toimus TPedl-s konverentsi teemal «300 aastat pedagoogikaharidust Eestis». See oli arvult neljas kooli ja pedagoogilise mõtte ajaloo konverents. Esimene taoline oli 1968. a. novembris Tartus, organiseerijaks TRÜ pedagoogikakateeder.

Neljanda konverentsi organiseerijad olid ENSV Haridusministeerium, PTUI ja VOT, ENSV Kõrg- ja Keskerihariduse Ministeerium koos kõrgkoolidega ja ENSV TA Ajaloo Instituudi rahvahariduse ajaloo sektor.

Esitati 12 ettekannet, milles vaadeldi pedagoogikahariduse eri etappe, rahvusliku intelligentsi kujunemist, õpetajate ettevalmistamist Eesti NSV-s (vt. NO nr. 51, 1984). Esinesid H. Piirimäe, ENSV haridusministri asetäitja A. Tükk, TRÜ dotsent A. Elango, TPedl rektor R. Virkus, TPedl professor O. Kuuli ja dotsent F. Eisen, Ajaloo Instituudi rahvahariduse sektori juhataja E. Laul ja sama sektori vanemteadurid A. Kennik ja V. Sirk, TRK dotsent H. Rannap, ENSV Pedagoogikamuuseumi direktor E. Pirn ja Ajaloo Instituudi sotsioloogia osakonna teadur I. Pauts.

Avasõnad ütles ENSV TA akadeemik J. Kahk. Konverentsil viibisid EKP Keskkomitee teaduse ja õppeasutuste osakonna juhataja asetäitja V. Rajangu ja ENSV Kõrg- ja Keskerihariduse ministri asetäitja H. Peremees.

MEILT JA MUJALT

■ 4 aastat tagasi avati Krasnodari 19. keskkoolis N. A. Ostrovski muuseum. Kohtumised kuulsat kirjanikku tundnud inimestega, kirjavahetus samanimeliste muuseumidega, väsimatu võitleja elu ja tegevusega seotud ainese tundmaõppimine avab ajaloo uusi lehekülgi. Huvi N. Ostrovski eluloo ja tema teoste vastu on väga elav. Viimasel ajal on külastanud muuseumi delegatsioonid Saksa DV-st, Vietnamist, Rumeeniast, Liibüast, samuti paikkonna teiste koolide õpilased, Belgorodi oblasti turismiklubi «Sünnimaa» liikmed jpt. Lvovi elanik, 1920. aastate kommunistlik noor F. Tolotško andis muuseumi külastades kingitusteks hulga fotosid Vilija külast, kus revolutsionääririst kirjanik oli sündinud.

Kooli pioneerimaleva aulikmeks on N. Ostrovski vennapoeg Grigori Dmitrijevitš Ostrovski, Krasnodari elanik. Ta on pioneeride sagedane külaline.

Ajakirjast «Narodnoje Obrazovaniye»

Noikogude KOOL

Настоящий номер журнала знакомит читателей с системой и проблемами внешкольной работы в Эстонской ССР.

К. ЛУТС. Школьная реформа, внеклассная и внешкольная работа.

Образование — это знания, умения и навыки. Наряду со школой их дают и внешкольные детские учреждения, большое значение которых подчеркивали еще Н. К. Крупская и А. В. Луначарский. Внешкольную воспитательную работу проводят в Эстонии Дома пионеров, Дом юных натуралистов, Дом юных туристов, Дом юных техников, Клуб юных моряков, а также детские художественные и музыкальные школы. Хорошо организована внеклассная работа во многих школах, особенно в Ньюской средней школе. Проведение школьной реформы требует укрепление связей школ и внешкольных детских учреждений. В конце статьи говорится о том, что следует делать в дальнейшем для укрепления системы внеклассной и внешкольной работы.

М. СЫРМУС. Внешкольные детские учреждения и их задачи.

В 1983/84 учебном году деятельностью внешкольных детских учреждений было охвачено 26% учащихся (в системе Министерства просвещения). Кроме того, в детских учреждениях, которые подчиняются Министерству культуры, занимается примерно 7700 учащихся. Большинство внешкольных детских учреждений системы Министерства просвещения находится в Таллине. Система воспитания во внешкольном детском учреждении должна гарантировать единство идейно-политического, нравственного, трудового, эстетического и физического воспитания и создавать возможности для формирования активной жизненной позиции учащихся, способствовать правильному выбору профессии.

Будьте знакомы: наставник молодежи Пеэтер Лорентс.

П. Лорентс является одним из руководителей секции математики и кибернетики Научного общества учащихся. Секция успешно работает с самого начала своей деятельности. Работа в секции дает молодежи опыт научной работы и более широкие знания, помогает выявлять потенциальных научных работников.

Т. ХАЙМРЕ. 30 лет деятельности Республиканского дома юных туристов.

Автор, директор Дома юных туристов, знакомит читателей с разнообразной деятельностью этого внешкольного детского учреждения, которому исполнилось 30 лет. В деятельность ДЮТ-а входит в основном организация походов по Эстонии с целью краеведческого исследования и за ее пределы. ДЮТ руководит также деятельностью юных геологов и принимает ученические группы из других союзных республик. Материалы, собранные в походах, на экскурсиях и в работе краеведческой работы, хранятся в школьных музеях и краеведческих уголках. В настоящее время при ДЮТ работает 50 ученических кружков по 10 специальностям.

Л. ЛИННУС. Всесоюзная экспедиция пионеров и школьников «Моя родина — СССР» и школьное краеведение.

Статья рассматривает одну сторону работы экспедиции «Моя родина — СССР» — краеведческую деятельность. Для ознакомления с родным краем предлагается 6 направлений работы: революционное прошлое, экономика, Великая Отечественная война, история пионерской и комсомольской организаций, природа, история культуры родного края. В Эстонии стало популярным представлять результаты исследования на районные или городские Дни краеведения, республиканские краеведческие конференции. Краеведческая деятельность учащихся получила от специалистов и общественности похвальные отзывы.

В. МИЛЛЕР. Краеведение и походы как средство воспитания.

Автор подчеркивает идеологическое значение краеведческой работы учащихся (формирование марксистского мировоззрения, более сознательное отношение к работе, выбор профессии в соответствии с потребностями родного края, лучшее понимание развития культуры и пр.).

Е. ЛАССУР. Об исследовании истории комсомольской и пионерской организации в школах Эстонской ССР.

Молодые краеведы школ республики активно включились в изучение истории ЛКСМ Эстонии. Статья знакомит с направлениями этой исследовательской работы.

В. ТАРМИСТО. Сборники краеведческих работ учащихся, изданные в 1972—1984 гг.

Краеведение является большим подспорьем в деле воспитания у учащихся чувства патриотизма. Краеведческая деятельность нашей школьной молодежи (участвует 350 школ) протекает в основном через экспедицию «Моя родина — СССР». В 1972—1984 гг. было издано 7 сборников «Краеведческие работы учащихся». Тематика работ разнообразна: природа родного края, деятельность его промышленных и сельскохозяйственных предприятий, исторические события и пр. Из года в год улучшается качество работ.

А. ВАЛГМА. Цели традиционных походов.

Автор статьи дает методические советы по конкретизации целей цикла походов, организуемых Домом юных туристов Эстонской ССР («Здравствуй, осень!», «Следы на снегу», «Встреча с весной»), поскольку результат любой деятельности зависит от целеполагания. Цели внеклассной и внешкольной деятельности должны быть тесно связаны с направлениями учебной работы и общественно полезного труда.

У. РООЗИМА А. Цель — воспитание любви к природе и бережного отношения к ней.

Дом юных натуралистов ЭССР работает уже 33 года. Автор статьи знакомит читателей с его деятельностью, в которой принимает участие 1500 учащихся III—XI классов. 60% учащихся работает в кружке юных натуралистов. Основной целью ДЮН-а является воспитание любви и бережного отношения к природе через различные интересные для учащихся мероприятия (викторины, учебные походы, конкурсы рисунков и сочинений, олимпиады и пр.).

Будьте знакомы: наставник молодежи Велло Денкс.

Велло Денкс является лесничим Розаского

лесничества Вырусского лесного хозяйства, который еще в 1960-ые годы основал Крабиское школьное лесничество и является его руководителем до настоящего времени. Над всей охраняемой территорией Пагананама с 1970 года шефствует Крабиское школьное лесничество. Оно имеет выпел лучшего школьного лесничества. Сменяющие друг друга поколения учащихся учатся понимать и охранять природу своего родного края под руководством Велло Денкса.

Т. МЕЛЬТАСАС. 25 лет деятельности Клуба юных моряков.

Директор Клуба юных моряков знакомит с деятельностью молодежи этого клуба, которому исполнилось 25 лет. Целью КЮМ-а является, наряду с интересной деятельностью, популяризовать среди учащихся профессии, связанные с мореплаванием, и руководить деятельностью клубов и кружков юных моряков Эстонской ССР. Клуб имеет хорошую материальную базу, которая способствует достижению хороших результатов работы кружков, духовному и физическому закаливанию молодежи.

Д. ТЕДЕР. Интерес молодежи к технике.

Статья знакомит с основными направлениями деятельности Дома юных техников Эстонской ССР, в котором работает 10 различных кружков с 31 группой. На всесоюзных конкурсах молодые техники ДЮТ-а добились значительных результатов. Несмотря на то, что не хватает помещений для занятий, учителя остаются энтузиастами своего дела.

В. РААГМЕТС. Дворец пионеров вчера, сегодня, завтра.

Статья знакомит с деятельностью Таллинского Дворца пионеров. В настоящее время в нем работает более 5000 школьников под руководством почти 150 педагогов. Действуют кружки художественной самодеятельности, искусства и техники, которые добились значительных успехов. Идеино-политической воспитательной работе способствует деятельность Клуба интернациональной дружбы «Глобус» и пост № 1 у вечного огня на Тынисмяги. Во Дворце пионеров школьники могут заниматься по 70 специальностям. Методический отдел руководит работой пионеров по всей Эстонии. В ближайшие годы следует повысить качество кружковой работы, а также значительно улучшить материальную базу.

И. СТАНОВАЯ. Клуб интернациональной дружбы в каждой школе Таллина.

Почти во всех школах г. Таллина работают Клубы интернациональной дружбы, которыми руководит клуб «Глобус» Таллинского Дворца пионеров. В прошлом году деятельность КИД-ов была плодотворной: на неделе мира был проведен сбор подписей и денег в фонд мира; средства, заработанные школьниками, перечислены в фонд XII Всемирного фестиваля молодежи и студентов. Дружеские связи поддерживаются между школами с эстонским и русским языками обучения, ведется переписка с пионерами других союзных республик и социалистических государств. Деятельность КИД-ов таллинских школ была высоко оценена Всемирной демократической федерацией молодежи.

В. БАСОВА. Клуб интернациональной дружбы в Доме пионеров.

Статья знакомит с деятельностью Клуба интернациональной дружбы в Доме пионеров Морского района г. Таллина. Этот клуб —

инструктивно-методический центр интернационалистической воспитательной работы, целью которого является помогать и методически руководить КИД-ами школ. Работа проходит в четырех секциях.

М. УЛЬП. Только совместный труд гарантирует успех.

Статья представляет собой обзор деятельности Дома пионеров г. Тарту, где работает 25 кружков с 1311 учащимися. Успеху работы способствует работа учителей, бывших воспитанников Дома пионеров. Несмотря на ограниченное количество помещений, по многим специальностям достигнуто всесоюзное признание. Имеются хорошие рабочие контакты со многими школами, деятельность Дома пионеров поддерживают также учреждения и предприятия города.

М. САЛК. Урок в Музее пионерской славы.

Статья рассказывает о традициях Музея пионерской славы Дома пионеров г. Пайде. Учащиеся-гиды знакомят с экспонатами музея многочисленных посетителей как из Пайдеского района, так и из других республик. Здесь проводятся викторины, учения актива, уроки пионерской славы и пр. В музее находятся письма, сувениры и подарки от 35 Домов пионеров и школ Советского Союза.

В. ЭТВЕРК. По страницам истории пионерской организации Хаапсалуского района.

Два года тому назад при Доме пионеров г. Хаапсалу был организован кружок краеведения, целью которого было организовать музей истории пионерской организации района. Был начат сбор данных о старших пионервожатых, работавших в школах района в 1944—1982 гг. С течением времени тематика поисковой работы расширилась. Музей планируется открыть к 45-летию рождения пионерской организации Эстонской ССР.

Р. РЕЙНАСТЕ. Зимние игры.

Статья предназначена воспитателям детских садов-яслей. Более подробно говорится о катании на санках как о посильной и захватывающей зимней деятельности детей, которая позволяет проводить различные игры и соревнования. Автор знакомит с играми на лыжах и другими интересными подвижными играми во дворе и в лесу. В основном говорится о зимних играх детей старшей группы.

Х. ПИЙРИМЯЭ. Предпосылки создания крестьянских школ и деятельность Б. Г. Форселиуса.

В конце XVI и начале XVII в. появился социальный заказ по подготовке кистеров и учителей, знающих эстонский язык и способных к обучению детей (см. также статью Х. Пийримяэ в «Ньюкогуде кооль» № 12 за 1984 г.). В статье говорится о происхождении и педагогической деятельности Б. Г. Форселиуса. В педагогической работе он не был одинок: он мог опираться на круг интеллигентов, которые в трудных условиях старались обучать крестьянских детей грамоте.

Х. КАЛЬЮСТЕ. Советы учителю по работе с песенником для III класса.

Статья методического содержания для учителей музыки. Автор обращает внимание на построение песенника. Приводится образцовый план работы.

Об ансамбле «Кукулинд».

Речь идет о деятельности ансамбля «Кукулинд», которым руководит Эльс Рооде.

40 AASTAT TAGASI

(1. lk järg.)

lustatud rajoonis oli vaenlasel üle 900 raudbetoonist tulepesa, palju kaitserajatisi. Seal lootsid saks-lased siduda suuri Nõukogude väekoondisi ja takistada nende paiskamist Berliini suunda. Eriti tähtsaks peeti Königsbergi kindluse mereväebaasi ja suure sadama ning selle eelsadama Pillau kaitstmist.

Heilsbergi grupeeringu likvideerimine algas 10. veebruaril. Vaenlane pani ägedalt vastu, kasutades osavalt kindlustatud rajooni kaitseehitisi. Vaatamata alanud sulale ning pikaajalisest pealetungist tekkinud väsimusele, liikusid meie väed pikkamisi edasi: 10.—20. veebruarini kesk-lõigus ligi 60 km, tiibadel 10—15 km.

Ühel ajal eduka pealetungiga Poolas ja Ida-Preisimaal jätkus 2. ja 3. Ukraina rinde sihipärane sõjategevus Ungari läänepiirkondades. Pärast Budapesti grupeeringu likvideerimist tegi Kõrgem Ülemjuhatus veebruari keskel nimetatud rinnetele ülesandeks purustada vaenlase armeedegrupi «Süd» peajõud ja vallutada Bratislava—Brno—Viini—Nagykanizsa piirkond. 2. ja 3. Ukraina rinde väed pidid vabastama Tšehhoslovakkia lõunapiirkonnad ja vallutama Viini tööstuspiirkonna, kus toodeti lennukeid, tanke, laskemoona. Ungaris ja Austrias olid naftaleiukohad. Need olid viimased naftatootmise rajoonid, mida Saksamaa sai veel kasutada. Meie vägede pealetung pidi algama märtsi keskel. Hiljem selgus, et ka vaenlane valmistus pealetungiks, sest pidas nimetatud piirkondi majanduslikult ja strateegiliselt väga tähtsaks. Kavatsatud pealetungiga taotles Hitler ka poliitilisi eesmärgi. Ta lootis, et kui ta meie pealetungi Ungaris ja Jugoslaavias pidurdab, annab Saksa armee sellega võimaluse Inglise vägedele Balkanil (Inglise väed olid okupeerinud Kreeka) kindlustuda ja «venelastega tülli minna». Fašistliku kliki arvestused liitlaskoalitsiooni lõhenemisest luhtusid. Ent vaenlane läks siiski esialgu pealetungile, andes 17. veebruaril vastulöögi 2. Ukraina rinde 7. kaardiväearmeele. See oli eelmänguks kavatsitavale vastupealetungile 3. Ukraina rinde vastu. Teinud kindlaks vaenlase kavatsuse, andis peakorter 3. Ukraina rinde vägedele käsu ajutiselt kaitsele asuda.

* * *

4.—11. veebruarini toimus Krimmis (Jalta lähedal Livadia palees) NSV Liidu, Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa valitsusjuhtide konverents. Kavandati fašistliku Saksamaa lõpliku purustamise plaanid, kooskõlastati maailma sõjajärgse korralduse põhiprintsiibid, kinnitati kokkulepped Saksamaa okupatsioonitsoonide (otsustati ka Prantsusmaale anda oma tsoon), Berliini haldamise ja Saksamaal kehtestatava kontrollisüsteemi kohta. Saavutati kokkulepe Saksamaalt nõutavate reparatsioonide ja Kaug-Ida küsimuses. Kolme suurriigi juhid leppisid kokku, et kaks-kolm kuud pärast Saksamaa kapituleerumist ja sõja lõppemist Euroopas astub Nõukogude Liit sõtta Jaapani vastu tingimusel, et (vt. Teheran, Jalta, Potsdam. Dokumentide kogumik. Tln., 1975, lk. 1978—180)

1. Säilitatakse *status quo* Välis-Mongoolias (Mongoolia Rahvavabariik);

2. Taastatakse Venemaale kuulunud õigused, mis on rikutud Jaapani sõnamurdliku kallaletungiga 1904. aastal, . . .

3. Nõukogude Liidule antakse üle Kuriili saared.

Lepiti kokku, et Nõukogude Liidu pretensioonid tuleb tingimata rahuldada pärast võitu Jaapani üle.

Ofsetpaber nr. 1 60×70/8.

Toimetuse aadress: 200 110 Tallinn, Pikk t. 40.

Telefonid: 60 14 47, 60 13 18, 60 17 27, 60 12 53, 60 13 63.

Väljaandja: Kirjastus «Perioodika», 200 090 Tallinn, Pärnu mnt. 8, tel. 44 57 67.

EKP Keskkomitee Kirjastuse trükikoda. 200 090 Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.

Ladumisele antud 02. 01. 1985. Trükkimisele antud 28. 01. 1985. Trükiarv 4300.

Fotoladu. Kiri školnaja. Trükipoognaid 7,0. Tingtrükipoognaid 5,46. Arvestuspoognaid 7,3. MB-00461. Tellimise nr. 5.

Tellimishind aastaks — rbl. 3,60, 6 kuuks — rbl. 1,80, 3 kuuks — 90 kop. Uksiknumbri hind 30 kop.

Орган мин. просв. ЭССР. На эстонском языке. Выходит один раз в месяц.

«Ньюкоуде кооль» («Советская школа»).

Noortkogude Kool

reportaaž

Paide pioneerimaja võib pidada rajooni pioneeritöö metoodiliseks keskuseks. Maja uhkuseks on pioneerikuulsuse tuba. Nägusalt kujundatud stendid jutustavad V. I. Lenini nim. Üleliidulise ja Eesti NSV Pioneerorganisatsiooni ajaloo tähtsündmustest, kajastavad rajooni pioneerielu eilset ja tänast päeva. Kõrvaloleval alumisel fotol seavad rajooni pioneeristaabi liikmed sõpradelt saadud kingitusi vaatamiseks.

Pioneerimaja metoodikakabinet pakub abi pioneeriaktivistidele. Kabineti seinal annab pioneerielust hea ülevaate pilkupüüdev kalenderplaan. Pioneerimaja metoodik Maili Roosme jagab parajasti näpunäiteid Paide 1. keskkooli malevanõukogu esimehele Angela Kokale ja 2. keskkooli pioneerimaleva eesotsas seisvale Svetlana Golotnikovale (kõrval keskel).

Ülemisel fotol pauevad pilku pioneerimaja õpetaja Vilve Vadi käe all harjutavad tantsuringi «Kõpsking» solistid. Majas töötab veerandsada ringi rajooni 410 õpilasega. Ometi ei mahuta ruumid kõiki asjahuvilisi. Seepärast saadakse abi koolidestki. Esikaane sisekülje fotodele jäänud noored tehnikahuvilised peavad ringiõppusi Türi. Ülemisele fotole jäid noored raketimeistrid, keda juhendab endine Türi keskkooli tööõpetuse õpetaja, nüüd pensionär Endel Renke.

Maja staažikaim ringijuht on direktor Malle Salga sõnade järgi Türi NST autojuht Kalju Käi, kes tonditosin aastaid kohalikele poistele lennukimudelite ehitamise saladusi õpetanud (esikaane sisekülje alumisel fotol).

Nimekaid ja menukaid ringe on majas hulganisti. 15 aastat juhib muusikaringe õpetaja Mare Nugis. Huvilisi jätkub õmblus- ja joonistusringidesse. Rajoonile on kuulsust toonud matkarings, mis ühendab Karinu 8-kl. kooli noori matkamehi.

Maja noorim ring on nukunäitering. Ajakirja tagakaane fotol on rajooni teeninduskombinaadi kunstnik Aili Sakjas [ringijuht] väikeste näitlejatega, kellel juba selged kaks nukumängu «Tare-tareke» ja «Memme musi».

Paide pioneerimaja ühest omapärasemast ettevõtmisest, Rahvaste Sõpruse Klubiõe Liidust kirjutab käesolevas ajakirjanumbris maja direktor Malle Salk. Paide pioneerimajas on veel palju, millest teistel eeskuju võtta.

ÜLO TIKU tekst
TÖNU KALLE fotod

85-147 a
12.02.85